

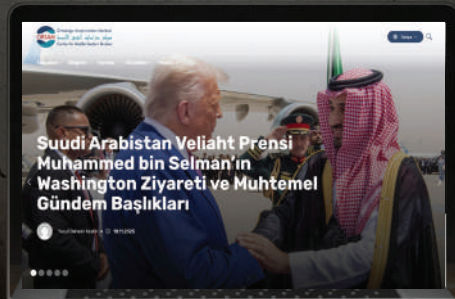
Ortađođu

Analiz

İşgalden Sürgüne;
Sürgünden Soykırıma

FİLİSTİN

orsam.org.tr

ORSAM'dan

2025 yılının son çeyreği, Ortadoğu'nun hafızasında kalıcı izler bırakacak gelişmelerle başladı. Savaşlar Ortadoğu halklarının neredeyse gündelik rutinleri arasına girdi. Yemen'den Gazze'ye insanlığa bir utanç vesikası olarak kalan zulümler Doha saldırısı ile birlikte işgalci güçlerin sınır tanımazlığını yeniden gözler önüne serdi. Ancak Ortadoğu aynı zamanda umudun da coğrafyasıdır. Bu süreçte müzakereler, yeniden yapılanma planları ve güç dengelerinin yeniden şekillenmesine de tanıklık ettik. Ne var ki bu gelişmelerin merkezinde yine bir halkın acısı, bir toprak parçasının kuşatılmışlığı vardı: Filistin.

7 Ekim 2023 sonrasında derinleşen Gazze işgali insanlık vicdanına yönelmiş sistematik bir saldırı olarak tarihe geçti. Uluslararası kamuoyunun sessizliği, İsrail'in uyguladığı şiddetin dozunun artırmasına zemin hazırlarken bu durum tarihsel olgu olduğu düşünülen bir sürgünün nasıl soykırıma evrildiğini gözler önüne serdi. Biz de bu sayımızın dosya konusunu "İşgalden Sürgüne, Sürgünden Soykırıma: Filistin" olarak belirledik.

Dosya kapsamında İsmail Yayıncı'dan Haydar Oruç'a Erdal Kurğan'dan Tolga Bilener'e ve Peren Birsaygılı Mut'a kadar birçok kıymetli akademisyen, Filistin meselesine tarihsel, siyasal ve ahlaki perspektiflerden yaklaşarak kapsamlı analizler sundular. Ayrıca Avi Shlaim ve Ramzy Baroud gibi Filistin meselesi üzerine çalışan önemli isimlerle yapılan röportajlar da sayımıza derinlik katmaktadır. Kültür-sanat bölümünde Emine Deniz Kaya'nın kaleme aldığı "200 Metre" film analizi ve İrem Yaşar'ın okuma önerileri, meselenin toplumsal ve bireysel yansımalarını da gündeme taşımaktadır.

ORSAM olarak bu iki aylık süreçte sadece Filistin değil tüm Ortadoğu'daki gelişmeleri yakından takip ettik. Irak seçimlerini yakından izlediğimiz bu süreçte yaşanan gelişmeler, ülkedeki siyasi istikrarsızlığı gözler önüne sererken Kerkük ve Musul'daki saha çalışmalarımız, Türkiye-Irak ilişkileri bağla-

mında yeni perspektifler sunmaya devam etti. Ayrıca "Terörsüz Türkiye" hedefi doğrultusunda PKK'nın silah bırakma sürecine yönelik gelişmeleri de değerlendirmeye devam ediyoruz.

Suriye'de SDG'nin merkezî hükümetle entegrasyonu ve Şam yönetimiyle varılan "ilkesel anlaşma", ülkenin kuzeydoğusundaki fiili yapıların geleceğine dair yeni soruları gündeme getirirken Süveyda'daki gelişmeler Suriye'de bütüncül yaklaşımları zorlamaktadır. Diğer yandan Ahmed Şara'nın Moskova ziyareti ve Putin ile görüşmesi, Rusya-Suriye ilişkileri ve bölgedeki küresel güçler rekabetinde yeni bir dönemin habercisi olabilir.

Körfez'de ise Katar, Gazze ateşkesinde oynadığı ara buluculuk rolüyle öne çıkarken Suudi Arabistan ve Çin arasındaki ortak tatbikatlar, bölgedeki güvenlik mimarisinde çok merkezli bir yönelimin ipuçlarını vermektedir. BAE'nin Gazze'nin yeniden inşasında oynayacağı muhtemel roller, ekonomik diplomasinin jeopolitik boyutunu da tekrar gündeme taşıdı.

Kuzey Afrika'da Cezayir'in rekor savunma bütçesi ve Sudan'daki iç çatışmalar, bölgenin savunma ve güvenlik odaklı gündeminde bir değişiklik olmadığını gösteriyor. Bu tablo, Ortadoğu'nun savunma ve güvenlik mimarisinin değişen dinamiklerini de yeniden düşünmemizi gerektiriyor. Bir önceki sayımızda bu konuyu dosya olarak ele almıştık; bu sayıda da gelişmeleri izlemeye devam ediyoruz.

ORSAM olarak bu dönemde gerçekleştirdiğimiz paneller, saha çalışmaları, raporlar ve yayınlarla sadece takip eden değil; aynı zamanda yön veren, analiz eden ve öneri üreten bir düşünce kuruluşu olma misyonumuzu sürdürdüğümüzü de belirtmek isterim.

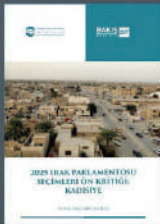
Dr. Kadir Temiz
ORSAM Başkanı

2025 IRAK PARLAMENTO SEÇİMLERİ: ORSAM ÇALIŞMALARI

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM), 2025 Irak Parlamento Seçimleri sürecini farklı boyutlarıyla analiz eden kapsamlı bir yayın serisini kamuoyunun dikkatine sunmuştur. Siyasi dengelerden seçim bölgelerindeki yerel dinamiklere, mezhepsel rekabetten güvenlik, ekonomi ve dış politika yansımalarına kadar geniş bir çerçevede hazırlanan bu çalışmalar, Irak'taki seçim atmosferini derinlemesine analiz etmektedir.

2025 IRAK PARLAMENTO SEÇİMLERİ ORSAM ÇALIŞMALARI

EDİTÖRDEN

Işgalden sürgüne, sürgünden soykırıma Filistin temasıyla okuyucusuyla buluşan Ortadoğu Analiz'in 139. sayısı, Gazze ateşkesi sonrası dönemi farklı vecheleriy-le düşünmeye teşvik eden anahtar yazılarla karşınızdadır.

7 Ekim saldırıları, Gazze işgali ve sonrasında İsrail'in giriştiği soykırımı takip eden kırılmalı ve ihlallerle malul bir ateşkes sürecinin geleceğe bakan yönlerinin yeni yeni netleştiği bir dönemdeyiz. Ne Gazze ve Filistin ne de İsrail için bir şeylerin eski dinamikleriyle devam edeceğini düşünmek mümkün görünmüyor. Gazze'de resmî rakamlarla yaklaşık 70.000 insan hayatını kaybederken geride kalanların yaşam şartlarında gözle görülür bir iyileşme söz konusu değil. Diğer yandan 7 Ekim'den bu yana devlet aklının gittikçe eridiğine bütün dünya kamuoyunun şahit olduğu İsrail'in ise meşruiyetinin gittikçe daha çok sorgulandığı yeni küresel düzlemin farkına varıp varmadığını anlamak zor. Vicdani tepkilerin dünyanın çok farklı yerlerinde politik sonuçlar doğurduğu yeni bir dönemin eşliğinden geçtiğimizi not etmek gerekiyor.

Tarihsel devamlılıkları ve güncel nüanslarıyla bu yeni resmi ele alan dosyamız, dünü ve bugünü odağına alan metinlerle düzene dair uzun vadeli tartışmaları bir araya getiriyor. Dr. İsmail Yaylacı, İsrail'in Filistinlilere dönük apartheid politikalarını ve uluslararası hukuka dönük istisnacı yaklaşımını Güney Afrika tecrübesine referanslarla değerlendiriyor. Haydar Oruç, Gazze ateşkesinin İsrail iç siyasetinde nasıl yankı bulduğuna dair nüanslı bir okuma sunarken İsrail siyasetinin geleceğine dair önemli dinamiklere dikkat çekiyor. Dr. Erdal Kurğan, Filistinli direniş gruplarının ortaya çıktığı tarihsel zemini irdelerken grupların "Aksa Tufanı" sonrasındaki mevcut pozisyonlarını ele alıyor. Doç. Dr. Tolga

Bilener, son dönem İsrail dış politikasındaki en ciddi dosyalardan birini, Avrupa devletlerinin Filistin devletini tanıma trendini küresel bir bağlamda ele alırken meselenin geleceğine dair AB dinamikleri çerçevesinde gerçekçi bir analiz sunuyor. Peren Birsaygılı Mut, Siyonizm ve Filistin direniş edebiyatına dair satırlarında politik olanın kendini edebiyat sahnesinde tarihin kostümlerine nasıl büründürdüğünü anlatırken siyonizm ve Filistin'e dair buzdağının canlı bir resmini gösteriyor. Prof. Dr. Avi Shlaim'le röportajımız İsrail devlet mekanizmasının Gazze'ye dönük kısıyıcı yaklaşımına tarihsel bir ışık tutarken Dr. Ramzy Baroud'la Gazze direnişinin her şeye rağmen koruduğu umut etrafında Gazze, Amerika ve İsrail'i konuştuk.

Dosya dışı yazılarımızda Doç. Dr. Hakan Uslu'nun Gazze işgalinin küresel ekonomi bağlamında nereye oturduğunu ele alırken Dr. Çağrı Koşak'ın yazısı Hizbullah'ın silahsızlandırılması süreci ve İsrail'in bölgesel projeksiyonlarına dair önemli detaylar içeriyor.

Sayımızın kültür-sanat bölümünde 200 Metre isimli filme dair Emine Deniz Kaya'nın değerlendirme yazısını okuyabilirsiniz. Okuma önerileri işgalin tarihi kadar Filistin'in seslerine de yer veriyor. Yaşam bölümünde ise 11 yaşındaki Renad'ın mutfağını ve Gazze'deki gıda krizinin politik arka planına dair etraflı bir yazı bulacaksınız.

Bu sayımızda Gazze özelinde Filistin dosyasının güncel unsurları kadar meselenin siyasi ve hukuki uğraklarına da yer vermeye çalıştık. Filistin'in küresel bir akis yakaladığı bu ânı düne bağlamayı denedik. Başarmış olmayı ümit ediyoruz.

Keyifli okumalar dileğiyle.

Ortadoğu
Analiz

E-ISSN: 2980-0919

9 772980 091002

ortadoguanaliz@orsam.org.tr

ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ
ADINA YAYIN SAHİBİ

Dr. Kadir Temiz

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Doç. Dr. Nurullah Çakmaktaş

DOSYA EDİTÖRÜ Özgür Dikmen

YARDIMCI EDİTÖR Ayşe Betül Bal

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Talha Köse

Prof. Dr. Cengiz Tomar

Dr. Hakkı Uygur

Prof. Dr. Hasan Korkut

Doç. Dr. Murat Tınas

Prof. Dr. Kemal İnat

Prof. Dr. Mehmet Akif Kireççi

Prof. Dr. Meliha Altunışık

Prof. Dr. Mesut Özcan

Prof. Dr. Özden Zeynep Oktav

Prof. Dr. Zekeriya Kurşun

Prof. Dr. Muhittin Ataman

Doç. Dr. Hüseyin Alptekin

Doç. Dr. Serhan Afacan

Doç. Dr. Veysel Kurt

Dr. Betül Doğan Akkaş

Dr. Muhammet Koçak

YAYIN KURULU

Dr. Kadir Temiz

Doç. Dr. Nurullah Çakmaktaş

Murat Öztuna

İbrahim Aydın

Dr. Oytun Orhan

Dr. Gökhan Erel

Dr. Kaan Devecioğlu

Feyzullah Tuna Aygün

REDAKSİYON Begüm Akcaoğlu

GRAFİK-TASARIM Erol Polat

SOSYAL MEDYA VE PAZARLAMA Furkan Usame Bozan

YÖNETİM MERKEZİ Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok. No: 3 Çankaya / Ankara Tel: +90 850 888 15 20 Sertifika no: 41963

BASKI: Sultan Köse - Poyraz Ofset İvedik OSB 1534. Cad. No:9 Yenimahalle/Ankara Telefon: 0312 384 19 42

SERTİFİKA NO: 49893

FOTOĞRAFLAR: Anadolu Ajansı (AA), Shutterstock

YAYGIN SÜRELİ YAYIN

BASIM TARİHİ: 20 Kasım 2025

ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ YAYINDIR.

Bu dergide yer alan yazılardaki değerlendirmeler, aksi belirtilmedikçe ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

© 2025 ORSAM

Dergideki tüm yazıların telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

İsrail'in Güvenlik ve Strateji Arayışı

Bu kitap, Arap Baharı'ndan 7 Ekim 2023 Gazze Savaşı'na uzanan dönemde İsrail'in bölgesel güvenlik çevresinde yaşanan dönüşümleri ele almaktadır. Ortadoğu'nun köklü ve kırılabilir dengelerinde önemli bir aktör olan İsrail'in, Arap ayaklanmalarıyla birlikte artan güvenlik tehditlerine karşı geliştirdiği stratejiler, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Özellikle Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Sudan ve Fas ile imzalanan normalleşme anlaşmaları ve İran'ın bölgesel etkisinin sınırlandırılmasına yönelik çabalar, İsrail'in yeni dönemdeki güvenlik ve dış politika yönelimlerini anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. 7 Ekim Gazze Savaşı ise tüm bu gelişmelerin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılan kritik bir eşik olarak ele alınmaktadır. Bu kitap, İsrail'in bölgesel güvenlik doktrinine ışık tutarken, aynı zamanda Ortadoğu'daki dönüşen güç ilişkilerini analiz etmek isteyen araştırmacılar ve okuyucular için kapsamlı bir başvuru kaynağıdır.

ORTADOĞU
YAYINLARI

İçindekiler

- 1 ORSAM'DAN
- 3 EDITÖRDEN
- 6 ORTADOĞU GÜNDEMİ
- 8 YUVARLAK MASA

DOSYA

- 12 İsrail'in Siyaseti: Batı Şeria'da Apartheid, Gazze'de Soykırım
DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAIL YAYLACI
- 16 Gazze Ateşkesi İsrail Siyasetinde Nasıl Yankı Buldu?
HAYDAR ORUÇ
- 22 Tufandan Sonra: Enkaz mı, Yeni Bir Dünyanın İmkânı mı?
DR. ERDAL KURĞAN
- 28 Avrupa'da Filistin Devletini Tanıma Dalgası
DOÇ. DR. TOLGA BİLENER

- 32 Siyonizme Karşı Filistin Direniş Edebiyatı
PEREN BİRSAYGILI MUT

RÖPORTAJ

- 36 "İsrail açlığı bir savaş aracı olarak kullanmaya başladığında bu artık soykırım demektir"
AVI SHLAIM
- 40 "Gazze küresel dayanışmayı ve evrensel adalet arayışını yeniden ateşliyor"
RAMZY BAROUD

44 İNFOGRAFIK

BÖLGESEL SİYASET

- 46 Lübnan'da Hizbullah'ın Zorlu Silahsızlanma Süreci
DR. ÇAĞRI KOŞAK

EKONOMİ-POLİTİK

- 52 İsrail-Filistin Savaşı: Nobel Barış Ödüllü Bir Coğrafyada Savaşın Ekonomisi, Ekonominin Savaşı
DOÇ. DR. HAKAN USLU

KÜLTÜR SANAT

- 56 Bir İsrail Ölçü Birimi Olarak 200 Metre
EMİNE DENİZ KAYA
- 62 Geçmişten Günümüze Filistin'i Okumak
İREM YAŞAR

YAŞAM

- 66 Künefe ama "Gazze usulü": Kuşatma ve Açlık Arasında Filistin Mutfağını Yaşatmak
AYŞE BETÜL BAL

70 DIŞARIDAN İÇERİYE

74 BİZDEN HABERLER

Ortadoğu Gündemi

1 Eylül – 30 Ekim 2025

EYLÜL

8 Eylül 2025

İsrail savaş uçakları Suriye'nin Hama ve Lazkiye kırsalındaki askeri hedefleri vurdu. Patlamaların özellikle Palmira yakınlarındaki mühimmat deposu ve Hava Savunma Koleji çevresinde yoğunlaştığı, Lazkiye'nin doğu kıyısında ise bir kışla ile cephaneliğin hedef alındığı bildirildi.

9 Eylül 2025

İsrail, ateşkes anlaşmasını görüşmek üzere Doha'da bir araya gelen Hamas heyetini hedef aldı. Hamas müzakerecileri saldırıdan sağ kurtulsa da saldırıda üç yakın koruma, Hamas liderlerinden Halil el-Hayya'nın oğlu ve Katar istihbaratından bir yetkili olmak üzere beş kişi hayatını kaybetti.

Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani, 2023 yılında Ketaib Hizbullah grubu tarafından alıkonulan Yahudi kökenli Rus araştırmacı Elizabeth Tsurkov'un serbest bırakıldığını açıkladı.

16 Eylül 2025

Libya'da Ulusal Birlik Hükümeti ile Radaa silahlı grubu arasındaki aylardır süren çatışma, Türkiye'nin ara-

buluculuğu sayesinde uzlaşıyla sona erdi ve taraflar Mitiga Havalimanı'nda çatışmasızlık noktasında anlaştı.

İsrail Gazze'nin kuzeyini hedef alan "Gideon'un Arabaları Operasyonu"nun ikinci aşamasını başlattı. Genelkurmay Başkanı Eyal Zamir, ilk etapta riskleri dolayısıyla harekâta karşı çıktı ancak siyasi otoritenin ısrarı ile kapsamlı harekâta başlandı.

17 Eylül 2025

Suudi Arabistan ile Pakistan arasında Riyad'da "Stratejik Karşılıklı Güvenlik Anlaşması" imzalandı. Anlaşma, İsrail'in 9 Eylül'de Doha'daki Hamas heyetini hedef alan saldırısının ardından Körfez'de güvenlik kaygılarının artış gösterdiği bir dönemde hayata geçirildi.

Suriye, Ürdün ve ABD arasında Süveyda vilayetindeki krizi çözmeyi hedefleyen üçlü bir yol haritası anlaşması imzalandı. Anlaşmanın Süveyda'da ateşkesin kalıcı hâle gelmesini, hizmetlerin yeniden sağlanmasını ve vilayetin ülke bütünlüğü içinde konumunu pekiştirmeyi hedeflediği açıklandı.

ABD Dışişleri Bakanlığı, Nuceba Hareketi, Kataib Seyyid eş-Şüheda, Ensar Allah el-Avfiya ve Kataib İmam Ali adlı milis gruplarını yabancı terör örgütleri listesine dâhil edildiğini duyurdu.

23 Eylül 2025

Mısır Deniz Kuvvetleri Türkiye'de düzenlenen "Dostluk Denizi 2025" ortak tatbikatına katıldı. Tatbikat her iki ülkenin deniz birliklerinin muharebe hazırlıklarını artırmak, operasyonel verimliliği geliştirmek ve askerî iş birliğini güçlendirmek amacıyla gerçekleştirildi.

24 Eylül 2025

Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara, 1967'den bu yana Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na hitap eden ilk Suriye lideri oldu. Şara, Genel Kurul kürsüsünden yaptığı konuşmada ülkesinin "reform ve yeniden inşa süreci"ne odaklanan siyasi ve ekonomik bir vizyon ortaya koydu.

27 Eylül 2025

Fas'ta gençlerin öncülük ettiği "Gen Z 212" hareketi, sağlık ve eğitim hizmetlerinin kötüleşmesi, işsizlik ve yolsuzluk gibi sorunlar nedeniyle 27 Eylül 2025'ten itibaren yaygın protestolar başlattı. Gösterilerde, spor altyapısına yapılan olağanüstü büyük yatırımların kamu hizmetlerinin ihmaline yol açtığı yönünde eleştiriler dile getirildi.

IKBY'nin (Irak Kürt Bölgesel Yönetimi) Bağdat ile gerçekleştirdiği anlaşmanın sonucu olarak IKBY petrolünün Türkiye üzerinden satışı yeniden başladı. Böylece Mart 2023'te durdurulan petrol akışı da iki yılı aşkın bir sürenin ardından tekrar devreye girmiş oldu.

EKİM

1 Ekim 2025

İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu 29 Eylül 2025'te açıklanan Trump Planı'nı kabul etti. Söz konusu 20 maddelik plan, 7 Ekim sonrasındaki en kapsamlı barış önerisidir.

Trump yönetimi, yayımladığı başkanlık kararnamesiyle Katar'ın güvenliğinin yabancı saldırılara karşı garanti altına alınmasının artık resmî ABD politikası olduğunu duyurdu.

6 Ekim 2025

Halep'in doğusundaki Deyr Hafir hatında Suriye ordusu ile SDG arasında çatışma yaşandı. Aynı gece Halep merkezde yer alan Şeyh Maksud ve Eşrefiye mahallelerinde taraflar arasında şiddetli çatışmalar meydana geldi.

Suriye'de Yüksek Seçim Komitesi 15-20 Eylül 2025 tarihleri arasında gerçekleşen Halk Meclisi seçim sonuçlarını açıkladı. Açıklamaya göre 5 Ekim'de yapılan seçimlerde 119 milletvekili belirlendi. Cumhurbaşkanı Ahmed Şara tarafından atanacak üçte birlik kontenjanın ise seçmen heyetinden bağımsız olacağı açıklandı.

7 Ekim 2025

Sudan ve Güney Sudan, güvenlik ve ekonomik iş birliğini kapsayan anlaşmalarını yeniden etkinleştirmeyi kararlaştırdı. Görüşmelerde sınır güvenliği, petrol altyapısı ve terörle mücadele ele alındı. Bu adım, 2012'deki iş birliği anlaşmasının aksamasının ardından ilişkileri güçlendirmeyi hedeflemektedir.

8 Ekim 2025

Katar Dışişleri Bakanlığı, Gazze ateşkes anlaşmasının birinci aşamasına ilişkin tüm maddeler ve uygulama mekanizmaları üstünde anlaşmaya varıldığını açıkladı. Anlaşmanın birinci aşaması; İsrail askerlerinin belirlenen hatlara çekilmesini, esirlerin ve Filis-

tinli mahkûmların değişimini ve Gazze'ye insani erişimin sağlanmasını içermektedir.

9 Ekim 2025

İsrail ve Hamas, 2 yıllık savaşın ardından Şarm el-Şeyh'de ateşkes imzalandı. Buna göre taraflar, ateşkesin hemen yürürlüğe girmesi, karşılıklı esir ve mahkûm değişimi ile İsrail güçlerinin kademeli olarak geri çekilmesi konularında anlaşmaya vardı.

IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, Ankara'yı ziyaret etti. Barzani, önce Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hakan ardından da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kabul edildi.

11 Ekim 2025

Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani'nin Danışmanı Halid el-Yakubi, yaptığı açıklamada Haşdi Şaabi bünyesinde faaliyet gösteren Şii milis grupların geleceğinin 11 Kasım 2025 tarihinde yapılması beklenen parlamento seçimlerinin ardından güvenlik sektörü reformları ve kararları ile belirleneceğini açıkladı.

14 Ekim 2025

Somaliland Cumhurbaşkanı Abdurahman Mohamed Abdillahi (Cirro), Başbakan Abiy Ahmed'in davetiyle Addis Ababa'ya giderek ticaret, güvenlik ve bölgesel iş birliğini görüşmek üzere resmî temaslarda bulundu.

16 Ekim 2025

Suriye Devlet Başkanı Ahmed Şara Moskova'da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir araya geldi. Görüşmede iki ülke arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi, ekonomik iş birliği, enerji ve gıda güvenliği konuları ele alındı. Şara, Suriye'nin Rusya ile ilişkilerini "yeniden tanımlamaya" çalıştığını belirtirken Putin de ilişkilerin "Suriye halkının çıkarlarını gözettiğini" vurguladı.

18 Ekim 2025

Sudan Kara Kuvvetleri Komutanı Abdurrahman el-Burhan, Quad ara buluculuğunda yürütülecek müzakerelere yalnızca Hızlı Destek Kuvvetleri'nin (HDK) isyanının tamamen sona ermesi şartıyla katılacağını belirterek uluslararası ara bulucuların dayatmalarını reddetti.

19 Ekim 2025

Katar Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamaya göre Pakistan ve Afganistan'ın bir haftadır süren çatışmalarından Doha'da yapılan görüşmelerde yeni bir ateşkes konusunda anlaşma sağlandı. Bakanlık, Katar ve Türkiye'nin ara buluculuğunda gerçekleşen görüşmelerde iki ülkenin çatışmaları durdurma ve "kalıcı barış ve istikrar" yönünde çalışma konusunda mutabakata vardığını belirtti.

26 Ekim 2025

Sudan'da HDK, el-Faşir'deki ordu karargâhını ele geçirerek şehrin kontrolünü aldığını duyurdu. Kentteki bu ilerleme, HDK'nin Darfur'daki siyasi ve askeri etkisini güçlendirme çabası olarak değerlendirilirken insani krizin de boyutu arttı.

Rusya, yaklaşık altı aylık aranın ardından Suriye'nin Lazkiye kentindeki Hmeymim Hava Üssü'ne askeri uçuşlarını yeniden başlattı. Rusya Hava Kuvvetleri'ne ait İlyuşin Il-62M tipi bir nakliye uçağı Libya'dan Lazkiye'ye iniş yaptıktan sonra Moskova yakınlarına döndü.

28 Ekim 2025

Irak İletişim Bakanlığının ülkedeki fiber altyapısının 5G'ye uyumlu hâle getirilmesi işinin Haşdi Şaabi ile ilişkili Al-Muhandis Company'e ihale yapılmadan sözleşme ile teslim edildiği ortaya çıktı.

Yuvarlak Masa

OA Bir yuvarlak masa toplantımıza daha hoş geldiniz. Son dönemdeki gündemlerimizden başlayacak olursak Irak'ta ciddi bir seçim gündemi var. Zaten uzun süredir bunun hazırlıklarını yapıyoruz. Ağustos ayında yaptığımız Musul-Kerkük saha gezimizin raporlarını da daha yeni çıkardık. O raporlarda da bu seçimlere dair hem Musul'da hem Kerkük'te hem güvenlik hem de ekonomik meselelere dair gözlemlerimizi sunmaya çalıştık. Biraz bunun üzerine konuşabiliriz.

OA Bir sonraki sayımız Irak özel sayısı olacağından belki spekülasyon bir seçim tahmini de yapabiliriz bu sayıda. Mesela ben şahsen Sudani'yi destekliyorum...

OA Ben her zaman kazananın yanında der gibiyim...

OA Ya da Türkiye kimi destekliyorsa onu destekliyorum...Herhâlde Türkiye'nin tercihi de Sudani olur.

OA Tabii ki Kasım ayında Hakan Fidan'ın ziyareti sırasında yapılan anlaşma da Sudani'nin elini güçlendirdi.

OA Sudani'nin en önemli özelliği kalkınma vurgusu.

OA Kimlik siyasetinden ziyade kalkınma siyasetini ön plana çıkarması diyebilir miyiz?

OA Kimlik siyasetinin bir parçası diyebiliriz. Ama öne çıkardığı vurgu kalkınma vurgusu, gitti zaten koalisyondan dolayı. 2003'ten bu yana ilk kez Baas döneminden kalan köprülerin, üst geçitlerin yenilendiği ve yenilerinin yapıldığı bir dönem oldu.

OA Ama bu halkta karşılık buldu sanırım. Saha gezimizde de herkes, tüm etnik gruplar Sudani hakkında olumlu konuşuyordu.

OA Genel olarak öyleydi evet ama daha üst düzey görüşmelerde tekrar seçilmesi üzerine şüpheler de vardı. Belirgin bir aktör hâline geleceğine dair çekişmeler vardı.

OA Kişinin uzun süre görevde devam etmesi topluma Baas dönemini hatırlatıyor. Bir de Maliki'nin ikinci dönemi var tabii.

OA Seçim üzerine oldukça yaygın bir tartışma var. Bir sonraki sayıda da zaten sonuçları üzerine tartışacağız, o yüzden seçim dosyasını bugün için burada kapatıp diğer konulara geçebiliriz sanırım. Yine geçen toplantıda da detaylıca üzerinde tartıştığımız

Irak'ta Haşdi Şaabi gibi milis güçler nedeniyle beklenen bir Amerika saldırısı seçimlerden önce gerçekleşmedi. Ülkede neden böyle bir beklenti vardı neden böyle bir gündem oluşmuştu?

OA Bu baskı oluşturma meselesi bence. Bir şeye baskı uygulandığında ya eğilir ya kırılır. Irak'ta eğildi. Bu çatışma dinamiği ortadan kalktı mı? Kesinlikle kalkmadı, aksine yeni gelecek hükümetin elinde kalacak en önemli meselelerden biri bu milis meselesi olacak. Geçtiğimiz iki hafta süresince Haşdi Şaabi tarafından da birçok açıklamalar yapıldı. Varılan nokta da Haşdi Şaabi meselesi gelecek parlamentoya bırakıldı. Çünkü seçim sonrası oluşacak konjonktürel denge itibarıyla parlamentonun açacağı alan oluşan konjonktürün müsaade edeceği kadar olacak. Tekrar kırılma ve eğilme ikilemine dönersek kırılmayı önlemek için krizlerin ötelendiğini görüyoruz.

OA Peki Haşdi Şaabi demişken İran'ın Irak siyasetindeki etkisi ne durumda? Çünkü bizim saha gezimiz sırasında İran yenildi algısından ziyade Amerika ve İsrail, İran'ı yenemedi algısı daha yüksekti.

OA Genel siyasete baktığımız zaman İran'ın etki gücünü tutabileceğini söylemek mümkün. Ama analiz seviyesini bir seviye alta çektiğimiz zaman İran'a yakın aktörlerin kendi arasında parçalanmış olması, geneldeki gücün alt aktörler tarafından sahaya projekte edilebileceğini gösteriyor. Bu da İran'ın etki gücü kalsa bile etkisinin azalmasına neden olabilir.

OA Daha alt aktörler derken?

OA Önceden İran'a yakın siyaset iki büyük koalisyon üzerinden şekillenirken bugün 10 tane farklı parti tarafından bu güç projekte ediliyor. Ve bunlar aynı sahada birbirleri ile de rekabet ediyorlar.

OA Kurtuldu mu acaba?

OA Önceden İran'a yakın siyaset iki büyük koalisyon üzerinden şekillenirken bugün 10 tane farklı parti tarafından bu güç projekte ediliyor. Ve bunlar aynı sahada birbirleri ile de rekabet ediyorlar.

OA Yani gücün projeksiyonunun niceliğinden ziyade niteliği değişti diyebiliriz.

OA Peki bu durum dini merci tarafından nasıl karşılanıyor? Bu Necef vesaire...

OA Oradan bir reaksiyon gelmesi için Irak'ı etkileyecek boyutta hayatsal bir meselenin olması lazım.

OA Peki seçimlere dair etkisi ne olur?

OA İstisnai bir şekilde mercinin seçimlere müdahale ettiği tek seçimler Ocak ve Aralık 2005 olması lazım, onda da zaten yeni kurulan sistemde insanları seçimlerde oy kullanmaya dair teşvik etmek için müdahil oldular.

OA Açıkta müdahale ettikleri diyelim bence, mutlaka ediyordur yani....

OA Seçimlerde pek müdahil olmuyorlar....

OA Mesela adaylarda Sudani olmayacak gibi bir yaklaşım olmuyor mu?

OA Yok, bu konu seçimlerden sonraki konu...

OA Peki oy kullanmak dinî bir vecibedir gibi açıklamaları yok mu?

OA Şunu söylediler aslında...Aklınıza yatan, yolsuzluğa bulaşmamış ve Irak için de iyi olacağını düşündüğünüz bir aday varsa isterseniz oy verin isterseniz vermeyin şeklinde açıklamaları oldu. Burada şunu da eklemek lazım ki Sudani Irak siyasetinde yolsuzluk dosyası bulunmayan tek siyasetçi olarak anılmaktadır. Dolayısıyla açıktan Sudani işaret edilmese bile klasik siyasi yapılardan uzaklaşılması yönünde bir açıklama olarak da yorumlanabilir.

OA Irak deyince tabi Kuzey Irak siyaseti var. Bu noktada terörsüz Türkiye meselesi ve PKK'nın silah bırakma hikâyesinin Irak'a etkisini tartışabiliriz biraz. Bu konu hem Irak hem Suriye açısından da tartışılabilir. Bu konu olduğundan buradan Suriye'ye de geçebiliriz.

OA Irak konusunda en dikkat çekici nokta bence meseleden fazlasıyla etkilenecek olan IKBY'nin bu konuda fikri hazırlık konusunda bile olması gerekenden zayıf kaldığı noktası. Bu mesele bittiği zaman sanki kendi taraflarını etkileyen hiçbir şey olmayacakmış gibi bir algıya sahipler. Ancak ne olursa olsun terör örgütü içerisinde o bölgeden de katılmış insanlar var. Ayrıca Suriye'den İran'dan gelmiş insanlar da var. Dolayısıyla mesele her ne kadar Türkiye'nin meselesi olsa da en az Türkiye kadar diğer ülkeleri de etkileme potansiyeli var. Sonuç olarak sürecin oradaki yansımalarının yavaş ve belki de eksik yönlendirilmiş olması söz konusu. Diğer taraftan IKBY'deki siyasi aktörler tarafından da mesele'nin çok sağlıklı anlaşılmadığını görüyoruz. KDP ve KYB'yi bir nebze ayırırsak diğer partilerin herhangi bir dahlinin olmadığını görüyoruz.

OA Sanki Kürtlerin bu mevzuyu algılama biçiminde bir yabancılaşma var. Bu, Türkiye ile PKK arasındaki bir sorun ve biz buna çok fazla angaje olmayalım gibi bir algı var. Oradaki gözlemlerimizde de aslında PKK'nın silah bırakması olumlu karşılanıyor. Ama burada diğer tartışılması gereken şey bölgede bu kadar olay yaşanırken gerçekten silahları bırakacaklar mı? Sanki bir tür model üretme zorunluluğu var burada.

OA Burada araya girebilir miyim...2000'e yakın PKK unsurunun da Irak'tan Suriye'ye geçtiği konuşuluyor, işin bir de bu kısmı var.

OA İşte bu durum Türkiye açısından Suriye'ye üç farklı sorunla yansıyor. İlki, PKK unsurları Suriye'de yeniden örgütlenecek ikinci olarak burada bir hareket başlayacak ve Suriye'nin bütünlüğünü sarsacak son olarak da Suriye merkezî hükümetini Türkiye ile problemlili hâle getirecek.

OA Doğrudan PKK'nın silah bırakma meselesi belki ayrı tartışılabilir ama Suriye boyutundan baktığımızda bu Terörsüz Türkiye süreci ve atılan sembolik adımların YPG'nin Suriye devletine entegrasyonu konusunda doğrudan bir etkisi yok. Tek etki ya da beklenti, Öcalan'ın açıklaması sonrası örgütün içerisindeki PKK'lı kadroların buna uyup benzer şekilde silah bırakması yönünde. Tabi bu da pek gerçekçi bir beklenti gibi durmuyor. SDG bölgesinin geleceği üzerine Amerika'nın Suriye politikası, Amerika - Türkiye müzakereleri, Şam - SDG müzakereleri, İsrail'in politikası, Suriye içi gelişimlerin seyri gibi faktörler belirleyici olacak. Dolayısıyla Terörsüz Türkiye sürecinin YPG-SDG bölgesinin geleceği üzerine bence doğrudan bir etkisi yok. Ancak burada tersi yönden şöyle bir denklem kurulabilir. YPG-SDG meselesinin geleceği Terörsüz Türkiye meselesinde belirleyici faktör olacak.

OA Ancak buradaki öncelik konusunu farklı düşünenler de var. Varsayımsal olarak PKK ortadan kalktığında Suriye'deki yapının Suriye'deki üniter devletle bütünleşmesi sürecinde daha kontrol edilebilir bir yapı ortaya çıkaracağı da söylenebilir.

OA PKK'nın olmadığı bir ortamda doğal olarak oraya olan bakış değişir...

OA O yüzden ben önceliğin Türkiye tarafının bu işi çözmesi olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden Türkiye'nin resmî söyleminde önceliğin YPG-SDG olmasını gözlemlemem bana ilginç geliyor.

OA Ama bence orda önceliğin PKK'ya verilmediği anlamı çıkmıyor. Hâlen konu PKK önceliğinde yürütülüyor. Ancak sonraki aşamada bu işin burayla sınırlı kalmayıp, meselenin diğer ülkelerdeki boyutlarının PKK'dan arındırılmasını da içereceği anlamına geliyor. Baskıyı biraz canlı tutma meselesi...

OA Nihayetinde bu Terörsüz Türkiye meselesi bölgeyi en azından Türkiye, Suriye ve Irak'ı etkilemeye devam edecek. Henüz somut bir gelişme olmasa da fena gitmiyor gibi duruyor. Suriye hâlen üniter bir devlet, Şara meşruiyetini arttırıyor, Irak'ta öyle ya da böyle seçimler yapılıyor...Peki o hâlde Suriye ile devam edelim isterseniz. Şara bu ay Trump ile görüşecek...Hem BM ziyareti hem Putin ile görüşme yapmış olması, Çin'e yapılacak olası ziyarete dair söylemler...Artık meşruiyeti tamamen ele aldı gibi duruyor...

OA Hem içeride hem dışarıda bir meşruiyet inşası devam ediyor. Dış politikada bu inşa süreci iç politikaya

nazaran daha hızlı ilerliyordu ama bu son aylarda atılan adımlar uluslararası alanda tanınma ve meşruiyet açısından BM'de alınacak kararlar öncesinde artık son aşama olarak değerlendirilebilir. Rusya'yı ziyareti, Trump ile görüşmesi, Riyad'a gitmesi, Çin ziyareti olasılığı, tamamı bu son dönemde atılmış önemli adımlar...

OA Peki paranın lafta olup gerçekte olmadığı iddiası üzerine ne diyorsunuz? Birçok anlaşma kâğıt üzerinde olmasına rağmen hükümetin hâlen finansal zorlukta olduğu söyleniyor...

OA Evet yaptırımlar hâlen kalkmadı. Trump açıklıyor ancak anlaşılan Amerikan sisteminde bunun bir süreci var. Başkanlık kararnamesi ile kaldırılanlar var ancak kongre onayları gereken bazı süreçler var. Beklenti yıl sonu ile birlikte bu yaptırımların kalkacağı yönünde. Dolayısıyla hâlen ne Avrupa ne de Körfez ülkeleri oraya para transferi konusunda çekinceli. Olanlar da dolaylı yollarla oluyor. Emirlikler üzerinden kısıtlı para akışı var. Çok büyük kontratlar imzalandı. Emirlikler Tartus Limanını aldı, Fransızların yatırımları var, Türkiye ile imzalanan kontratlar var. Tabi bu yatırımlar uzun vadeli yatırımlar. Bu süreçte içeride de seçimler oldu...

OA Evet ben de bu seçimler konusuna değinecektim. Bu meşruiyet meselesinin Şara'nın sadece liderlik kültürü üzerinden ziyade aynı zamanda kurumsal inşa üzerinden de gidiyor olması Mısır'dan ayırabilir diye düşünüyorum Suriye'deki devrimi. Tabi kaotik ilerleyen bir süreç var, yine üçte birini kendisinin atadığı seçim mi olur sekindeki eleştiriler var...Siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

OA Bence orda halkı ikna etti. Tabi muhalif olarak Kürtler, Aleviler ve Dürziler var. Ama yüzde 70'de bir Sünni nüfus var. Buradan ne kadar şikâyet geliyorsa buna bakmak lazım. Bence bu süreçte toplumun genelini ikna etti. Zaten bunu 4-5 yıllık bir süreç olarak sunuyor. Yine kurumsal yapılanma açısından bir nüfus sayımı yapılması gerektiğini, kalkınma planlarının yapılması gerektiğini, diasporadakilerin dönmesi gerektiğini öne sürdü. Ancak halk iradesinin yansıtılması açısından sembolik bir önemi vardı bu seçimin. Ama bu ciddiye alındı, çok sayıda kişi adaylığa başvurdu. Adaylar arasındaki çeşitlilik vardı. Mesela sahil bölgesinden bazı Alevi adaylar ve Halep bölgesinden Kürt adaylar seçildi.

OA Ama Kürtler katılmadı...

OA Evet, SDG bölgelerinde seçim olmadı.

OA Ama açık kaldı sandalyeleri, dağıtılmadı. Seçim yapıldıktan sonra kendilerine verilecek. Yani toplumsal ikna gerçekleşmiş gibi duruyor genel olarak. 4-5 yıllık bir projeksiyon var ve bu sürecin sonunda normal ve sağlıklı bir seçim sistemine dönüleceği vaadinde bulunuluyor.

OA İsterseniz Körfez'e de bağlayabileceğimiz bir şekilde buradan Gazze konusuna geçelim. İsrail'in

Doha saldırısı, Körfez'in yeni güvenlik algısı gibi bölgenin güvenlik mimarisinde değişiklikler mevcut. İsrail'den başlayıp Körfez'e doğru ilerleyelim olmazsa...

OA Şu anda Trump planının uygulanıp uygulanmama meselesi İsrail'de hâkim. Orda da olay biraz Gazze'nin içeriden ikiye bölünmesine doğru gidiyor. İsrail'in geri çekilme hattı olan sarı hat, yeni işgal hattına dönüşmeye başladı. Hamas'ın iç kesimde pasifize edilip sıkıştırılması, geri kalan işgal hattının gerisinde de İsrail'in hem yatırımların arttığı ve hem de alternatif yeni Filistin otoritesinin oluşturulduğu bir bölge planladığı anlaşılıyor. Ancak hâlen çok ciddi kırılganlıklar var ateşkesin devamlılığı konusunda. Hamas'ın tamamen tasviyesi konusunda beklentiler pek gerçekçi değil. Ki zaten İsrail'in çekildiği bölgelerde Hamas'ın tekrar kontrolü ele almaya başladığı ifade ediliyor.

OA Zaten alternatifi mümkün değil ve orada güvenliğin de sağlanması gerekiyor. İlk günlerde çetelere karşı Hamas'ın müdahale etmesini Trump dahi olumlu karşılamıştı. Orada güvenliği kimin sağlayacağı konusu var.

OA Türkiye'nin ve diğer Arap ülkelerinin de aslında Hamas vurgusu yapmadan bu uluslararası istikrar gücünün ardından Filistin'i Filistinlilerin eline bırakalım demek aslında Hamas'a bırakalım demeye geliyor.

OA Peki ne zaman bu uluslararası görüşmeler ve istikrar gücü oluşturulma süreci başlayacak?

OA Onların hepsinin içeriği şu anda belirsiz. Amerika Türkiye'nin etkisinin olmasını istiyor. Hem askeri varlığının hem sivil etkisinin olması beklentisi var.

OA Amerika BM'ye istikrar gücü ile ilgili taslak gönderdi...

OA Evet, orda muhtemelen Suudi Arabistan da Türk askerinin bulunmasına karşı çıkıyordur...

OA Sadece Suudi Arabistan değil çoğu Arap ülkesi bunu istemeyecektir. BAE, Mısır...

OA Yani sadece İsrail engeli yok, çoğu Arap ülkelerinin de ciddi engeli olacaktır. Ama Türkiye muhtemelen orda sivil, yeniden inşa, ekonomi alanında etkin olacaktır. Hatta yeni atanan büyükelçi Mehmet Gülloğlu'nun profili de aslında Türkiye'nin daha çok sivil bir rol oynayacağına dair ipucu olabilir.

OA Körfez bağlamında özellikle Cumhurbaşkanı'nın Kuveyt, Katar ve Umman ziyaretlerinin ardından Gazze meselesi ile ilgili konuşulan en önemli mesele insani yardımlar olarak öne çıktı. İnsani yardımların koordinasyonu bağlamında da Türkiye ve Körfez ülkelerinin ortak hareket edeceği buna Mısır'ında dâhil edileceği bir yapı ile sağlanacağı söylemi öne çıktı. Sonrasında Hamas çekilmediği ve siyasi aktöre dönüşmediği sürece Körfez yardım vermeyecek söylemleri çok yaygınlaştı. Ancak bu yönde herhangi bir resmî açıklama yok. Tabi Gazze'de

bir Türk- Körfez koordinasyonundan bahsediyoruz, bir benzeri Suriye için de var ama bu sözlerin ne kadar gerçekleşiyor diye sorgulamak lazım. Mesela Trump'ın planında ve ateşkese göre günde 600 tır yardım geçmesi gerekiyordu Gazze'ye. Neredeyse bir ay olacağını hesaba katarsak 18.000 tır yardımın geçmiş olması lazım bugün ama gerçekte 10'da 1'i oranında geçiş oluyor. Buradaki önemli noktalardan biri de bu ülkeler arasında ciddi bir rekabet söz konusu. Hani Filistin'in savunucusu biz olalım ...

OA Tabi burada Türkiye çok ön plana çıktı. Acaba Amerika mı Türkiye'ye bu payeyi veriyor, çok kredi açıyor...

OA Trump veriyor...

OA Trump mı veriyor yoksa Türkiye burada gücünü ve etkisini gösterdi de Amerika tarafı bu krediyi vermek zorunda kaldı, bunu tam çözemiyorum. Mesela Trump sürekli Hamas'ın iknasını Türkiye sayesinde başardıklarını söylüyor. Yoksa Hamas'ın İran ekseninden koparılıp siyasi aktöre dönüştürülmesinde Türkiye'yi öne çıkarıp Hamas üzerindeki Türkiye etkisini mi pekiştirmek amacı bu krediyi açıyor...Belki de ikisi birden de olabilir burda...Ama net olan Türkiye'nin etkisinin arttığı...

OA Evet Türkiye'nin etkisinin arttığı doğru ama aslında Hamas meselesinde ABD'nin en temel ortağı Katar. Hamas'ın ofisi orada...

OA Ama Hamas artık orda da güvenli kalamayacak, tek güvenli ülke Türkiye kaldı...

OA Evet onu diyecektim...Katar, haziran ayında İran tarafından ABD'nin ortağı olduğu için vuruldu, eylül ayında ise İsrail tarafından Hamas'ın ortağı olduğu için vuruldu. Dolayısıyla Katar'ın da bu süreçte Türkiye'ye paye vermeyi seçtiğini söyleyebiliriz. Ancak şunu da değerlendirmek gerekiyor ki her ne kadar Türkiye ile Körfez ülkeleri veya diğer Arap ülkeleri arasında Gazze'de istikrar ve insani yardım konularında bir iş birliği var gibi görünse de dış işleri bakanları toplantısına baktığımızda Mısır, Katar, BAE hiçbir üst düzey katılım gerçekleştirmedi...Bu da aslında Türkiye'ye tam olarak paye vermediklerini gösteriyor...

OA Aslında Mısır demişken, Mısır'a da değinmek istiyorum. Çünkü Türkiye'nin çıkar alanlarına baktığımızda tüm hikâye Mısır'ın etrafında dönüyor. Türkiye-Mısır ilişkilerinin geçmişten gelen bir yükü de var...Bu noktada Türkiye Mısır ilişkilerinde bir çıkış görüyor musunuz?

OA Aslında bu ilişkilerde tarihten gelen birçok sorun görülebilir. Osmanlı döneminde Osmanlı'nın atadığı vali, Mısır'ın Doğu Afrika'daki Kızıldeniz havzasını yönetiyordu. Yemen de bu yönetime bağlıydı...

OA Yeni model de böyle mi olsun diyorsun?

OA Dur, yok öyle demiyorum...Yani tarihte de gerek Mehmet Ali Paşa döneminde gerekse de...

OA Firavun döneminden başlatma şimdi? Ne kadar geri gideceğiz....

OA Demek istediğim belli süreçlerde tarihsel olarak da ikili ilişkiler sorunlu olmuş ama her iki ülke de birbirlerinin kırmızı çizgilerini bilip, ortak bir noktada buluşabileceklerini biliyorlar. Örneğin Mısır, Türkiye'ye mesaj vermek için Türkiye'nin Libya ile imzaladığı ortak hat anlaşmasına karşı Yunanistan ile benzer bir anlaşma yaptı. Ancak Yunanistan'ın Meis adasını kendi toprağı olarak bu anlaşmaya eklemesini engelledi. Çünkü Türkiye'nin bu anlamda bir kırmızı çizgisi olduğunun farkındaydı. Benzer şekilde Türkiye Libya'da Trablus'u askerî açıdan desteklerken Sirta hattına geldiğinde durdu. Bunun nedeni de Türkiye'nin Mısır'ın kırmızı çizgisinin farkında olmasıydı. Doğal olarak iki aktör de kendi çıkar alanlarını birbirlerinin sınırlarına göre arttırma amacı güdüyorlar ve sonunda belli noktalarda ortak çıkar oluşturabiliyorlar. Örneğin; Sudan'da Türkiye ve Mısır uyumlu hareket eden iki aktör. Libya'da özellikle 2021 yılından itibaren Türkiye ile Mısır arasında istihbarat servisleri ve dışişleri bakanlıkları düzeyinde yürütülen görüşmeler sonucunda göreceli olarak istikrarlı bir ortam oluşmuştur. Gazze'de insani yardım konusunda bugün her iki ülke uyumlu hareket etmekte. Ancak az önce konuştuğumuz asker konuşlandırma meselesi ise stratejik bir mesele...

OA Sanırım zamanımızı epey aştık, biz en başa dönüp Irak seçimleri ile bitirelim isterseniz. Irak'ta seçim sonuçları ne olur?

OA Tamamdır, o zaman ben ilk 5 partiyi söyleyeyim...

1. İmar ve Kalkınma Koalisyonu
2. Kanun Devleti Koalisyonu
3. Takaddum Partisi
4. KDP
5. Bedir

OA O zaman Sudani'ye olan teveccüh ORSAM'ın Irak sahasındaki çalışmalarında gözlemlenmiştir...Bu durumda büyük ihtimalle Sudani olmasa da Sudani vizyonunda dengeli bir aktörün Irak'ta yeni yönetimin başbakanı olması yüksek bir olasılıktır diyerek yuvarlak masa toplantımızı bitiriyorum...2 ay sonra tekrar görüşmek üzere... **OA**

İsrail'in Siyaseti: Batı Şeria'da Apartheid, Gazze'de Soykırım

DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL YAYLACI

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü

Bertrand Russell'ın öncülüğünde 1967 yılında Amerika'nın Vietnam'daki savaş suçlarını belgelemek için kurulan vicdan mahkemesini modelleyerek bir araya gelen Gazze Mahkemesi'nin (Gaza Tribunal) kapanış konuşmasında mahkeme başkanı Richard A. Falk "eğer apartheid, soykırım ve yerleşimci sömürgecilik bir kırmızı çizgi ihlali değilse o zaman hiçbir kırmızı çizgi yoktur" dedi. 7 Ekim'den itibaren İsrail'in Gazze'ye yönelik olarak uyguladığı etnik temizlik siyaseti hemen her unsuruyla 1948'de uluslararası hukukta tanımlandığı şekliyle bir soykırım suçuna işaret etmektedir. Nitekim Uluslararası Ceza Mahkemesi

7 Ekim'den itibaren İsrail'in Gazze'ye yönelik olarak uyguladığı etnik temizlik siyaseti hemen her unsuruyla 1948'de uluslararası hukukta tanımlandığı şekliyle bir soykırım suçuna işaret etmektedir.

bu suçun işlendiğine dair inandırıcı deliller olduğunu değerlendirerek Bin-yamin Netanyahu hakkında yakalama kararı verdi.

İsrail'in Apartheid Politikaları

İsrail 7 Ekim 2023'ten itibaren Gazze'de soykırım, 1967'den bu yana da Batı Şeria'da apartheid politikası takip ediyor. Siyonizm bir ideoloji olarak Filistinliler ile Yahudilerin aynı haklar rejimine sahip olamayacağı temel kabulü üzerine kurulmuş, kuruluşu itibarıyla etnikokratik dominasyonu esas alan ırk üstünlükçüsü bir ideolojidir. Bu çerçevede İsrail ile Güney Afrika

apartheid rejimi arasında derin bir ideolojik yakınlık ve stratejik müttefiklik mevcuttu. Nitekim 1960'ların başında Güney Afrika Başbakanı olan Hendrik Verwoerd kendi ülkesiyle İsrail arasındaki bu benzerliği şöyle dile getirmişti: "Yahudiler İsrail'i Araplardan aldılar ki öncesinde Araplar bin yıldır orada yaşıyorlardı. İsrail de Güney Afrika gibi bir apartheid devletidir." Özellikle 1967 savaşının ardından İsrail, işgal ettiği topraklardan olan Batı Şeria'da, Gazze'de, Doğu Kudüs'te Filistinlilerin temel haklarını ihlal eden bir rejim inşa etti. Fakat özellikle son on yıl içerisinde, hem İsraili hem de uluslararası insan hakları örgütleri, mevcut rejimin ancak bir apartheid sistemi olarak nitelendirilebileceğini; Filistinlilerin ise birçok açıdan Güney Afrika'daki apartheid döneminde yaşayan siyahilere kıyasla daha olumsuz koşullara maruz bırakıldıklarını ifade etmektedir. Mesela Güney Afrika'da apartheid rejimini şahsen tecrübe etmiş Sunday Times of South Africa gazetesi baş editörü gazeteci Mondli Makhanya İsrail işgali altında bulunan topraklara yaptığı ziyaretten sonra bunu teyit ediyor: "Benim gördüğüm kadarıyla İsrail Filistinlilerin yok olmasını istiyor. Bizim durumumuzda bu hiçbir zaman olmadı. Beyazlar siyahların yok olmasını istemedi." Makhanya Güney Afrika rejiminin zencileri aşağı gördüğünü ama İsrail yönetiminin Filistinlileri insan olarak bile görmediğini belirtiyor ve ekliyor: "Kesinlikle buradaki durum bizim maruz bırakıldığımız her şeyden çok, çok, çok daha kötü. Buradaki apartheid düzeyi, ırkçılığı ve gaddarlığı apartheid rejiminin en kötü döneminden bile daha kötü." Birleşmiş Milletler Özel Raportörü ve Apartheid Uzmanı Güney Afrikalı uluslararası hukukçu John Dugard, insanları bir duvarla ayırmak, farklı halklara farklı yollar tahsis etmek ve düzenli olarak insani krizler ve fakirlik üretmek gibi İsrail uygulamalarının Güney Afrika apartheid rejiminde bile olmadığını söylüyor.

İsrail'in en etkin insan hakları örgütü B'Tselem 2021 yılında yayınladığı "Ürdün Nehri'nden Akdeniz'e kadar Yahudi Üstünlüğü Rejimi: Bu Bir Apartheid" başlıklı raporunda bu rejimin adını apartheid olarak koydu. Ardından Human Rights Watch 2021'de, Amnesty International ise 2022 yılında yayınladığı raporlarda İsrail rejimini apartheid olarak nitelendirdiler. Aslında 2000'lerin başla-

Özellikle son on yıl içerisinde, hem İsraili hem de uluslararası insan hakları örgütleri, mevcut rejimin ancak bir apartheid sistemi olarak nitelendirilebileceğini; Filistinlilerin ise birçok açıdan Güney Afrika'daki apartheid döneminde yaşayan siyahilere kıyasla daha olumsuz koşullara maruz bırakıldıklarını ifade etmektedir.

rından itibaren Richard Falk, Virginia Tilley, John Dugard gibi BM Özel Raportörü olan uluslararası hukuk uzmanları İsrail'i apartheid devleti olarak nitelemişlerdi fakat o dönemde anti-semitik olmakla itham edilip marjinalize edildiler. Güney Afrika'daki apartheid karşıtı mücadelenin sembol isimlerinden Başpiskopos Desmond Tutu 2002 yılında *Kutsal Topraklarda Apartheid* başlıklı bir makale kaleme alarak Filistin

ve İsrail'e yaptığı gezi sonrasında gördüklerinin kendisini derinden sarstığını çünkü Güney Afrika'da zencilerin maruz bırakıldıkları muamelenin şimdi İsrail tarafından Filistinlilere yapıldığını söyledi. Eski ABD Başkanlarından Jimmy Carter 2006 yılında yayınladığı *Apartheid Değil Barış* başlıklı kitabında İsrail'in apartheid devleti olduğunu tespit etmiş fakat karşılığında o da Amerikan kamuoyunda anti-semitizmle itham edilip siyasal tartışmanın kenarına itilmişti. 2007 yılında verdiği bir mülakatta Carter apartheid kavramının "Batı Şeria'da İsraililerin Filistinlilerden zorumlu ayrımını ve Filistinlilerin İsrail ordusunun tesis ettiği mutlak baskıyı çok doğru tasvir eden bir ifade olduğunu" söyledi.

İsrail'in bir apartheid düzeni kurduğunu İsrail devletinin kendi üst düzey yetkililerinin de ağzından duymaya başladık. Yıllar önce İzak Rabin "Eğer bir apartheid rejimi olmak istemiyorsak uzun vadede bir buçuk milyon Arabı bir Yahudi Devleti'nin bünyesinde barındırabilmenin mümkün olduğunu düşünmüyorum" demişti. Eski İsrail Başbakanları Ehud Olmert ve Ehud Barak değişik vesilelerle kamuya açık bir şekilde İsrail'in bir apartheid devleti olma "riski" taşıdığını söylediler. Olmert, İsrail yetkililerini "Filistinliler bir anti-apartheid mücadelesi başlatırlarsa sonu İsrail için ne olur bir düşünün" diye uyardı. İsrail Dışişleri Bakanlığı bile 2004 yılında eğer Filistinlilerle olan çatışma çözülmezse "İsrail apartheid yıllarındaki Güney

Afrika'yla benzer şekilde bir parya devletine dönüşebilir" değerlendirmesini yapmıştı. Eski Mossad Başkanı Tamir Pardo "burada bir apartheid devleti var, iki farklı hukuki sistem altında yargılanan iki halk var" dedi. Benzer şekilde Eski İsrail Başsavcısı Michael Ben-Yair "üzüntüyle söylemeliyim ki ülkem öylesi siyasal ve ahlaki çukurlara indi ki şu an bir apartheid rejimindeyiz" ifadelerini kullandı.

Yerleşimci Sömürgecilik, Apartheid ve Soykırım

30 Kasım 1973'te BM Genel Kurulu'nda kabul edilen "Apartheid Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme" apartheid uygulamasını "Güney Afrika'dakine benzer şekilde ırki tecrit ve ayrımcılık uygulayan politikalar ve pratikler" olarak betimler ve bir grubun diğeri üzerinde tahakküm kurmasını sağlayan sistematik ve gayriinsani eylemler olarak tanımlar. 1998 yılında imzalanan ve Uluslararası Ceza Mahkemesini kuran Roma Anlaşması da kurumsallaşmış şekilde bir ırki grubun diğeri sistematik bir tahakküm altında tutmasını "apartheid suçu" olarak tanımlar. Bu anlaşmanın 7. maddesi apartheid'i insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak kabul eder. Böylece artık apartheid bir suç olarak uluslararası teamül hukukunun bir parçası hâline gelmiş ve hatta diğere normların da üstünde bir yargılama gücü olan bir "buyruk kural" (jus cogens, peremptory norm) olarak kabul edilmiştir.

Başından itibaren bir etnodemokrasi olarak varolan İsrail'in Filistin topraklarında sürdürdüğü işgal ve Filistin halkına yönelik olarak izlediği politikalar zamanımızın en cüretkâr yerleşimci sömürgecilik örneğini teşkil etmektedir. "Yerleşimci sömürgecilik" ifadesi, Birleşmiş Milletler'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki insan hakları ihlalleriyle ilgili olarak görevlendirdiği Özel Raportör Francesca Albanese'in, 2022 yılında BM Genel Kurulu'na sunduğu raporda İsrail için kullandığı bir ifadedir. Rapor, artık meselenin İsrail-Filistin çatışması olarak çerçevelendirilmesinin bırakılarak İsrail'in "kasti olarak toprak elde eden, ırk ayrımcılığına dayalı (segregasyoncu), ve baskıcı yerleşimci sömürge işgaline" odaklanması gerektiğini ifade etmektedir. Son yıllarda BM'nin çeşitli insan hakları organlarından sadır olan dokümanlar artan bir şekilde İsrail'i yerleşimci-sö-

Başından itibaren bir etnodemokrasi olarak varolan İsrail'in Filistin topraklarında sürdürdüğü işgal ve Filistin halkına yönelik olarak izlediği politikalar zamanımızın en cüretkâr yerleşimci sömürgecilik örneğini teşkil etmektedir.

mürgeci bir devlet olarak niteliyor.

Diğere taraftan İsrail'in Gazze'de iki yıldır sürdürüğü soykırım 2. Dünya Savaşı sonrası kurulan ulus-

lararası hukuk müktesebatı içerisinde işlenebilecek en ağır suç. Bu sebeple suçların suçu olarak anılıyor. 1948'de BM Genel Kurulu'nda kabul edilen Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi soykırımın detaylı bir tanımını yapmakta ve bunu önlemeyi sözleşmeye taraf tüm ülkelere bir sorumluluk olarak yüklemektedir. Fakat buna rağmen İsrail uluslararası hukuku tamamen göz ardı ederek Richard Falk'ın ifadesiyle "dünya tarihinin en bariz soykırımını" gerçekleştirdi.

İsrail, içinde yaşadığımız uluslararası düzenin siyasal teolojisi içinde kendini bir istisna olarak uluslararası insan hakları rejiminin ve uluslararası insani hukukun normlarının üstünde bir varlık olarak konumlandırıyor. Fakat İsrail'in uygulamaları, salt bir kişisel hak ihlali olmanın ötesinde, kolonyal dönemin uygulamalarını yeni teknolojik araçlarla pekiştirerek devam ettiren, etnonasyonal temelli

Her ne kadar uluslararası düzenin hâkim aktörleri tarafından İsrail, uluslararası hukuk, insan hakları hukuku ve insancıl hukuk açısından bir istisna olarak konumlandırılmış olsa da buna karşı verilen mücadele yine bu hukuk düzenlerinin vadettiği eşitlik ve haklar rejimine dayanmakta; gücü hakla, egemeni ise hukukla sınırlandırma ideali etrafında şekillenmektedir.

İsrail'in Çöküş Dinamikleri ve Uluslararası İzolasyon

bir yerleşimci sömürgecilik projesi teşkil ediyor. Her ne kadar uluslararası düzenin hâkim aktörleri tarafından İsrail, uluslararası hukuk, insan hakları hukuku ve insancıl hukuk açısından bir istisna olarak konumlandırılmış olsa da buna karşı verilen mücadele yine bu hukuk düzenlerinin vadettiği eşitlik ve haklar rejimine dayanmakta; gücü hakla, egemeni ise hukukla sınırlandırma ideali etrafında şekillenmektedir.

İsrail rejimi her ne kadar küresel propaganda aparatlarıyla bu iddiaları nakzitmeye çalışsa da İsrail toplumundan gelen birçok görüntülü ve sesli paylaşım, İsrail halkının soykırımı bir hafta olarak reddetmek yerine gurur duydukları bir kimlik unsuru olarak benimsediğini gösteriyor. Bu da bu istisna olma ve kendini hukukun üstünde ve dışında konumlandırma çizgisinin daha da patolojik bir hâl alarak toplumsallaştığını ortaya koyuyor.

İsrailli Yeni Tarihçiler ekolünün merkezî ismi Avi Shlaim 21. yüzyılda apartheid rejimini uzun vadede sürdürmenin imkânsız olduğunu dolayısıyla siyonizmin yıkılmanın eşliğinde olduğunu savunur. Shlaim'e göre İsrail'in bu derece pervasızca saldırı-ganlaşması onun çöküşün eşliğinde olmasının bir sonucu. Bu sürecin İsrail'i içeride çözülmüşe, dışarıda ise uluslararası destekten mahrum kalmaya iteceğini, böylece günümüzün yaşayan en mütekebbir yerleşimci sömürgeci projesinin kendini imha yolunda olduğunu değerlendiriyor. İlan Pappé de mevcut "neo-Siyonist" yönetimin ağıttan yürüttüğü ırkçı şiddetin İsrail'i içine doğru çökerteceğini öngörüyor. Etrafına doğru emperyal bir genişleme ve bölgesel hegemonya arayışına giren İsrail'in bu yükün altında çatlayacağını düşünüyor.

İsrail siyasetinin kendi iç fay hatlarının ve dinamiklerinin bu sürecin katalizörü olacağını teslim etsek bile bu sonucun verili alınmaması önem

arz ediyor. İsrail'in apartheid ve soykırım siyasetlerinin uluslararası alanda bir izolasyon ve yaptırım sürecine tabi tutulmadıkça, salt iç dinamiklerin kırılma gücüne dayalı olarak duracağını beklemek gerçekçi gözüküyor. İsrail kamuoyunun Gazze'de süren soykırma ezici bir destek verdiğini hatta son kamuoyu yoklamalarının İsrail ordusunun daha fazla şiddet kullanması gerektiği yönünde kanaat belirttiğini de ekleyelim. Dolayısıyla uluslararası alanda İsrail'in etnik temizlikçi siyasetinin mahkûm edilmesi gerekiyor. Bu bağlamda Güney Afrika'daki apartheid rejiminin sona ermesinde, 1980'lerden itibaren gelişen izolasyon ve boykot politikalarının oynadığı merkezî rol hatırlanmalı. İsrail'in Gazze'deki soykırımı sürecinde BM'nin sorumluluklarını yerine getirmediğini söyleyerek görevinden istifa eden BM İnsan Hakları Komisyonu New York Sorumlusu Craig Mokhiber'in istifa mektubunda vurguladığı gibi, "BM'nin bütün gayretlerini ve kaynaklarını apartheid'e karşı mücadeleye yönlendirmeliyiz tıpkı 1970'lerde, 80'lerde ve 90'ların başlarında (Güney Afrika'ya karşı) yaptığımız gibi." İsrail elitler ve siyasal sistemler düzeyinde başta ABD ve Avrupa olmak üzere Batı ülkelerini kendi pozisyonlarına eklemeyebildi fakat bunu kendi halklarında biriken muhalefete rağmen yürütmekte ve bu muhalefetin sivil toplum eliyle büyümesi İsrail'i daha büyük bir siyasal maliyet hâline getirdikçe zaman içinde bu yönetimlerin İsrail politikalarıyla aralarına bir mesafe koymaları icap edecek.

Bu yüzden Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Adalet Divanı ve BM'nin farklı birimleri başta olmak üzere uluslararası hukuk yollarıyla İsrail'i hesap vermeye zorlamak, Sumud Filosu ve Gazze Mahkemesi benzeri sivil inisiyatiflerle İsrail'in soykırımcı siyasetini kamuoyu nezdinde gündemleştirmek ve bu etkilerle beraber İsrail'in uluslararası alanda boykot ve izolasyonla parya devlet statüsüne getirilmesine gayret etmek eldeki etkin siyasal enstrümanlar olarak gözüküyor. **■**

Gazze Ateşkesi İsrail Siyasetinde Nasıl Yankı Buldu?

HAYDAR ORUÇ
Araştırmacı

İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihinden itibaren Gazze'ye yönelik sürdürdüğü saldırılar aradan geçen iki yılın sonunda geride katledilmiş 70 bine yakın Filistinli, neredeyse tamamen yıkılmış bir Gazze bırakıldıktan sonra nihayet 10 Ekim 2025 tarihinde yürürlüğe giren ateşkes anlaşması ile sona erdi. Ateşkes anlaşmasını sadece Gazze ile sınırlı tutmak istemeyen Donald Trump'ın, Ortadoğu'ya barış getirme iddialarının bir sonucu olarak 13 Ekim'de Mısır'ın Şarm el-Şeyh şehrinde düzenlenen tören ile ABD ve diğer garantör ülkeler olan Türkiye, Mısır ve Katar liderlerinin katılımıyla niyet beyanı imzalanmış ve bu şekilde ateşkes anlaşmasına mühür verilmiştir.

Ateşkesin yürürlüğe girmesinden bugüne İsrail'in farklı sebeplerle ateşkesi ihlal ettiği görülmüş olsa da tekrar ateşkes öncesine dönmek istemeyen Hamas'ın, İsrail'in münferit ihlallerine rağmen ateşkesine bağlı kalması ve büyük bir özveri içerisinde anlaşmanın koşullarını yerine getirmeye çalışması ateşkesi ayakta tutan yegâne unsur olmuştur. Zira İsrail'in bu anlaşmayı Trump'ın zoruyla kabul ettiği ve rehaneleri teslim alır almaz tekrar saldırılara başlamak istediği bilinmektedir. Sahada yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen yürürlüğe giren ateşkes, Gazze'de iki yıldır devam eden soykırımı durdurmuş; yetersiz olmakla birlikte insani yardımların bölgeye ulaşmaya başlaması Gazzelilere ufak da olsa bir nefes aldırılmıştır.

Ateşkesin yürürlüğe girmesinden bugüne İsrail'in farklı sebeplerle ateşkesi ihlal ettiği görülmüş olsa da tekrar ateşkes öncesine dönmek istemeyen Hamas'ın, İsrail'in münferit ihlallerine rağmen ateşkesine bağlı kalması ve büyük bir özveri içerisinde anlaşmanın koşullarını yerine getirmeye çalışması ateşkesi ayakta tutan yegâne unsur olmuştur.

İsrail'in iki yıldır sürdürdüğü acımasız saldırılar ve işlediği korkunç soykırım suçları nedeniyle infial hâlinde olan uluslararası toplum ise Gazze ateşkesini büyük bir memnuniyetle karşılamış ve bu ateşkesin kalıcı bir barışa dönüşerek Ortadoğu'ya artık barış ve huzurun gelmesi için yoğun destek vermiştir. Bu desteğin en somut göstergesi ise Şarm el-Şeyh'te icra edilen törene otuz beşten fazla ülke lideriyle uluslararası kuruluşların temsilcilerinin katılarak bu tarihi ana tanıklık etmeleri olmuştur. Ancak ateşkes, Gazze'de ya da dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi İsrail'de sevinç ve umutla karşılanmamıştır. Zira İsrail'de rehine aileleri ile birlikte çok dar bir kesim ateşkesi memnuniyetle karşılarken diğer kesimlerin ise ateşkesi mesafeli durduğu ve Gazze'ye yönelik saldırıların sonlandırılmasını istemedikleri görülmektedir. Dolayısıyla İsrail'de ateşkesin neden hoş karşılanmadığı ve ateşkes ile birlikte yaşanan siyasal ve sosyal gelişmelerin ateşkesin geleceğini nasıl etkileyebileceği önemli bir soru işareti olarak önümüzde durmaktadır.

Bu sorulara yanıt arayarak ateşkesin İsrail üzerindeki etkilerini ve bu süreçte ortaya çıkabilecek olası gelişmeleri analiz etmeye çalışalım.

Ateşkes Planı İsrail'de Nasıl Algılandı?

Hatırlanacağı üzere İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, 7 Ekim 2023'te gerçekleşen Aksa Tufanı saldırısından sonra Gazze'ye yönelik başlatılacak saldırı için beş ana hedef açıklamıştı. Bunların ilki saldırıyı gerçekleştiren Hamas savaşçılarından topraklarından çıkarılıp sınırların güvenceye alınması, ikincisi rehinelere kurtarılması, üçüncüsü Hamas'ın ortadan kaldırılması, dördüncüsü Gazze'nin boşaltılması ve bir daha İsrail'e tehdit olamayacak hâle getirilmesi ve sonuncusu da boşaltılmak zorunda kalman yerlerdeki insanların evlerine dönmelerinin sağlanmasıydı.

Gelinen noktada ise İsrail'in sadece 7 Ekim'de sızma yapan Hamas savaşçılarından etkisiz hâle getirilmesi hususunda başarılı olduğunu ancak diğer hususlarda belirlenen hedeflere ulaşamadığı görülmektedir. Bu ateşkes kadar özgürlüğüne kavuşmuş olan İsraili rehinenin büyük kısmının önceki iki ateşkesteki istifleme ile serbest kaldığı ancak çok az sayıda

rehinenin operasyon ile kurtarılabilirdiği görülmüştür. Dolayısıyla İsrail'de rehine aileleri ile nüfusun yüzde 5'ini geçmeyecek kadar liberal bir kesim haricinde hiç kimsenin bu ateşkesteki dolaylı mutlu olmadığı görülmektedir.

Rehine ailelerinin ateşkesi dair memnuniyetlerinin sadece kendi yakınlarının kurtarılmasına ilişkin beklentileriyle sınırlı olduğu, uzun süredir devam eden protestolarda dile getirilen söylemlerden açıkça anlaşılabilir. Zira bu protestolar İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını ya da devam eden soykırımı durmaya yönelik değil, sadece rehinelere kurtarılmasını öncelleyen bir karaktere sahiptir. Hatta rehine ailelerinin bir kısmı, tüm rehinenin serbest bırakılmasının ardından Gazze'ye kapsamlı bir askerî operasyon düzenlenmesi, bölgenin yerle bir edilmesi ve hiçbir Filistinlinin sağ bırakılmamasını istediklerini ifade etmişlerdi. Hal böyle olunca Netanyahu'nun, Trump'ın zoruyla da olsa henüz tüm hedeflere ulaşmadan ateşkesi kabul etmesi, hatta bunun kalıcı bir barışa evrilebilecek bir süreç dönüşeceğinden bahsedilmesi hem siyaset çevrelerinde hem de toplumda büyük tepkiyle karşılanmıştır.

Ateşkesi Yönelik Tepkiler

Netanyahu'nun bu ateşkesi kesin kabul ettiği, ateşkesi bozmak için elinden gelen her şeyi yaptığı aslında

İsrail'in iki yıldır sürdürdüğü acımasız saldırılar ve işlediği korkunç soykırım suçları nedeniyle infial hâlinde olan uluslararası toplum ise Gazze ateşkesini büyük bir memnuniyetle karşılamış ve bu ateşkesin kalıcı bir barışa dönüşerek Ortadoğu'ya artık barış ve huzurun gelmesi için yoğun destek vermiştir.

bilinmektedir. Ancak Trump'ın ateşkesi kişiselleştirmesi ve taraflardan herhangi birinin ateşkesi bozması veya şartları yerine getirmemesi hâlinde karşılarında bizzat kendisini bulacaklarını söylemesi hasebiyle ateşkesi kabul etmemek veya ateşkesi bozmak gibi bir hamle, Netanyahu için bile çok riskli hâle gelmiştir.

Trump'un Yahudi lobisiyle yakın ilişkisi bilinmesine ve asla İsrail'e doğrudan zarar verecek bir eyleme başvurmayacağı düşünülmesine rağmen öngörülemez kişiliği sebebiyle ateşkesin kabul edilmemesi veya bozulması hâlinde nasıl bir tepki vereceği kestirilememektedir. Trump ile yaşanacak bir gerginlik, ABD'nin şimdiye kadar İsrail'e sağladığı tüm desteğin kesilmesine ve İsrail'in dünya kamuoyu ve uluslararası mahkemeler karşısında yalnız kalmasına sebep olacağından Netanyahu bu riski göze almamış ve iç politikada kendisini bekleyen meydan okumalara rağmen ateşkesi kabul etmiştir.

Trump'ın ateşkese dair beyanları ve Knesset'te yaptığı konuşma da Netanyahu'nun bu ateşkesi bir zafer gibi lanse etmesine ve bu sayede en azından hükümet ortaklarını konsolide etmesine imkân sağlamıştır. Ancak Netanyahu'nun aşırı sağcı koalisyon ortakları olan Itamar Ben Gvir ve Bezalel Smotrich, ısrarla ateşkese karşı çıkmış ve ateşkesin kabul edilmesi hâlinde hükümetten ayrılacaklarını açıklamışlardır. Zaten hem güvenlik kabinesinde hem de geniş kabinedeki ateşkes oylamalarında ret oyu vermişlerdir. Fakat Netanyahu onların olumsuz tutumlarına rağmen ateşkesi kabul etmiştir.

Ben Gvir'in bir önceki ateşkes sürecinde de benzer biçimde tepki gösterdiği hatırlanınca onun açı-

İsrail'de rehine aileleri ile nüfusun yüzde 5'ini geçmeyecek kadar liberal bir kesim haricinde hiç kimsenin bu ateşkesten dolayı mutlu olmadığı görülmektedir.

sından değişen pek bir şey olmadığı görülmektedir. Ancak önceki seferde ateşkesi istemeyerek kabul eden Smotrich'in bu kez daha net bir tavır sergileyerek ateşkese açık biçimde karşı çıktığı ve bunu yüksek sesle dile getirdiği anlaşılmaktadır. Tüm bunlara rağmen şimdiye kadar ne Ben Gvir'in ne de Smotrich'in bakanlık görevlerinden istifa etmedikleri ve koalisyonu bozmadıkları görülmüştür. Zira her iki faşist siyasetçi de iktidar nimetlerinden nemalanmakta ve bu konfordan vazgeçmek istememektedirler. Keza bir kere iktidardan uzaklaşınca yeniden buraya dönebilmeleri kolay gözükmemektedir. Bu nedenle de Ben Gvir ve Smotrich'in söylemlerinin retorikten öteye gitmediği ve tehditlerini gerçekleştirme imkânları olmadığı söylenebilir.

Koalisyonun köktendinci ortakları olan Shas ve UTJ partileri ise Netan-

yahu ile uyumlu bir politika izlemekte daha çok kendi çıkarlarına odaklanarak bu süreçten kazançlı çıkmaya gayret etmektedirler. Zira tüm bu siyasi karmaşa içerisinde Shas ve UTJ partilerinin temel gündemi, Haredilere askerlik muafiyeti tanıyan Tal Yasası'nın çıkarılmasına odaklanmış durumdadır. Bu partiler, diğer konularda ise bütünüyle Netanyahu'nun politik çizgisine tabi bir tutum sergilemektedir.

Muhalefet cephesi ise rehinelelerin kurtarılması sebebiyle genel bir memnuniyet beyan etse de hem Netanyahu'nun belirlenen hedeflere ulaşmadan ateşkesi kabul etmesi nedeniyle ateşkesin bir zaferden ziyade mağlubiyet olduğunu ileri sürmekte hem de Türkiye ve Katar'ın bundan sonraki sürece dâhil olmasını stratejik bir kayıp olarak değerlendirmektedir. Özellikle Yair Lapid ve Beni Gantz'ın, şimdiye kadar yaşa-

nanların Netanyahu'nun kişisel ikbaliyle ilgili olduğunu söyleyip artık savaşın sona erdirilmesi gerektiğini söylemelerine rağmen bugün Netanyahu'yu Hamas'a teslim olmakla ve ABD'nin piyonu hâline gelmekle suçlayıp, Hamas tamamen ortadan kaldırılmadan saldırıların sona erdirilmemesi gerektiğini söylemeleri de yaşadıkları kafa karışıklığıyla ilgilidir. Zira bu iki siyasetçi de ateşkesten dolayı koalisyonun parçalanacağı ve Netanyahu'nun güç kaybedeceği hesabını yapmakta ve bu nedenle yapılıcak muhtemel bir seçimde iktidara gelme hayalleri görmektedir.

Ordu ile Mossad ve Şin Bet ikilisinden oluşan sivil istihbarat kurumları ise ateşkesin sağlanması sürecinde etkin bir şekilde görev aldıkları gibi bu sürecin devamında da istekli olduklarını göstermişlerdir. Her ne kadar Genelkurmay Başkanı Eyal Zamir

eğer Hamas ateşkesi ihlal ederse yeniden ve daha yoğun bir şekilde Gazze'ye saldırmaya hazır olduklarını söylemiş olsa da nihayetinde İsrail'in tarihindeki en uzun savaşı veren ve Gazze ile birlikte 4-5 cepheye birden saldırılarına devam eden ordunun ziyadesiyle yıprandığı ve artık durması gerektiği de muhakkaktır. Zaten tam da bu nedenle Zamir'in 21 Ağustos'ta başlatılan "Gideon'un Savaş Arabaları II" isimli Gazze'yi işgal planına muhalefet ettiği ancak hükümetin baskısı nedeniyle bunu kabul etmek zorunda kaldığı söylenmiştir. Keza Zamir, rehinenlerin kayıpsız bir şekilde kurtarılmasının en iyi yolunun bir ateşkes ve rehine takası anlaşması yapılması olduğunu söylemiş diğer opsiyonların hepsinde ağır zayıf verilebileceği ve rehinenlerin kaybedilebileceğini ifade etmişti. Dolayısıyla Zamir'in, ilerlemeyen bir işgal planı

Trump'ın ateşkesi kişiselleştirmesi ve taraflardan herhangi birisinin ateşkesi bozması veya şartları yerine getirmemesi hâlinde karşılarında bizzat kendisini bulacaklarını söylemesi hasebiyle ateşkesi kabul etmemek veya ateşkesi bozmak gibi bir hamle, Netanyahu için bile çok riskli hâle gelmiştir.

yerine ateşkesi tercih ettiği anlaşılmaktadır. Mossad ve Şin Bet'in de orduyla paralel şekilde düşündüğü hatta ateşkesin mümkün olabilmesi için yoğun çaba sarf ettiği bilinmektedir.

Ateşkes Sonrası İç Politika Gündemi

Gazze'de ateşkesin yürürlüğe girmesi, İsrail'de uzun süredir sünen altına sürülmüş konuların tekrar gündeme getirilmesine imkân sağlamıştır. Yargı reformu tartışmaları, Tal Yasası, Netanyahu hakkındaki yolsuzluk davası ve Batı Şeria'nın ilhakına yönelik girişimler 7 Ekim öncesi dönemden bakiye konular olsa da aradan geçen iki yıl içerisinde yaşananlar bu konuları daha farklı bir boyuta taşımış olup, önümüzdeki günlerde özellikle yargı reformu ve Tal Yasası konularında yoğun tartışmalar yaşanması beklenmektedir.

Hükümetin yargı reformu adı altında yüksek mahkemenin yapısını değiştirme çabası büyük tepki toplamış ve haftalarca süren protestolar yapılmıştı. Savaş nedeniyle ara verilen gösterilere, rehinenlerin kurtarılması için başlatılan protestolarla yeniden başlanmış olup, önümüzdeki günlerde yargı reformuna yönelik daha büyük gösterilerin olması beklenmektedir. Bir taraftan da yargı kurumlarıyla hükümet arasındaki mücadele devam etmekte olup, bu mücadelenin Netanyahu'nun yolsuzluk davası başta olmak üzere pek çok konuyu etkilemesi de ihtimal dâhilindedir.

Tal Yasası, bir yandan Netanyahu'nun koalisyonunu ayakta tutabilmek için hayata geçirmek zorunda olduğu bir düzenleme niteliği taşıyan diğer yandan Netanyahu'nun savaş politikasını destekleyen muhafazakâr kesimlerin bunun karşılığında askerlik muafiyeti talep etmesi nedeniyle toplumun diğer kesimlerinde ciddi tepkilere yol açmaktadır. Dolayısıyla önümüzdeki günlerde bu konuda da yoğun tartışmaların olması beklenmekte, bu yasanın çıkmaması belki de hükümetin düşmesine yol açacak bir konu olarak görülmektedir.

Netanyahu hakkındaki yolsuzluk davalarının pek çok duruşması, Gazze'ye veya diğer yerlere yapılan saldırılar nedeniyle yapılamamıştır. Netanyahu'nun savaşı araçsallaştırdığı, duruşma tarihlerinde muhtelif saldırılar gerçekleştirilerek mahkemeye mazeret sunduğu görülmüştür. Ancak artık ateşkes durumu söz konusu olduğuna göre eğer Netanyahu bir çılgınlık yapıp yeniden İran'a veya başka bir ülkeye saldırırsa yargılamanın yapılıp, karar verilmesi gerekecektir. Zaten uzun süredir devam eden dava kapsamında mahkemenin elinde pek çok delil olduğu

bilinmekte ve mahkemenin Netanyahu'nun suçlu olduğuna hükmetmesi hâlinde Netanyahu'nun siyasi kariyerinin sona ereceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla bu dava süreci hem Gazze'nin hem İsrail'in hem de tüm bölgenin geleceğini doğrudan etkilemeye matuf bir gelişme olarak karşımızda durmaktadır.

Trump'ın New York düzenlediği mini Gazze zirvesinde sekiz Müslüman ülkeye, Batı Şeria'nın İsrail tarafından ilhak edileceğine dair güvence vermesine rağmen tam da ABD Başkan Yardımcısı JD Vance'in ateşkesin bozulmamasını sağlamak amacıyla

Savaş koşulları, başta Netanyahu'nun yolsuzluk davası, yargı reformu ve Tal Yasası gibi konuların ötelenmesine cevaz verdiğinden, Netanyahu'nun Trump'a rağmen bir şekilde ateşkesi bozması ihtimalini yüksek tutmaktadır.

yoğun baskı yapmaya başlamıştır. Yani Batı Şeria'nın ilhakına yönelik atılacak adımlar da hükûmetin geleceğini belirleyecek hususlardan birisi hâline gelmiştir. Netanyahu bu konuda adım atarsa dışardan atmazsa da içerden tehdit edilmekte olup, önümüzdeki günlerde bu konuda yaşanabilecekler Netanyahu için önemli bir sınama hâline gelecektir.

Bunlara ilave olarak 2026 yılı bütçe kanununun da yıl sonuna kadar yasalaşması gerekliliği hükûmetin sağlamlığını test edecek mahiyettedir. Zira Tal Yasası'nın kabul edilmesi durumunda köktendinci partilerin, ateşkesin sürdürülmesi ve Batı Şeria'nın ilhakına yönelik adımların durdurulması hâlinde ise aşırı sağcı ortakların Netanyahu'ya desteklerini çekmesi ve hükûmetin düşmesi olasılığı bulunmaktadır. Buna mukabil, Batı Şeria'nın ilhakına yönelik yasanın geçmesi hâlinde Trump'ın doğrudan İsrail'i olmasa da Netanyahu'yu cezalandırmak isteyeceği tahmin edilmektedir. Böyle bir durumda Uluslararası Ceza Mahkemesinin Netanyahu hakkındaki tutuklama kararının gündeme getirilebileceği ve Netanyahu'nun ya hükûmetin düşmesi ya da tutuklanması arasında bir seçime zorlanabileceği değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak Trump tarafından büyük umutlarla hayata geçirilen Gazze ateşkesi, başarıyla devam ettirilmesi ve sonraki aşamalara geçilmesi hâlinde gerçekten de bölgeye barış getirme ihtimali olan önemli bir anlaşmadır. Gazze'de iki yıldır

devam eden soykırımın durması hesabıyla de çok değerlidir ve bu fırsat asla ziyan edilmemelidir. Ancak zaten bu anlaşmayı da kerhen kabul eden İsrail'in kötü sicili nedeniyle tarafı-tarafsız herkes bu ateşkesin kırılacağına, İsrail'in tüm rehlinlerin teslim alınmasından sonra ortaya çıkan ilk fırsatta ateşkesi bozup yeniden Gazze'deki katliamlarına devam edeceğini düşünmektedir. İşte tam da bu sebeple Hamas ateşkesine sıkı sıkıya bağlı kalmaya çalışmakta, İsrail'e ateşkesi bozması için bahane vermemeye gayret etmektedir. Uluslararası toplumun da bu saatten sonra Gazze'de yeniden saldırıların başlamasına ve katliamlara devam edilmesine tahammülü kalmamıştır.

İsrail siyasetinde yaşananlar veya yaşanması muhtemel gelişmeler de özellikle hükûmet kanadının yeniden savaşa dönme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Zira savaş koşulları, başta Netanyahu'nun yolsuzluk davası, yargı reformu ve Tal Yasası gibi konuların ötelenmesine cevaz verdiğinden, Netanyahu'nun Trump'a rağmen bir şekilde ateşkesi bozması ihtimalini yüksek tutmaktadır. Bunun tek istisnası, ABD'nin doğrudan müdahalesiyle Netanyahu'ya bir hükûmet alternatifinin hayata geçirilmesi ya da Netanyahu'nun aşırı sağcı ve köktendinci partilerin oluşturduğu koalisyon yükünden kurtularak merkez ve sol partilerin de dâhil olacağı geniş tabanlı bir hükûmetin kurulmasıdır. Böyle bir hükûmetin, ateşkes sürecini sürdürmesi ve nihai barış müzakerelerini yönetmesi öngörülmektedir.

Tüm bu yaşananlardan sonra Netanyahu'nun da köktendincilerden veya aşırı sağcılardan çok da farklı olmadığı ortaya çıkmıştır ancak maalesef İsrail siyaseti henüz Netanyahu'ya hükûmet formüllerine hazır değildir. Bu yüzden bir müddet daha Netanyahu'nun öyle ya da böyle İsrail siyasetine yön vereceği daha doğru bir tanımla arkasından sürükleyeceği tahmin edilmektedir. Ancak Netanyahu'nun İsrail'i yönetmeye devam ettiği her dakika, İsrail'in üstlenmek zorunda kalacağı maliyeti arttırmakta olup, nihayetinde İsrail'i uçurumdan aşağı yuvarlayacaktır. Bu konuda son tercih İsrail halkına ait olacaktır. Ya Netanyahu'yu yargılayıp hak ettiği cezayı vererek düzleşecekler ya da soykırımcı olarak damgalanıp iyice izole olacaklar. ❗

İsrail'de bulunduğu sırada Knesset'te Batı Şeria'nın ilhakına yönelik bir yasa tasarısı sunulması ve bu tasarının ilk oylamada 25'e karşı 24 oyla kabul edilmesi hem Vance'i hem de onu İsrail'e gönderen Trump'ı son derece öfkelen-dirmiştir. Her ne kadar Netanyahu bunun hükûmetin tasarrufu olmadığını söylese de nihayetinde hükûmet kompozisyonu içerisinde Batı Şeria'nın ilhakını arzu eden aktörler olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu konu artık sadece İsrail ile Filistin veya bölge ülkeleri arasında bir konu olmaktan çıkmış bir taraftan ABD diğer taraftan da AB, Batı Şeria konusunda İsrail'e

Tufandan Sonra: Enkaz mı, Yeni Bir Dünyanın İmkânı mı?

DR. ERDAL KURĞAN

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü

Bir taraftan Ramallah yönetiminin tavizkar-ış birlikçi görülen tutumu diğer taraftan el-Fetih'in iç yozlaşması Gazze'de yaşayanlar için İslamcı hareketlerin daha da güçlenmesine imkân tanıyordu.

Yüzbinleri bulan masum insanın katli, bir milyonu aşan insanın yerlerinden edilmesi ve soykırımı uğramaları üzerine yazmanın vicdani ve duygusal ağırlığı var. "Uzman" sıfatının insanî olanı dışlayıp istatistiksel verilere indirgediği bir dünyada insanı, insanî olanı, özgürlüğü ve adaleti hakkıyla konuşmak zor. Ancak bu zorlukla beraber, bunun konuşulması gerektiği de başka bir hakikat. Aksa Tufanı Operasyonu sonrasında vuku bulan olaylar yakın gelecekte ve uzun vadede Ortadoğu tarihinde radikal bir kırılmaya işaret edecek. Bu kırılmanın temelde iki vechesinden

bahsedilebilir: Filistin Direniş Eksemi (İslami ve Seküler) ile İsrail işgal rejimi cephesi.

Filistin Direniş Eksemi

Filistin Direniş Eksemi, tarihsel olarak İslamcı-Arap bir politik kimlikten Sosyalist-Arap kimliğine ve ardından 80'lerin ikinci yarısından itibaren de İslamcı-Arap kimliği ile Sosyalist Seküler-Arap kimliğinin hegemonya mücadelesinin şekillendiği bir güzergaha işaret eder. Hacı Emin el-Hüseyni ile İzzeddin Kassam'ın (ve ilk dönem İhvan'ın destekleri) İslamcı mücadeleleri, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yani

Soğuk Savaş sırasında Sosyalist-Arapçı ve antiemperyalist kitle örgütlerinin hegemonyasına geçmişti. Fakat gerek Sovyetler Birliği'nin detant politikası çerçevesinde kapitalist dünyaya karşı daha ılımlı bir tutum benimsemesi gerekse 1979 İran İslam Devrimi'nin İslam dünyasında taraftar bulma çabaları, Filistin Direnişi'nin çatı örgütü FKÖ'nün (Filistin Kurtuluş Örgütü) Sovyetler yerine İran'a yönelmesine neden olmuştur. Ancak FKÖ içindeki güç mücadeleleri, Arafat'ın liderliğini koruma pahasına İsrail işgal rejimiyle yaptığı sonuçsuz barış görüşmeleri Filistin toplumunun bir kesiminde FKÖ'ye mesafe koyma ve yeni bir çözüm bulma arayışına itmişti. Bu noktada İhvan-ı Müslimin cemaatinin Filistin kolu o zamana kadar ağırlıklı olarak tebliğ-davet ve sosyal dayanışma pratikleri ile ilgilenmişken Birinci İntifada sürecinde askerî direniş pratiğini de enstrümanları arasına katmaya karar vererek Filistin Direniş Eksenini salt Sosyalist-Arap kimliğinden İslamcı-Arap bir kimliğinin de var olduğu bir zemine çekti. Direniş eksenine dâhil olan sadece İslami Direniş Hareketi-HAMAS değildi; İran'la daha sıkı -hatta yer yer organik de denebilecek- ilişkiler kuran İslami Cihad Hareketi de sosyalist kitle örgütlerinden farklı olarak Devrimci İslam perspektifiyle hareket ederek Filistin Direniş Eksenine katkı sunmuştu. 1948 sonrasında kristalleşen, İsrail işgal rejiminin 1967 sonrasında işgali daha da genişletip Batı Şeria'yı Ürdün'den alması, işgali derinleştirirken Filistin Direniş Eksenini de pratikte bölmüştü.

Batı Şeria merkezli olarak FKÖ-el-Fetih -1948 İslami Hareketi Batı Şeria'da bulunuyor olsa da- örgütlenmesine karşılık, coğrafi olarak Mısır'a daha yakın olan Gazze'de İslamcı hareketin daha güçlü olduğu 2000'lerin ikinci yarısında net bir şekilde ortaya çıkmıştı. HAMAS'ın demokratik seçimlere girerek yerel yönetimlerde ve Filistin yönetiminde güçlü temsil yeteneğine kavuşması direniş ekseninde de farklılaşmaya işaret etti. Ancak İslamcı hareketlerin güçlenmesine rağmen Ramallah merkezli Filistin yönetimi FKÖ-el-Fetih'in elinde kalmaya devam etti.

Batı Şeria'da bunlar olurken hem politik hem kültürel hem de askerî olarak Gazze bünyesinde bu-

HAMAS'ın Gazze'deki siyasi yönetim tecrübesi, Kassam Tugayları'nın askerî tecrübesiyle birlikte onun hem gücünü artırır hem de paradoksal olarak askerî operasyonlar yapma eğilimini belirli dengeleri gözetmek zorunda bıraktığı için sınırlar. Çünkü bir milyonu aşkın bir nüfusun yaşadığı çok dar bir alanda salt askerî kararlar alarak halkla bütünleşme ve koordineli hareket etme zordur.

londurduğu üniversitelerle de farklı bir gerçekliği tecrübe ediyordu. Bir taraftan Ramallah yönetiminin tavizkar-iş birlikçi görülen tutumu diğer taraftan el-Fetih'in iç yozlaşması Gazze'de yaşayanlar için İslamcı hareketlerin daha da güçlenmesine imkân taniyordu. Bu imkânı artıran unsurların başında Kassam Tugayları'nın aldığı stratejik kararlar ve operasyonlar da vardı. Kendi imkânlarıyla askerî kapasitelerini artırarak silah (roket vb.) üretimi ile İsrail askerlerini rehin alıp karşılığında yüzlerce Filistinli mahkûmu serbest bıraktırma stratejisi, somut çıktılar olarak öne çıkar. Bu arada serbest bırakılması istenen Filistinli mahkûmlar sadece İslamcılar değil, el-Fetih veya FHKC (Filistin Halk Kurtuluş Cephesi) vb. örgütlerden insanları içerdiği için ciddi bir toplumsal destek yaratır.

Diğer taraftan HAMAS'ın Gazze'deki siyasi yönetim tecrübesi, Kassam Tugayları'nın askerî tecrübesiyle birlikte onun hem gücünü artırır hem de paradoksal olarak askerî operasyonlar yapma eğilimini belirli dengeleri gözetmek zorunda bıraktığı için sınırlar. Çünkü bir milyonu aşkın bir

nüfusun yaşadığı çok dar bir alanda salt askerî kararlar alarak halkla bütünleşme ve koordineli hareket etme zordur. Ancak kanaatimce 7 Ekim'e giden yol burada yatmaktadır. Bölgeyi takip edenler hatırlayacaktır; 2010'ların başından itibaren HAMAS'ın Gazze'de siyasi yönetimi resmî olarak ele alması, onu daha temkinli ve daha uzun vadeli strateji üretmeye zorlamıştı. Bu uzun vadeli strateji üretmenin sahadaki karşılığı ise genç ve dinamik olan unsurları ya da daha genel olarak direnişçi Gazzeli gençleri kontrol etmekle başı-boş bırakmak arasında bir tercihe zorlanmış ve HAMAS da iktidar sahibi her disiplinli yapı gibi gençleri ana yapının kendi stratejilerine tabi olmaya çağırılmıştı. Basit bir çağrı değildi bu; çağrıya karşılık vermeyen veya bağımsız hareket etmeye davet eden küçük gruplar gerekirse zor kullanarak kontrol altına alınmıştı. 2010'ların başını hatırlayın; söylem olarak Küresel Cihat hareketini ve el-Kaideyi referans alan ama potansiyel olarak daha çok DEŞ'a evrilecek pratikleri savunan küçük gruplar HAMAS'ın polis kuvvet gücü tarafından operasyonlarla yakalanıp tutuklanmıştı. Küçük mescitlerde, tekfirci söylemi kullanan yerel vaizler etrafında öbeklenen bu küçük yapılar, kapasite olarak HAMAS'a meydan okuyacak güçte tabii ki değillerdi. Fakat Hamas'ın kurmaya çalıştığı istikrarı bozacak eylemlere girişmeleri, Gazze içinde Hamas'ın otoritesini tanımamaları, dışarda ise işgal güçlerine karşı yerel güçlerden bağımsız/koordinersiz roket atışları vs yapmaları onları hedef hâline getirmişti. Ancak Hamas'ın tüm çabalarına rağmen Afganistan'da yaşananlar, Irak ve Suriye'deki gelişmeler gençler arasında sıcak çatışmayı merkeze alan daha hareketli söylemleri takip etme eğilimini engellemiyor tam tersine artırıyor. Bununla birlikte HAMAS'ın Suriye devrim süreci sırasında arada kalması İran'la olan zorunlu ittifakının genç nesil içerisinde ciddi hoşnutsuzlukları tetiklemesine ve farklı pratik tercihlerin gündeme gelmesine yol açtı.

Aksa Tufanı Operasyonu'nun öncesinde bölgede dikkat çeken şey yeni nesil içinden gençlerin FKÖ-el-Fetih gibi HAMAS'ı da yetersiz ve siyasi olarak kendi statükosunu koruma derdinde bulması ve yeni örgütlenme arayışında olmalarıydı. Alttan gelen bu baskı, Şehid Yahya Sinvar'ın pratik kararlarıyla birleştiğinde 7

Aksa Tufanı Operasyonu'nun öncesinde bölgede dikkat çeken şey yeni nesil içinden gençlerin FKÖ-el-Fetih gibi HAMAS'ı da yetersiz ve siyasi olarak kendi statükosunu koruma derdinde bulması ve yeni örgütlenme arayışında olmalarıydı.

Ekim'i doğurdu. Ancak burada unutulmaması gereken bir başka amil var ki o da en az gençlerin üst yönetimi pratik askerî operasyon(lar)a zorlaması kadar hatta ondan daha etkili olmuştu: Şeyh Ahmed Yasin'in 80. yıl öngörüsü. Şeyh Ahmed Yasin'in ve tabii ki siyonist işgalci yapıyı iyi analiz ettiği bilinen Yahya Sinvar'ın da gelecek öngörüsü şuydu: Yahudi tarihinde hiçbir Yahudi devleti 80 yılı aşkın olarak iktidarını devam ettiremediği için siyonist işgal rejimi 2030'lu yılları göremeyecek. Bu öngörü veya tarihsel çıkarım 7 Ekim'e giden yolda dinamik genç nüfusun askerî operasyon eğilimiyle birleştiğinde Aksa Tufanı operasyonu olarak hayat bulmuştur. Şeyh Ahmed Yasin'in sadece Gazzeliler değil tüm Filistinliler nezdindeki itibarını, sahadaki direniş tecrübesini ve Kassam Tugayları üzerindeki etkisini dikkate aldığımızda, Aksa Tufanı Operasyonu büyüklüğünde bir askerî pratiğin yapılması daha anlaşılır olur.

7 Ekim'de vuku bulan operasyon sonrasında işgal güçleri direniş ekseninin beklediğinden daha vahşi bir cevap vererek gafil avlandığı operasyon sonrasında tüm dünyanın gözü önünde yoğun bir soykırıma başladı. İki buçuk seneyi aşkın olarak devam eden bu soykırım, çok ağır bir dram yaratması yanında direniş eksenini yeni bir gündemi de beraberinde getirdi: Uluslararası meşruiyet.

İsrail'in II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan uluslararası düzendeki biricik yeri, küresel ölçekte ama özellikle de Batı kamuoyunda dokunulmaz, istisnasız bir masumiyeti temsil ediyordu. Kitle iletişim araçlarının, popüler kamuoyunu şekillendiren mecraların ve aktörlerin, görsel-işitsel sanatların finansal tahakkümü elinde tutan siyonistlerce İsrail işgalinin etrafında kırılmaz bir "masumiyet" halesi kurmaları, Filistin direnişinin tamamen popülerleşmesini engelliyordu. Daha çok ezilen Batı dışı dünya kamuoyunca desteklenen direniş eksenini, Batı'da ise ağırlıklı olarak dar sosyalist çevrelerce destekleniyordu. Oysa 7 Ekim sonrasındaki soykırım, Batı kamuoyunda da ciddi bir tepkinin doğmasına, soykırım suçlarının gizlenememesi nedeniyle daha önce kamusal olarak kullanılan "masum İsrail" mitinin kırılmasına ve tepkinin sivil kamuoyundan resmî devlet otoritelerine kaymasına neden olmuştur. Batılı sivil kamuoyu hükü-

metlerini işgal rejimine karşı tavır almaya zorladığı gibi Filistin devletinin tanınması yönünde de yaygın baskı oluşturmaya başlamıştır. Daha önceleri marjinlerde kalan bu talepler, ana akım mecralarda ve güçlü popüler aktörlerce yapılmaya başlanmış, birçok ülke Filistin devletini tanıma yönünde karar almış ve yenileri de tanımaya dönük politikalar üretmeye başlamıştır.

Diğer taraftan direniş ekseninde ise özellikle toplumsal tabanda, direnişin daha güçlü bir birlik etrafında örgütlenmesi, FKÖ-el-Fetih'in eski kadrolarının tasfiye edilerek birliğe daha yatkın olan ve işgal rejimiyle arasına daha net çizgiler çizen kadroların liderliğe ge(tiri)lmesi talep edilmeye başlanmıştır. Toplumsal taban olarak Soğuk Savaş atmosferinde farklılaşan HAMAS tabanı ile el-Fetih tabanının bugün aynı toplumsal ayrılmaya sahip olmadığı da başka bir hakikat. Yani Sosyalist-Arap kimliğinden daha yumuşak İslamcı-Arap kimliğinin el-Fetih tabanında da filiz verdiğini ya da var olduğunu söylemek abartı sayılmaz. Özellikle tutsak olan Mervan Bergusi'nin hem bahsettiğimiz el-Fetih tabanı için hem de HAMAS tabanı için sahip olduğu karizma ve ifade ettiği anlam

7 Ekim'de vuku bulan operasyon sonrasında işgal güçleri direniş ekseninin beklediğinden daha vahşi bir cevap vererek gafil avlandığı operasyon sonrasında tüm dünyanın gözü önünde yoğun bir soykırma başladı. İki buçuk seneyi aşkın olarak devam eden bu soykırım, çok ağır bir dram yaratması yanında direniş eksenini için yeni bir gündemi de beraberinde getirdi: Uluslararası meşruiyet.

bunu destekler niteliktedir. Direniş ekseninde bu farklılaşma ve yeni durumun imkanları söz konusuysen 7 Ekim sonrası işgal rejimi cephesinde de yeni durumlar söz konusu.

İsrail İşgal Rejimi Cephesi

7 Ekim'de Aksa Tufanı Operasyonu ile İsrail, tarihinde bir benzeri daha görülmemiş askerî ve istihbarî hezimet yaşadı. Gerek iç istihbarat birimi Şin Bet'in gerek askerî istihbarat Aman'ın ve gerekse genel istihbarat servisi Mossad'ın gafil avlanması, sınır birliklerinin tamamen imha edilmesi ya da rehin alınması İsrail efsanesinin sonu anlamına gelmektedir. Zira küresel olarak en kudretli ve eylem kapasitesi en yüksek istihbarat örgütlerinin başında sayılan Mossad'ın kendi yetki alanında, kendi evinde böylesi bir operasyona maruz kalması istihbarat tarihi açısından da işgal rejimi için yeni bir duruma işaret etmektedir. Hezimet sadece istihbarî alanda değil, çatışma sahasında da vuku bulmuştur. Elindeki asimetric güce, devasa bir imha makinesi olan askerî kapasiteye, yapay zekâ destekli analizlerle donanmış son teknoloji drone, füze ve takip enstrümanlarına rağmen sahada İsrail işgal rejimi mutlak bir üstünlük

elde edememiştir. En etkili silahı olan hava bombardımanları dışında çok büyük bir askerî başarı pratize edemeyen işgal ordusu, meskûn mahal operasyonlarında da beklediği başarıya ulaşamamıştır. ABD ve İngiltere'nin meskûn mahal operasyon tecrübesinden faydalanmasına rağmen Gazze'de tutulan rehinelere ulaşamamış, bilakis hoyratça kullandığı hava saldırı gücü nedeniyle onlarca insanı kendisi öldürmüştür. Akıllara Rusya'nın Osetya'daki okul kurtarma operasyonunu getiren bu askerî hareketlilik, rehinelere kurtarmak yerine imha etmeyi tercih etmiştir.

İşgal rejiminin hem istihbari hem de askerî olarak başarısız olmasının altında yatan sebep aslında aynıdır: Değişen nesiller. İbn Haldun, Mukaddime'de Hz. Musa'nın İsrailoğullarını Mısır'dan çıkardıktan sonra Allah Teala'nın onlara 40 yıl Tih Çölü'nde kalmayı emretmelerini hatırlattıktan sonra bunun toplumsal gerekçesini şöyle sunar: Mısır'da kölelik altında yaşayan nesiller, toplumsal karakter olarak köleliği aşmış özgür insanlar gibi hareket edemezler. Köleliğin toplumsallığı içinde karakteri şekillenen insanlardan tamamen özgür ve bağımsız davranmaları beklenemez. Onun yerine 40 yıllık bir

süreçte -yani bir insan neslinin geçeceği bir sürede- Tih Çölü'nde özgür ve bağımsız doğan nesil, yetişkinliğinde bağımsız ve güçlü karakteriyle hareket edecektir. Velev ki karşılarında Calut (Golyat) gibi çok daha güçlü bir düşman olsa bile...

Bugün işgal rejiminde 7 Ekim ve sonrasında vuku bulan kırılmanın bir diğer vechesi de burada yatıyor: İşgal rejimini kuran nesiller ile şimdiki nesil arasındaki toplumsallık ve mücadele azmi asimetrik bir farklılığa işaret ediyor. İsrail'i kuran kadrolar I. Dünya Savaşı sırasında Britanya'nın askerî tecrübesini elde etmiş, II. Dünya Savaşı sırasında da Avrupa'da tamamen ölümlerle birlikte yaşamış kadrolardı. Onların -itikadi olarak inanmasalar bile- vadedilmiş topraklar dışında kaybedecek hiçbir şeyleri yoktu; vadedilmiş topraklar da zaten onların değildi. Oysa şimdiki nesil, toplumsallaşma biçimi, hayata dair beklentileri, Yahudi devletine yükledikleri anlam vb. noktalarda fazlasıyla farklı. Şimdiki nesil için uzun süreli bir savaşansa başka bir ülkeye gidip orada yaşamak daha anlamlı. İsrail'in 7 Ekim'den bu yana kayıpları -ölü ve yaralı- 20.000'in üzerinde olmasına mukabil, Kassam Tugayları'nın çok zayıf teknik kapasiteye rağmen 12 ila

13.000 arasında kaybı söz konusu. Ayrıca Kassam Tugayları'nın 7 Ekim öncesinde 30.000 olan silahlı askerî personel sayısı bugün hâlâ 30.000 olarak devam ediyor. Yani işgal topraklarında yetişen Gazzeli gençler, İsrail'i kuran kadrolar gibi ölüme alışık ve tanışık olmasına rağmen benzer bir durumu İsrail güçleri için söylemek pek mümkün değil. Yakın gelecekte ve orta vadede bu asimetri daha da derinleşecek gibi duruyor.

7 Ekim sonrasında İsrail'in herhangi bir hukuk kaidesini dikkate almayan saldırganlığı, son tahlilde başarılı olamamış Gazze yerle bir edilse bile ele geçirilememiş, Kassam Tugayları'nın askerî kapasitesi ve mobilizasyonu yok edilememiştir. Ancak buna mukabil işgal rejiminin batı kamuoyundaki meşruiyeti sorgulanmaya başlanmış, siyonizm ile Yahudilik arasında bir tefrik yapılmanın zorunluluğu dünya halkları için olduğu kadar Yahudiler için de söz konusu olmaya başlamıştır. "Düşmanın belini kıramayan saldırılar, onu güçlendirir" kaidesi İsrail için Gazze'de de geçerli olmuştur. İsrail direnişin belini kıramamıştır. Buradan da Tufan'dan sonra enkaz değil, yeni bir dünyanın imkânı gözükmektedir. **OX**

İsrail-İran Çatışması: Bölgesel Yansımalar ve Küresel Dengeye Etkiler

Gazze’de 7 Ekim 2023’te başlayan gelişmeler, Ortadoğu’nun yeni bir tarihsel evreye girdiğini göstermektedir. İsrail’in uluslararası hukuku hiçe sayan saldırgan politikaları ve nihayetinde 13 Haziran 2025’te İran’a karşı başlattığı operasyonlar, bu sürecin son halkasını oluşturmuştur. İsrail’in Devrim Muhafızları ve nükleer altyapıyı hedef alan saldırıları, İran’ın “Sadık Vaat-3” operasyonu ile karşılık bulmuş; Tel Aviv ve Hayfa başta olmak üzere İsrail kentleri 12 gün süren yoğun füze dalgalarıyla hedef alınmıştır. ABD’nin Natanz ve Fordo tesislerine dönük sınırlı askerî müdahalesiyle tırmanış eşiğine gelen bu kriz, 24 Haziran’da ilan edilen ateşkesle geçici olarak durdurulmuştur. Ancak hem Tel Aviv hem de Tahran’ın söylemlerinde “zafer” vurgusu, çatışmanın yalnızca askıya alındığını, bölgesel dengelerin ise kalıcı biçimde sarsıldığını göstermektedir. Bu rapor, İran ve İsrail arasında yaşanan 12 günlük kısa ancak yüksek yoğunluklu çatışma sürecini çok katmanlı boyutlarıyla ele almaktadır. Askerî dengelerden siyasal ve toplumsal sonuçlara, ekonomik yansımalarından bölgesel güvenlik mimarisine kadar pek çok başlığı irdeleyen çalışma, Ortadoğu’nun yakın geleceğini anlamak açısından kritik bir referans niteliği taşımaktadır.

Avrupa'da Filistin Devletini Tanıma Dalgası

DOÇ. DR. TOLGA BİLENER
Galatasaray Üniversitesi

Emmanuel Macron, 22 Eylül 2025 günü BM Genel Kurulu önünde yaptığı konuşmada, alkışlar eşliğinde "ülkemin Ortadoğu'da İsrail ve Filistin halkları arasındaki barışı destekleyen tarihsel tutumu doğrultusunda, bugün Fransa'nın Filistin devletini tanıdığını ilan ediyorum" dedi. Böylelikle 193 üyesi bulunan Birleşmiş Milletler'de (BM) Filistin'i tanıyan ülke sayısı 158'e çıkarken bu tanıma kararının zamanlaması ve olası sonuçları üzerinde de yoğun bir tartışma başlamış oldu. Gerçekten de 2024 ve 2025 yıllarında Avrupa Birliği (AB) içinde İspanya, İrlanda, Norveç, Slovenya ve nihayet Fransa'nın da aralarında bulunduğu bazı ülkelerin Filistin devletini tanıma kararı almaları, Filistin

2024 ve 2025 yıllarında Avrupa Birliği (AB) içinde İspanya, İrlanda, Norveç, Slovenya ve nihayet Fransa'nın da aralarında bulunduğu bazı ülkelerin Filistin devletini tanıma kararı almaları, Filistin sorununun tarihçesinde dikkat çekici bir aşama anlamına gelmektedir.

sorununun tarihçesinde dikkat çekici bir aşama anlamına gelmektedir. Bu gelişme yalnızca Ortadoğu'daki çatışma dinamikleri açısından değil aynı zamanda AB'nin uluslararası sistemdeki konumu, transatlantik ilişkiler ve Avrupalı güçlerin normatif dış politika iddiaları bakımından da anlamlar taşımaktadır.

Filistin'in Devletleşme Mücadelesinde Avrupa'nın Tutumu

Filistin meselesi, 20. yüzyılın ortalarından bu yana uluslararası siyasetin en çetrefilli sorunlarından biri oldu. 1947'de Birleşmiş Milletler'in taksim planı, 1948'de İsrail devletinin kuruluşu ve ardından gelen

Arap-İsrail savaşları, Filistin halkının devletleşme sürecini sonu belirsiz bir geleceğe erteledi. Gerçi 1988'de Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) bağımsız Filistin devletini ilan ettiğinde bu karar Türkiye dâhil 100'den fazla ülke tarafından tanınmıştı ancak Batı dünyasının büyük kısmı bu adımı desteklemekten kaçındı.

ABD'nin desteğiyle yürütülen Oslo Barış Süreci, 1990'lı yıllarda iki devletli çözüm için umut yaratmış, 1994 yılında Ramallah merkezli Filistin Otoritesi'nin kurulması da devletleşme sürecinin ilk adımı olarak tasarlanmıştı. Ancak bilindiği üzere barış süreci hızla rayından çıktı ve Filistin meselesi yine çatışmacı bir evreye girdi. Tüm bu süreç boyunca Filistin Otoritesi, bir yandan Filistin davasına olan diplomatik desteği artırmak diğer yandan Filistin'in iç siyasi dengeleri içinde Hamas'a karşı elini güçlendirmek için Filistin'in tanınması amacıyla aralıksız mücadele verdi. Filistin Otoritesi'nin, Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve UNESCO üyeliği derken 2012'de BM Genel Kurulu'ndan da Filistin'e "üye olmayan gözlemci devlet" statüsü almayı başarması, diplomatik intifada olarak adlandırılan bu mücadelenin en büyük kazanımlarından biri oldu. Bu gelişme uluslararası hukuk açısından Filistin'in egemen devlet statüsüne yaklaşmasının bir göstergesi olması yanında, Interpol ve Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi kuruluşlara üyeliğin de kapısını açmış oldu.

Bu süre zarfında Batı Avrupa ülkeleri kendilerince bir denge politikası izlemeye çalıştılar. Bir yandan Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını ve iki devletli çözümü desteklediklerini beyan ettiler ve işgal altındaki topraklara yönelik insani projeler finanse ettiler. Diğer yandan İsrail ile güçlü ekonomik, güvenlik ve diplomatik ilişkilerini korudular. Bu nedenle Filistin'in tanınması ne zaman geleceği kestirilemeyen "barış sürecinin sonuna" ertelendi; AB içinde ortak bir tavır geliştirilmesi de mümkün olmadı. Pek çok Batılı devlet için Filistin meselesinde çözüm anlamına gelmese de son derece kırılğan da olsa bir statükonun oluşmuş olması hatta bu meselenin bir donmuş çatışmaya evrilmeye ihtimali ideal senaryo olarak görüldü.

Aslında Soğuk Savaş dönemi mirası olarak Doğu Avrupa ülkelerinin pek çoğu Filistin'i daha 1988 yılında tanımışlardı ancak 2014'te İsveç'in

Hamas'ın 7 Ekim 2023 saldırısını takip eden İsrail'in askerî operasyonları boyunca Gazze'de yaşananlar ve uluslararası yargı makamları nezdinde İsrail aleyhinde yapılan başvurular, Küresel Güney kamuoyları kadar Avrupa kamuoylarını da derinden etkiledi.

attığı tek taraflı adım dışında Batı Avrupa'nın büyük güçleri şimdiye dek ihtiyatlı davranmayı ve hassas dengeleri bozmamak amacıyla statükoyu savunmayı tercih etti. AB'nin kurumsal yapısı da AB'nin bu konuda ortak bir tavır almasını zaten imkânsız hâle getiriyordu. Almanya, Macaristan veya Çekya gibi ülkeler İsrail'e karşı düşmanca bir tavır alıyormuş gibi görünmemek amacıyla tanıma tartışmalarına hep eleştirel yaklaşırken İspanya ve İrlanda gibi ülkeler kendilerine özgü tarihsel nedenlerle bu konuda daha talepkâr davrandılar. Neticede AB'nin Ortadoğu politikası, uzun yıllar boyunca

kalıplaşmış ifadelerin tekrarından ibaret, hepsi birbirine benzeyen deklarasyonlar yayımlamak ve kalkınma yardımı yollamaktan ibaret bir çerçeveye hapsedildi.

Hamas'ın 7 Ekim 2023 saldırısını takip eden İsrail'in askerî operasyonları boyunca Gazze'de yaşananlar ve uluslararası yargı makamları nezdinde İsrail aleyhinde yapılan başvurular, Küresel Güney kamuoyları kadar Avrupa kamuoylarını da derinden etkiledi. On binlerce sivil kaybı, hastanelere ve okullara yönelik saldırılar, uluslararası örgütlerin raporları ve sivil toplumun yoğun tepkileri, Batı Avrupa karar alıcılarını artık seyirci kalma lükslerinin kalmadığı bir noktaya getirdi. Üstelik Batı Şeria'nın tamamen ya da kısmen ilhakına yöneldiği anlaşılınca İsrail'in giderek sertleşen politikaları ve Katar dâhil bölgedeki pek çok ülkeye yönelik gerçekleştirdiği saldırılar Avrupa'da yeni bir dinamik doğurdu. Bu hava içinde 2024'te İspanya, İrlanda ve (AB üyesi olmayan) Norveç'in Filistin'i eş zamanlı tanıma kararı, ardından Slovenya'nın ve 2025 yılında da Fransa'nın kararlarını ortaya çıkardı. Suudi Arabistan'la ortak bir diplomatik başlatılan Emmanuel Macron'un peşinden Portekiz, Belçika, Malta gibi AB üyeleri yanında Birleşik Krallık, Kanada ve Avustralya'yı da sürüklemeyi başarması, bu ülkelerin Ortadoğu politikaları açısından gerçekten de tarihi bir kırılma anlamına geliyor.

Tanım Kararlarının Nedenleri

Her şeyden önce ifade ve gösteri özgürlüğünün görece geniş olduğu Avrupa toplumlarında, özellikle genç kuşaklar arasında Filistin'e yönelik belirgin bir sempati geliştiğini belirtmek gerekir. Bu konuda sadece Arap/Müslüman göçmenlerin değil, sol-sosyalist eğilimli kesimlerin de başrol oynadığını belirtmek gerekmektedir. Sosyal medya kampanyaları, protesto gösterileri ve üniversitelerdeki öğrenci eylemleri, hükümetler üzerinde yavaş yavaş bir baskı oluşturdu. İrlanda ve İspanya gibi ülkelerde bu baskı çok daha hızlı bir biçimde hükümet politikalarına yansıdı. 7 Ekim saldırılarının ardından İsrail'in kendisini savunma hakkının olduğunu söylemekle yetinen ve Netanyahu hükümetini de eleştirmekten kaçınan Fransa'da ise süreç biraz daha uzun sürdü. Fakat en nihayetinde, kitlesel gösteriler ve entelektüel çevrelerin çağrıları, hükümetin tanıma kararını hızlandırdı. Etkisini tam olarak

Gazze'deki ağır insani tablo, Avrupa hükümetlerini normatif söylemi eyleme dökmeye zorladı zira Avrupalı siyasi ve diplomatik çevreler Küresel Güney ülkeleriyle temaslarında bu konunun her fırsatta kendi aleyhlerinde güçlü bir rüzgâr yarattığını somut olarak görmeye başladılar.

ölçmek kolay olmasa da 2025 yılında vefat eden Papa Fransiscus'un Filistin meselesini ısrarlı biçimde dile getirmesinin de Avrupa kamuoyları üzerindeki etkisini yok saymamak gerekir. Başka bir deyişle pek çok Ba-

tılı hükümet, tanıma kararını aslında kendi ülkelerindeki kamuoyunu yatıştırmak amacıyla da almış oldular.

Bunun dışında AB'nin kurum olarak ve AB üyesi ülkelerin bireysel olarak kendilerini "normatif güç" kimliğiyle öne çıkardıkları bilinmektedir. İnsan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü küresel ölçekte savunduğunu iddia eden bu ülkelerin Gazze'de tüm yaşananlara rağmen İsrail-Filistin meselesinde somut bir adım atmaması, bu söylemin inandırıcılığını iyice aşındırmıştı. Gazze'deki ağır insani tablo, Avrupa hükümetlerini normatif söylemi eyleme dökmeye zorladı zira Avrupalı siyasi ve diplomatik çevreler Küresel Güney ülkeleriyle temaslarında bu konunun her fırsatta kendi aleyhlerinde güçlü bir rüzgâr yarattığını somut olarak görmeye başladılar. Başka bir deyişle AB'nin normatif söyleminin inandırıcılığını koruyabilmesi için böylesi bir sembolik adıma ihtiyaçları vardı. Tanım kararı uluslararası hukukun en temel ilkelerinden biri olan "kendi kaderini tayin hakkı"nın desteklenmesi olarak görüldüğü için bu kararı alan

Avrupa ülkeleri bunu AB'nin temel ilkelerinden birinin hayata geçirilmesi olarak da gerekçelendirebildiler.

Normatif inandırıcılığı korumanın stratejik boyutu ise bir yandan Batı karşıtı söylemlerini yoğunlaştıran Çin ve Rusya'nın Küresel Güney nezdindeki etkisini nispeten zayıflatma; diğer yandan, İsrail'e verdiği kayıtsız şartsız desteği hız kesmeden sürdüren ABD'den ayrışma isteği olarak ortaya çıktı. Avrupa ülkeleri gerçekten de Ortadoğu politikalarında Washington'un çizgisinden kısmen ayrılarak özerkliklerini vurgulamaya çalışmaktadırlar. Özellikle Fransa'nın tanıma kararı, Emmanuel Macron'un sıkça getirdiği "Avrupa'nın stratejik özerkliği" vizyonunun bir parçası olarak okunabilir. Bu ayrışma sadece AB içi ilişkilerde değil, transatlantik ilişkilerde de yeni tartışmaların kapısını aralamaktadır.

Ortadoğu'daki çatışmacı ortamın, Avrupa'nın enerji güvenliği, göç yönetimi ve terörle mücadele gibi kritik çıkarlarını doğrudan etkilediği de

2024 ve 2025 yıllarında bazı Batı ülkelerinin Filistin devletini tanıma kararı almaları yalnızca diplomatik bir jest değil aynı zamanda küresel uluslararası ilişkilerin dönüşen doğasının da bir göstergesidir.

bilinmektedir. Avrupa ülkeleri, Arap kamuoyları nezdinde meşruiyet kazanmanın ve bölgesel diplomaside nüfuz artırmanın yollarını aramaktadır. Filistin'in tanınması, Avrupa'ya bu bağlamda da önemli bir koz sunmaktadır. Bu adım, aynı zamanda İsrail'e işgal ve ilhak politikasının artık kabul edilmeyeceği mesajını da vermektedir. Bunların dışında özellikle Fransa ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde Ortadoğu'nun sömürgecilik sonrası mirası, siyasi hafızada güçlü bir yer tutmaya devam etmektedir. Bu tarihsel arka plan, günümüzde ahlaki sorumluluk duygusuyla birleşerek Filistin'in tanınmasını kolaylaştıran unsurlardan biri olmaktadır.

Gelecek Perspektifleri

Filistin'in tanınması kararları her ne kadar sembolik düzeyde anlamlı olsa da somut sonuçlarının sınırlı kalacağı bir sır değil. Her şeyden önce bu kararların kısa vadede çatışmayı sona erdirmeyeceği açık. İsrail hükümeti de zaten bu kararları sert biçimde eleştirdi ve İsrail'in politikalarını etkilemeyeceğini açıkça söyledi. Ancak uzun vadede bu tanıma, gelecekteki müzakere süreçlerinde Filistin tarafının işine yarayabilir ve uluslararası toplumun İsrail'e yönelik baskısını artırabilir. İsrail'in diplomatik yalnızlığının artması, barış sürecine yeni parametreler getirebilir. Bu son dalgada Filistin'i tanıyan Fransa ve Birleşik Krallık'ın BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olduklarını unutmamalıyız. Böylelikle artık beş daimi üyeden ABD hariç hepsi Filistin'i tanımış oldular. Ayrıca Batılı büyük güçlerin bu desteği, uluslararası kamuoyunun Filistin halkının tek meşru temsilcisi olarak gördüğü Mahmud Abbas lider-

liğindeki Filistin Otoritesi'nin Hamas ve benzeri oluşumlara karşı elini güçlendirmesine de katkı sağlayabilir.

AB içinde farklı tutumların sergilenmesi bir anlamda Avrupa entegrasyon projesindeki eksiklikleri özellikle de ortak dış politika üretiminde yaşanan sıkıntıları bir kez daha gözler önüne serdi. Almanya ve Macaristan gibi ülkeler tanıma fikrine mesafeli kalırken Fransa ve İspanya gibi önemli oyuncuların bu adımı atmış olması, AB içindeki fay hatlarını görünür hâle getirdi. Bununla birlikte bu çok seslilik, AB'nin farklı kanallar üzerinden diplomatik etki yaratmasının yolunu açıyor ve bir denge tutturmasını engellemiyor. Almanya gibi ülkeler AB'nin tamamen İsrail karşıtı bir tutuma kayması önünde engel oluştururken İspanya ya da İrlanda gibi ülkeler de Filistin halkının haklarını AB'nin tamamen göz ardı etmemesinin güvencesini oluşturuyor.

Avrupa'nın bu konuda ABD'den kısmen farklı bir çizgi izlemesi, transatlantik ittifak bağlamında gerilimlere yol açabilir. Ancak bu durum aynı zamanda Avrupa'nın küresel siyasette daha bağımsız hareket etme kapasitesini de test etmektedir. Kimi Avrupa ülkelerinin tanıma kararları, Arap ülkeleri ve daha geniş anlamda Küresel Güney'de olumlu yankılar buldu. AB ülkeleri, bu sayede bölgesel aktörler nezdinde meşruiyetlerini artırma şansı elde etti. Bu bakımdan, kısa vadede aslında çok da bir şey yapmadan yapmış görünme şeklinde değerlendirilebilecek bu tanıma kararı, uzun vadede kimi Avrupa ülkelerinin uzun süredir AB için hedeflediği "küresel aktör" olma iddiasını pekiştirebilir.

Sonuç olarak 2024 ve 2025 yıllarında bazı Batı ülkelerinin Filistin devletini tanıma kararı almaları yalnızca diplomatik bir jest değil aynı zamanda küresel uluslararası ilişkilerin dönüşen doğasının da bir göstergesidir. Bu kararların ardında iç politik baskılar, normatif güç iddiaları, ABD'den kısmi ayrışma, jeopolitik çıkarlar ve tarihsel sorumluluk bilinci bulunmaktadır. Bu tanımların kısa vadede Filistin halkının kaderini değiştirmesini beklemek abartılı bir beklenti olur. Yine de bir gün yeniden başlaması umulan barış sürecine bir ivme kazandırma ve FKÖ'nün Filistin halkı bünyesindeki meşruiyetini güçlendirme potansiyeli de yok sayılmamalı. **OX**

Siyonizme Karşı Filistin Direniş Edebiyatı

PEREN BİRSAYGILI MUT
Araştırmacı

Eğer ben ölürsem, sen yaşamalısın.

Yaşamalı ve benim hikâyemi anlatmalısın...

Şehit Rifat el-Arir

Çoğunlukla Doğu Avrupa'dan gelen ilk Yahudi yerleşimciler Filistin topraklarına göç etmeye başladıklarında, Theodor Herzl dünyaya gelmemiştir bile. 1897 senesinde Basel'de toplanacak Birinci Siyonist Kongre'ye de uzun yıllar vardı. Yani siyonizm örgütlü bir siyasi güç olarak henüz tarih sahnesine çıkmamıştı. Ancak o ruh çoktan uyanmıştı zira kökenleri aslında çok daha eskiye dayanıyordu. Siyon, Eretz İsrail (İsrail toprakları)

Siyon, Eretz İsrail (İsrail toprakları) ve Kudüs gibi kavramlar, Yahudiler için her zaman kaybettikleri vatanın birer sembolü olmuştur. Filistin topraklarına geri dönme arzusu da Yahudi mitolojisinde daima önemli bir yer kaplamıştır.

ve Kudüs gibi kavramlar, Yahudiler için her zaman kaybettikleri vatanın birer sembolü olmuştur. Filistin topraklarına geri dönme arzusu da Yahudi mitolojisinde daima önemli bir yer kaplamıştı. Yine de 19. yüzyıla kadar, Filistin'deki Yahudi varlığı birkaç bini geçmiyordu. Ancak, Filistin'e Yahudi göçünü teşvik eden çağrılarının artmaya başlamasıyla birlikte özellikle İngiliz çıkarlarına hizmet edecek bir İbrani devleti kurulmasını amaçlayan girişimlerin yoğunlaştığı görülmüştü. Bu bağlamda Yahudileri Filistin'e göç etmeye teşvik eden 1840 Londra Konferansı'nın düzenlenmesinin ardından bölgeye yönelik Yahudi göçü belirgin biçimde artış göstermeye başlamıştı.

Bu göç dalgasını tetikleyecek duygusal bir motivasyona da ihtiyaç vardı elbette. Zira insanları bir yerden bir yere götürmek sanıldığı kadar kolay bir şey değildi. Burada da siyonist edebiyat devreye girecekti. Benjamin Disraeli, Moses Hess ya da Laurence Oliphant gibi siyonist yazarlar oldukça erken dönemlerden itibaren bu göç hareketlerini teşvik eden çok sayıda metin kaleme almaya başlamışlardı. Bir yandan da İsrail'in kuruluşuna giden yolda ince bir mühendislik faaliyeti yürüterek dergiler ve yayınevleri kurmaya başlamışlardı. Theodor Herzl, 1897 senesinde Basel'de, Birinci Siyonist Kongre'yi topladığında, Avrupa'nın farklı şehirlerinde (özellikle Odessa, Kiev, Viyana, Berlin, Londra) uzun süredir yayımlanmakta olan siyonist dergiler, gazeteler zaten vardı. En önemli temalarının başında, Yahudilerin tarihsel kolektif hafızasını yeniden canlandırmak ve bir ulusal kimlik duygusu inşa etmek geliyordu. Bu nedenle Yahudilerin tarihsel olarak maruz kaldıkları sürgünleri ve pogromları vurgulayarak kolektif hafızayı canlandırmak ve Filistin'e dönüş fikrini bir kurtuluş miti hâline getirmeye çalışıyorlardı. Bu noktada, Yahudi efsanelerini ve mitlerinin kullanımı devreye giriyor. Siyonist edebiyat, kutsal metinlerde geçen Kudüs, Siyon Dağı gibi kavramların sadece dinî semboller değil aynı zamanda ulusal kimliğin simgeleri olduğunu iddia ediyor. Yahudi halkının Mısır'dan çıkışı ve vadedilmiş topraklara yolculuğuna ya da Kudüs'ü Yahudi ulusunun merkezi hâline getiren Kral Davud'a dair efsaneleri, kendi dönemlerine uyarlıyorlar. Bir diğer temaları da Yahudilerin Avrupa'daki zulümden kurtulmak için Filistin'e göç etmesi gerektiğinin altını çizmek. Bunun üzerinden bir ideal insan tipi tasvir ediyorlar. Ve Filistin'e göç eden Yahudileri güçlü ve bağımsız bireyler olarak tasvir ederken göç etmeyenleri ise zavallı kimseler olarak gösteriyorlar. Bunları, pasiflik ve asimilasyonla ilişkilendirerek eleştiriyorlar. Toprakla bağlantı ve tarım teması da burada devreye giriyor. Filistin'e göç edenlerin, yeni yerleşim yerleri kurmaları ve bu topraklarda yeni bir yaşam inşa etmeleri de sürekli işlenen temaların başında geliyor. Filistin'deki ata topraklarına(!) dönen Yahudilerin, burada karşılaştıkları vahşilerle(!) olan mücadelesi, öz savunma ve direniş de işlenen temalardan birisi.

Siyonist edebiyat, kutsal metinlerde geçen Kudüs, Siyon Dağı gibi kavramların sadece dinî semboller değil aynı zamanda ulusal kimliğin simgeleri olduğunu iddia ediyor.

Siyonist yazarlar faaliyetlerine devam ederken Filistin'de ise 1917 senesinde ilan edilen Balfour Deklarasyonu'nun ardından başlayan İngiliz işgaliyle birlikte büyük bir direniş edebiyatı ortaya çıkmıştı. İngiliz mandası altında yeniden şekillenen Filistin artık sadece coğrafi değil aynı zamanda edebi bir cepheye dönüşmüştü. Üstelik bu edebi cephenin karşısındaki düşmanlar, yalnızca İngilizler ve siyonist çetelerden oluşmuyordu. Bir yandan da dünyanın dört bir yanına dağılmış siyonist yazarların Filistin geçişini tamamen çarpıtan kurgularına karşı mücadele ediyorlardı. Siyonist yazarlar Filistin'i halksız bir toprak olarak resmederken kimliği inkâr edilen bir halkın varlığını savunmak için savaşıyorlardı. Gerçeğin yerini

yalanların aldığı siyonist edebiyat metinlerine karşı korkusuzca hakikatin sözcülüğünü yapıyorlardı. İngiliz mandası ve siyonist göçü, Filistin'de büyük bir kültürel uyanışa sebep olmuştu. Filistinli yazarlar, bu işgalin ilk dönemlerinden yani 1920'lerden bu yana şiirler, öyküler, romanlar kaleme alarak siyonizme ve batı sömürgeciliğine karşı Filistin kimliğini muhafaza etmede öncü bir rol oynamaya başlamışlardı.

Bu dönemde yaşanan ilk önemli olay, 1920'de Kudüs yakınlarında çıkan "Nebi Musa Olayları"ydı. Ardından İngiliz Sömürgeci Bakanı Winston Churchill'in Mart 1921'de Kudüs'e gelmesi şehirde gösterilere sebep olmuş, İngiliz askerleri Filistinli Arapların üzerine ateş açmışlardı. Artık Filistin'in pek çok şehrinde geniş katılımli gösteriler düzenleniyordu. Aynı sene mayıs ayında Yafa'da çıkan ve iki hafta boyunca süren isyan, Yafa'nın köyleri ve Tülkerim bölgesine kadar sıçramış, isyanlar İngilizler tarafından şiddet kullanılarak bastırılmıştı. 1929 senesinde Burak Duvarı İsyanı yaşanmış, 1933'te başkanlığını Hacı Emin el-Hüseyni'nin yaptığı Filistin Yüksek Arap Konseyinin genel grev çağrısıyla birlikte Kudüs, Yafa, Nablus gibi şehirlerde peş peşe yüksek katılımli gösteriler düzenlenmişti. 1936-1939 seneleri arasında gerçekleşen Büyük Filistin İsyanı'yla olaylar zirveye tırmanmıştı.

Filistin direniş edebiyatının ortaya çıkışı tamamen yaşanan bu olayların etrafında gelişmişti. Ve her gelişmeye şahitlik eden onlarca şiir, öykü ve tiyatro eseri yazılmıştı. Nebi Musa Olayları'ndan Büyük Filistin İsyanı'na değin, her gösteride en ön saflarda mutlaka İbrahim Tukan, Abdülrahim Mahmud, Nuh İbrahim, Muhammed İzzet Derveze ya da Halil es-Sekakini gibi şair ve yazarlar vardı. Kadim birer mirasa sahip olan Filistin şehirlerini, yaşayan bir halkı, güçlü bir inancı ve kök salmış bir kültürü savunmak yani kalemin haysiyetine sahip çıkmak için ayaktaydılar. Filistin direniş şiirinin öncülerinden İbrahim Tukan, Burak Duvarı İsyanı'nın ardından idam edilen üç Filistinli genç için yazdığı şiirde şöyle sesleniyordu; *Vatan toprağında bedenleri... Rıdvan cennetinde ruhları... Muhammed İzzet Derveze, Filistin ulusal hareketi içerisinde oynadığı önemli rolün yanı sıra yazdığı tiyatro oyunları ile siyonist simsarlara karşı Filistin toprağını savunuyordu. Nuh İbrahim gündüzleri şiir yazıyor, geceleri Kassam birlikleri içerisinde siyonist yerleşim yerlerine yönelik baskınlara katılıyordu. Abdürrahim*

İngiliz mandası ve siyonist göçü, Filistin'de büyük bir kültürel uyanışa sebep olmuştu. Filistinli yazarlar, bu işgalin ilk dönemlerinden yani 1920'lerden bu yana şiirler, öyküler, romanlar kaleme alarak siyonizme ve batı sömürgeciliğine karşı Filistin kimliğini muhafaza etmede öncü bir rol oynamaya başlamışlardı.

Mahmud ise 1935'te yazdığı Aksa'ya Veda isimli şiiriyle, Mescid-i Aksa'ya yönelik tehlikeye dikkat çekiyordu.

Büyük bir mirasa sahip olan Filistin direniş edebiyatı, Nekbe sonrasında tam anlamıyla direnişçi bir kimlik kazanacaktı. İsrail'in kuruluşuyla, Filistin toplumu sadece nüfus bakımından radikal bir değişim geçirmemiş aynı zamanda büyük bir toplumsal dönüşüm yaşamıştı. İçlerinde yazarlık geleneğine sahip ailelerin olduğu yüzbinlerce Filistinli sürgüne giderken ülke içerisinde kalanların dörtte üçünden fazlası ise kırsal kesimden idi. Ayrıca Nekbe'den önce Filistin şehirleri sadece siyasi değil aynı zamanda Arap dünyasının entelektüel ve kültürel liderlik merkeziydi. Ancak İsrail'in kuruluşuyla birlikte kültürel bir ablukaya da maruz bırakılmıştı. Filistin şehirleri ve Arap edebiyatı arasında kültürel bir yabancılaşma duvarı örülmüş, İsrail yönetimi, meşruiyeti için gerekli olan edebi üretim türünü dayatmaya ve bu doğrultuda kültürel projeler üretmeye başlamıştı. Ayrıca daha önce dünyanın farklı yerlerinde yaşayan pek çok siyonist yazar da Filistin topraklarına yerleşmişlerdi. Siyonist yazarlar, 1917 senesinde imzalanan Balfour Deklarasyonu sonrasında zayen daha da küstahlaşmışlardı. Hemen ardından

Nebi Musa Olayları'ndan Büyük Filistin İsyanı'na değin, her gösteride en ön saflarda mutlaka İbrahim Tukan, Abdülrahim Mahmud, Nuh İbrahim, Muhammed İzzet Derveze ya da Halil es-Sekakini gibi şair ve yazarlar vardı. Kadim birer mirasa sahip olan Filistin şehirlerini, yaşayan bir halkı, güçlü bir inancı ve kök salmış bir kültürü savunmak yani kalemin haysiyetine sahip çıkmak için ayaktaydılar.

Filistin'de başlayan İngiliz mandası, onlara büyük bir özgürlük sunmuştu. Ve şimdi ise sürgünde(!) yaşayan yazarlar olmak zorunda değillerdi artık.

Buna rağmen Filistin direniş edebiyatının, Filistin'de yaşanan zulmü bütün dünyaya duyurabilme hedefi; Nekbe sonrası iyice belirginleşmiş ve dünya Filistin'de yaşananları edebiyatçıların kaleminden öğrenmeye devam etmişti. Direniş edebiyatının ilk öncülerinin ardından gelen nesil; Emil Habibi, Tefvik Zeyyad, Ebu Salma, Jabra İbrahim Jabra, Fadva Tukan, Samira Azzam, Hanna Abu Hanna, Issam al-Abbassi, Hanna İbrahim ve Raşhid Hüseyin gibi büyük yazar ve şairlerin nesliydi. Daha sonra ise Mahmud Derviş, Semih el Kasım, Gassan Kenefâni, Muhammed Ali Taha, Muhammed Nafah, Hüseyin Barguti, Muin Bseiso, Murid Barguti, Mahmud Shukair, Taha Muhamed Ali, Esmâ Tubi, Selma Jeyyusi, Seher Halife, İbrahim Nasrallah, Züheyr Ebu Şeyb, Abdullah Tayeh gibi büyük edebiyatçılar sahneye çıkmışlardı. Büyük çoğunluğu mülteci kamplarında yetişen bu yazar ve şairler aynı zamanda Filistinli mülteci kimliğinin o büyük gücünü de ortaya çıkarmışlardı.

Gittikleri ülkelerdeki kültürel ve edebi ortamlarda bir yıldız gibi parlamışlar ve dergilerin, gazetelerin ya da yayınevlerinin kuruluşunda yer almışlardı. Tıpkı Gassan Kenefani gibi önemli gazetelerin kültür-sanat sayfalarını yönetmişlerdi. Filistin'de yaşanan zulmü bütün dünyaya duyurma konusunda öncü bir role sahip olmuşlardı. Eserleri başka dillere çevrilmeye ve dünya halkları Filistin'i, o toprakların gerçek evlatları olan yazar ve şairlerden okumaya başlamıştı artık.

Filistin edebiyatının sahip olduğu en belirgin fark, vatan kavramının her ne olursa olsun daima ön planda olmasıydı. Ayrıca mutlaka altı çizilmesi gereken iki nokta daha vardı. Birincisi zaman faktörü. Filistinli yazar ve şairlere ait metinlerinin hepsinin belleğinde daima son 100 senelik zaman faktörü yer alıyordu. İkincisi ise mekân faktörüydü. Filistinli edebiyatçılar için mekân, herhangi bir insanın yaşadığı yer değildi sadece. Filistin halkının yüreğinde yaşayan evdi. Boyunlarındaki anahtarlardı. Dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar bu zaman ve mekân kavramını da beraberlerinde götürüyorlar ve metinlerine daima bunu yansıtıyorlardı.

Kimi zaman arabalarına yerleştirilen bir bomba sonucunda, kimi zaman sokak ortasında sırtlarından kurşunlanarak kimi zaman ise hapisanelerde şehit edilen ancak korkusuzca, adeta ölümün üstüne yürüyerek yazmaya devam Filistinli yazar ve şairler, tıpkı dün ve bugün olduğu gibi yarın da bize kalemin haysiyetine nasıl sahip çıkılır göstermeye devam edecekler. Şimdiye kadar sayısız suikaste kurban giden Filistinli edebiyatçılardan oluşan şehitler kervanına, 7 Ekim'den sonra elliye yakın yazar ve şair daha katıldı. Hepsisi de kasıtlı olarak hedef alınarak şehit edilen Rifat el-Ariri, Hiba Ebu Nada, Salim el-Naffar, Ömer Ebu Şaviş, Heba Zagout, Shehdeh al-Behbahani ya da Nureddin Haccac gibi edebiyatçılar, arkalarında büyük birer miras bırakarak ayrıldılar bu dünyadan. Yüz yıldır süregelen bir mirastı bu. Ve en can alıcı tarafı da en zor şartlar altında bile Filistin'in bir gün mutlaka özgür olacağına inanmaya devam ediyor oluşlarıydı. Filistin özgür olana dek yazmaya ant içmişlerdi. Ve bu soylu inat, bu büyük tevekkül, bu gösterişsiz kahramanlık, bizlerin şimdiye kadar şahit olduğu en dokunaklı kavganın tezahürleriydi. Hiç şüphesiz... **TR**

AVI SHLAIM

İNGİLİZ TARİHÇİ VE OXFORD ÜNİVERSİTESİ PROFESÖRÜ

“İsrail açlığı bir savaş aracı olarak kullanmaya başladığında bu artık soykırım demektir”

İsrail, Gazze’yi bir baş belası olarak görüyordu. Batı Şeria ise stratejik olarak önemliydi. Hedef, İsrail toprağı olarak gördükleri Batı Şeria’nın tamamını kontrol altına almaktı.

İsrail’in 7 Ekim 2023 sonrasında Gazze’ye yönelik yürüttüğü operasyonlar insani ve ahlaki boyutlarıyla dünya kamuoyunun gündeminden düşmüyor. Uluslararası hukuk çevrelerinde “soykırım” tartışmaları giderek güçlenirken konuyu tarihsel bağlamı ve yapısal dinamikleriyle değerlendirmek büyük önem taşıyor. Bu bağlamda Yahudi asıllı İngiliz tarihçi ve Oxford Üniversitesi Profesörü Avi Shlaim ile hem son kitabı *Genocide in Gaza* üzerine hem de 7 Ekim sonrasındaki gelişmeler ışığında İsrail iç politikası üzerine konuştuk.

Shlaim, röportajda İsrail'in uzun yıllardır sürdürdüğü "çimleri biçme" stratejisinden 7 Ekim sonrası tam bir soykırıma evrilen yeni savaş doktrinine geçişi, Binyamin Netanyahu'nun iç siyasi motivasyonlarını ve uluslararası tepkileri detaylı biçimde değerlendiriyor. Shlaim'e göre artık tartışmaya yer yok: "İsrail açlığı bir savaş aracı olarak kullanmaya başladı ve bu artık soykırımdır."

Özgür Dikmen: Profesör Shlaim, size çalışmalarınız bağlamında yönelteceğim sorular yanında ayrıca güncel meselelerle ilgili görüşlerinizi de almak isterim.

Kısa süre önce yayımlanan *Genocide in Gaza* başlıklı kitabınızdaki temel noktalardan biri İsrail'in Gazze'ye yönelik "çimleri biçme" politikası. 2008-2009 Dökme Kurşun Operasyonu'ndan sonra İsrail'de sıkça bahsedilen bir doktrin ve Hamas'ın tamamen yok edilemeyeceğine, örgütün kapasitesini sınırlama amacıyla İsrail'in Gazze'ye periyodik saldırılar düzenlemesine dayanan bir strateji. Aslında Hamas'ın kapasitesi kadar Gazze'deki insani durumu ve hayat şartlarını da belli bir seviyenin altında tutmak gerektiğini söyleyen bir yaklaşım. Siz de bu doktrine referansla İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını ve katliamlarını yapısal bir yaklaşımla ele alıyorsunuz.

Ancak 7 Ekim sonrasında İsrail'in Gazze'ye yaklaşımının tamamen değiştiğini, İsraili siyasilerin Gazze'yi tamamen yok etmekten bahsettiğini ve soykırım sürecinde de buna gerçekten giriştiklerini gördük. Dolayısıyla periyodik katliamlarla Gazze'deki imkânları belli bir seviyenin altında tutma hamlelerinden ciddi anlamda ayrışıyor. Bu bağlamda 7 Ekim sonrası Gazze soykırımını, uzun vadeli ve yapısal yaklaşımınız bağlamında nasıl değerlendirdiğinizi sormak isterim.

Avi Shlaim: 2005 yılında İsrail, Gazze Şeridi'nden tek taraflı olarak çekildi. Bu çekilme, İsrail tarafından barışa katkı olarak sunuldu. Ancak gerçek şu ki bu bir barış hamlesi değildi; Filistin Yönetimi ile yapılan bir müzakerenin sonucu da değildi. Filistinlilerle çatışmayı çözmeye yönelik bir adım da değildi. İsrail'in kendi çıkarları doğrultusunda gerçekleştirdiği tek taraflı bir çekilmeydi. Gazze'den çekilmenin ardından 8.000 yerleşimci buradan çıkarıldı ve ertesi yıl Batı Şeria'ya 12.000 yeni yerleşimci yerleştirildi. Bu durum şunu gösteriyordu: İsrail, Gazze'yi bir baş belası olarak görüyordu. Batı Şeria ise stratejik olarak önemliydi. Hedef, İsrail toprağı olarak gördükleri Batı Şeria'nın tamamını kontrol altına almaktı. Nitekim Knesset kısa süre önce Batı Şeria'nın resmen ilhak edilmesi çağrısında bulunan bir kararı kabul etti. Ancak İsrail 2005 yılında çekildikten sonra da uluslararası hukuk uyarınca Gazze'nin işgalci gücü olmaya devam etti çünkü kara ve deniz yoluyla Gazze'ye erişimi kontrol etmeye devam etti. Yani Gazze'yi ablukaya alarak işgalci pozisyonunu korudu. 2008 yılında Hamas, İsrail'e füze saldırıları düzenledi; İsrail de misilleme olarak Gazze'yi bombaladı. Haziran 2008'de Mısır, İsrail ile Hamas arasında bir ateşkes sağladı. Hamas bu ateşkes uydusu fakat İsrail kendi çıkarlarına hizmet etmediğinde ateşkesi ihlal etti. Kesin olarak söyleyebilirim ki İsrail ile Hamas arasında yapılan her ateşkes anlaşması İsrail tarafından ihlal edilmiştir; tek bir ihlal Hamas tarafından gerçekleşmemiştir.

Haziran 2008'de Mısır, İsrail ile Hamas arasında bir ateşkes sağladı. Hamas bu ateşkes uydusu fakat İsrail kendi çıkarlarına hizmet etmediğinde ateşkesi ihlal etti. Kesin olarak söyleyebilirim ki İsrail ile Hamas arasında yapılan her ateşkes anlaşması İsrail tarafından ihlal edilmiştir; tek bir ihlal Hamas tarafından gerçekleşmemiştir.

Ateşkesi ihlal ettikten sonra İsrail, Aralık 2008'de "Dökme Kurşun Operasyonu"nu başlattı. Bu, Gazze'ye yönelik ilk büyük İsrail askerî saldırısıydı. Şu anda süren savaş, İsrail'in Gazze'ye yönelik sekizinci büyük askerî saldırısıdır. İsraili generaller bu operasyonlara "çimleri biçmek" (mowing the lawn) adını veriyor. Bu korkunç bir metafor çünkü mekanik bir şeyi çağrıştırıyor; tıpkı bahçenizde çimenleri belirli aralıklarla biçmeniz gibi Gazze'de de düzenli olarak operasyon yapılmaktadır. Her operasyonun ardından İsrail ordusu kara, hava ve deniz güçleriyle Gazze'ye girer, altyapıyı yok eder, Hamas'ın askerî kapasitesini zayıflatır ve sonra geri çekilir. Bu döngü defalarca tekrarlandı. Ancak sorun politik bir sorundu ve askerî bir çözümü yoktu. İsrail ise her zaman sadece askerî çözümü denedi. İsrail'de şöyle bir söz vardır: "Eğer güç işe yaramazsa daha fazla güç kullan." Ama bu yanlış bir yaklaşım çünkü güç işe yaramıyorsa doğru araç kullanılmıyor demektir. Ben, "İsrail, Hamas ve Gazze Çatışması" başlıklı bir makale yazdım ve bunu Uluslararası Ceza Mahkemesine sundum. Makalede Gazze'deki soykırımı ayrıntılı olarak ele aldım. Bu analiz kitabımda da yer alıyor. Mevcut Gazze savaşı, önceki "çimleri biçme" operasyonlarının tekrarı değil; boyutu ve kapsamı tamamen farklı.

Ö.D.: 7 Ekim'in İsrail için stratejik bir sürpriz olduğunu söyleyenler var. Bazıları, İsrail'in geçmişe kıyasla farklı tepki vermesini bu "stratejik sürpriz" faktörüyle açıklıyor. Peki siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

A.S.: Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırısı, İsrail'i tamamen hazırlıksız yakaladı. Ancak bu saldırı aynı zamanda çatışmada bir dönüm noktasıydı. Çünkü geçmişte Hamas yalnızca roket fırlatıyordu; bu kez sınırı aştı, İsrail topraklarına girdi, bir müzik festivaline ve kibbutzlara saldırdı. Bu, İsrail toplumu açısından son derece travmatik bir olaydı. İsrail hükümeti ise bu travmayı hamlelerini meşrulaştırmak için kullandı. Hükümet propagandası, yaşanan vahşetleri yalnızca abartmakla kalmadı; bazı tamamen uydurma hikâyeler de ortaya attı. Örneğin "40 bebeğin başının kesildiği" gibi iddialar, aslında yaşanmadı ve sonraki saldırıları haklı göstermek için üretildi. Saldırı sonrası İsrail toplumu büyük bir sarsıntı yaşadı; mantıklı düşünemez hâle geldiler. İntikam duygusu hâkim oldu ve

İsrail hükûmeti ise bu travmayı hamlelerini meşrulaştırmak için kullandı. Hükûmet propagandası, yaşanan vahşetleri yalnızca abartmakla kalmadı; bazı tamamen uydurma hikâyeler de ortaya attı. Örneğin “40 bebeğin başının kesildiği” gibi iddialar, aslında yaşanmadı ve sonraki saldırıları haklı göstermek için üretildi.

kamuoyu yoklamaları, İsraililerin yarısından fazlasının İsrail ordusunun yeterince güç kullanmadığını düşündüğünü gösterdi. Genel hissiyat şuydu: “7 Ekim’den sonra ne yaparsak yapalım haklıyız. Artık hiçbir sınır yok; bizi eleştiren herkes antisemit.” Bu nedenle dünya kamuoyunun ne düşündüğü de önemsenmedi.

Ö.D.: “Çimleri biçme” yaklaşımı açısından 7 Ekim sonrasında geçmişten bir kopuş yaşandığını söyleyebiliriz ama İsrail’in güç işe yaramadığında daha fazla güç kullanma anlayışı açısından bir süreklilik de var.

A.S.: Kesinlikle. Güç kullanımı ve askerî tırmanış açısından bir süreklilik var ancak burada bir kopuş da söz konusu. 7 Ekim’den önce Netanyahu’nun çizgisi şuydu: Filistinliler yenilmiş durumda, Filistin meselesi artık uluslararası gündemde değil, Ramallah’taki Filistin Yönetimi zayıf, Batı Şeria’da istediklerimizi yapabiliriz. Gazze ise bir hapisane gibi tutuluyordu ve Hamas da yönetimdeydi. Katar tarafından finanse edilen Hamas, İsrail açısından büyük bir sorun teşkil etmiyordu. Fakat Hamas İsrail’e saldırınca bu kabul edilemez oldu. Hükûmet, Hamas’ı yok etme yönünde yeni bir politika benimsedi. Önceden politika, Hamas’ın yönetmesine izin vermek ama İsrail’e tehdit oluşturmamasını sağlamak üzerinedi. Şimdi ise hedef, Hamas’ı kökünden yok etmek oldu. Elbette bu gerçekçi bir hedef değildi çünkü Hamas Filistin toplumunun bir parçası ve Gazze’de insanlar olduğu sürece Hamas da var olmaya devam edecektir. Aynı zamanda başka bir hedef de vardı: Gazze’yi yaşanamaz hâle getirmek.

Ö.D.: Yani Hamas’ı yok etmenin dışında İsrail’in kendi başına bir hedefi daha vardı demek istiyorsunuz?

A.S.: Evet. Amaç, Gazze’yi yaşanamaz hâle getirmekti; aslında nüfusun boşaltılmasını hedefliyordu. 13 Ekim 2023 tarihli İsrail İstihbarat Bakanlığı belgesinde, Gazze halkını güç kullanarak Kuzey Sina’ya yöneltmeye dair somut planlar yer alıyordu. Ancak Mısır bu nüfus transferine direndi. Sonunda hedef, Gazze’de hayatı imkânsız hâle getirmek oldu. Bu süreç, son iki yılda gördüğümüz yıkım ve katliamla sonuçlandı ve soykırımla doruğa ulaştı. Asıl amaç etnik temizlik; nüfustan kurtulmaktı.

Ö.D.: Bahsettiğiniz belge 13 Ekim 2023 tarihliyse yani 7 Ekim’den sadece altı gün sonra İsrail böyle bir plan yapıyorsa İsrail hükûmetinin Gazze’de etnik temizlik ve belki de soykırım yapmaya yönelik planlarının 7 Ekim’den öncesinde de var olduğunu söyleyebilir miyiz?

A.S.: Hayır, hayır. 13 Ekim tarihli belge, İsrail İstihbarat Bakanlığına ait ve Gazze’nin nüfusunu boşaltma planlarını içeriyor. Belgede soykırımdan bahsedilmeyordu ama etnik temizlik vardı. Gazze’de etnik temizlik yapma hedefi asıl amaçtı ancak Mısır’ın direnişi nedeniyle bu gerçekleştirilemedi. Hükûmetin sorduğu soru şuydu: Gazze ile ne yapacağız? Cevap: Gazze’yi yaşanamaz hâle getirmek, oradaki her şeyi yok etmek. Bu süreç, soykırıma yol açtı ancak soykırım orijinal planın bir parçası değildi. Ben de soykırımın mümkün olacağını hiç düşünmemiştim. Kendi anılarımda, *Üç Dünya: Bir Arap Yahudinin Anıları* adlı kitapta belirttiğim gibi... Kitap İsrail’de siyonizmi eleştirel bir biçimde ele alıyor. Ancak tüm hatalarına rağmen İsrail’in geçmişte soykırım suçu işlemediğini özellikle vurguluyorum.

Ö.D.: 1948’de de...

A.S.: 1948’de yaşananlar soykırım değildi etnik temizlikti. İkisi aynı şey değil.

Savaşın başında, İsrail’in soykırım işlediğini düşünmüyordum. Ama İsrail insani yardımı kestiğinde ve açlığı bir savaş aracı olarak kullandığında, fikrimi değiştirdim ve bunun soykırım olduğuna karar verdim. Çünkü sivilleri aç bırakıyorsanız onları öldürmek istiyorsunuz demektir; bu soykırımın tanımıdır. Ve bu sadece benim görüşüm değil; Holokost konusunda önde gelen İsraili uzmanlar, Omar Bartov gibi dikkatli bir değerlendirmeye sonrası bunun klasik bir soykırım vakası olduğuna karar verdiler. Dolayısıyla artık tartışmaya yer olmadığını düşünüyorum.

Ö.D.: Demir Duvar kitabınızda 2005’teki İsrail’in Gazze’den çekilmesine atıfta bulunurken Ariel Sharon’ın tutumundan bahsediyorsunuz. Sharon, dünya kamuoyunun baskısı altında hareket etti; Gazze halkına karşı vicdanı yoktu ama İsrail’in dünya kamuoyunun gözünde nasıl bir imaja büründüğünü önemsiyordu. Şimdi ise Netanyahu var ve dünya kamuoyunu pek umursamıyor gibi görünüyor. Ve Şaron kasap olarak tanınırken Netanyahu’nun çok daha ileriye gittiğini görüyoruz. Yani İsraili liderlerin profil ve tutumlarında ciddi bir değişim var. Diğer yandan bazı şeyler de değişmedi. Demografik yapı gibi. İsrail’in genişlemesini engelleyebilecek gerçekçi faktörlerden biri olarak görülebilir. Bütün bu bağlamda Netanyahu, iç politikada bir savaş yürütüyor ve zor bir durumda. Ordu kurmaylarıyla arasında ciddi sorunlar var. Yargılamaları devam ediyor ve zor günlerden geçiyor. Kendisinin geleceğine dair ne söyleyebilirsiniz?

A.S.: İsrail uzun süredir uluslararası eleştirilerle karşı karşıya. Ancak Netanyahu’nun hükûmeti, İsrail’i uluslararası parya hâline getirdi. Kamuoyu ve devletleri umursamıyor; tek önemseydiği ABD. Amerikan desteği olduğu sürece tüm dünyayı, BM’yi, Uluslararası Adalet Divanını görmezden gelebilir. Ancak Gazze’deki savaş, İsrail için stratejik bir felaket. Ordu, Gazze Şehri’ni işgal etmek istemedi. Netanyahu’nun kararı, kişisel ve siyasi hayatta

kalma mücadelesinden kaynaklanıyor. Ülke içinde rüşvet, yolsuzluk ve güven ihlali suçlarından yargılanıyor; Uluslararası Adalet Divanı tutuklama emri çıkardı. Savaş bittikten sonra hükümet değişecek ve Netanyahu dokunulmazlığını kaybedecek. Bu yüzden savaşı sürdürmede kararlı.

Ö.D.: Peki ateşkesin sürdürülebilirliği konusunda iyimser misiniz?

A.S.: Hayır. İsrail geçmişte her ateşkesi kendi işine yaramadığı zaman ihlal etti. Bu son ateşkes ise Trump tarafından dayatıldı. Amaç; ateşkes, rehinelere ve insani yardımların yeniden başlaması. Ancak bu bir barış planı değil, Filistinlilere yetki vermiyor.

Ö.D.: “Yüzyılın Anlaşması” da plan değil, sadece ticari bir pazarlıktı. ABD-İsrail ilişkilerinde, özellikle Trump ile Netanyahu arasında çatlaklar gözlemleniyor. Sizce bu ilişki gelecekte nasıl şekillenecek?

A.S.: Amerikan desteğinin sorunu yanı sıra koşulsuz olmasıdır. İsrail uluslararası hukuka veya Filistinlilerin haklarına saygı göstermese bile destek devam ediyor. Bu yüzden İsrail fiilen cinayet işlemiş gibi sınırlanıyor. Trump döneminde de durum aynıydı; Netanyahu sınırları aştığında Trump devreye girdi. ABD ile İsrail ilişkisi giderek gerilecektir.

Ö.D.: Son olarak Demir Duvar stratejisi ne durumda? Radikal sağın genişleme vizyonu çok gerçekçi değil. Sizce ne oldu?

A.S.: Jabotinsky, Demir Duvar stratejisinin mimarıdır. Strateji iki aşamalıdır: İsrail'in askerî gücünü artırmak

Savaşın başında, İsrail'in soykırım işlediğini düşünmüyordum. Ama İsrail insani yardımı kestiğinde ve açlığı bir savaş aracı olarak kullandığında, fikrimi değiştirdim ve bunun soykırım olduğuna karar verdim. Çünkü sivilleri aç bırakıyorsanız onları öldürmek istiyorsunuz demektir; bu soykırımın tanımıdır.

ve Filistinlilerle müzakere etmek. Bu iki aşamayı tamamlayan tek lider Yitzhak Rabin'dir. Rabin suikasta uğradı. Netanyahu ile Likud tekrar iktidara geldi ve stratejinin birinci aşamasına geri döndü; yani askerî gücü artırmaya odaklandı. Netanyahu bir barış yapıcı değil; kalıcı çatışmanın savunucusu. Güce aşırı bağlı oldukları için Siyonist hayalin çözülme sürecini başlattılar. Tüm bu şiddet sonunda İsrail'e geri dönecek.

Ö.D.: Vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.

RAMZY BAROUD
FİLİSTİNLİ YAZAR VE GAZETECİ

“Gazze küresel dayanışmayı ve evrensel adalet arayışını yeniden ateşliyor”

Gazze, 1948’deki Nekbe’den, yani tarihi Filistin’in yıkımından bu yana hiçbir zaman gerçek anlamda bir ateşkes deneyimlemedi. Bir yer askerî işgal altındayken kalıcı, fiili ya da pratik bir ateşkesteki bahsetmek zordur. “Abluka” terimi için de aynı şey geçerli. Gazze, 1948’den bu yana İsrail ablukası altındadır. Bugüne kadar süregelen bu durum, “abluka içinde abluka içinde abluka” hâlini almıştır.

Gazze’deki son gelişmeler ve İsrail’in 7 Ekim’den bu yana sürdürdüğü operasyonlar yalnızca bölgesel siyaseti değil küresel dayanışma biçimlerini ve adalet arayışını da yeniden şekillendiriyor. Uzun süren saldırıların ardından gündeme gelen ateşkes süreci, İsrail’in politik yönelimi, Filistin direnişinin seyri ve uluslararası kamuoyunun tutumu açısından yeni soruları beraberinde getiriyor. Biz de bu soruları, Filistinli yazar ve gazeteci Ramzy Baroud ile konuştuk. Baroud, Gazze’deki mevcut durumdan İsrail iç siyasetindeki kırılmalara, Donald Trump’ın Ortadoğu söylemindeki değişimden küresel dayanışmanın yükselişine kadar pek çok başlıkta değerlendirmelerde bulundu.

Özgür Dikmen: Ortadoğu’daki genel durumun yanı sıra Gazze’deki mevcut koşullar ve günümüz İsrail siyaseti üzerine birkaç soru sormak istiyorum. Görünen o ki uzun süren müzakerelerin ardından şu anda Gazze’de bir ateşkes söz konusu. Bu ateşkesle ilgili beklentileriniz nelerdir? Siz bu ateşkes kısa veya orta vadede kalıcılığına dair

ne söylemek istersiniz?

Ramzy Baroud: “Ateşkes” kavramı, tıpkı “abluka” kavramı gibi... Gazze ablukası ve Gazze ateşkesi hakkında konuşurken bunların aslında görece, kırılabilir kavramlar olduğunu söylemek gerekir. Çünkü Gazze, 1948'deki Nekbe'den, yani tarihi Filistin'in yıkımından bu yana hiçbir zaman gerçek anlamda bir ateşkes deneyimlemedi. Bir yer askeri işgal altındayken kalıcı, fiili ya da pratik bir ateşkesteki bahsetmek zordur. “Abluka” terimi için de aynı şey geçerli. Gazze, 1948'den bu yana İsrail ablukası altındadır. Bugüne kadar süregelen bu durum, “abluka içinde abluka içinde abluka” hâlini almıştır. Bazen biraz gevşer, bazen biraz sıkılaştır ancak günün sonunda Gazze ablukası, tarihi Filistin'in yıkıntıları üzerine kurulan İsrail Devleti kadar uzun süredir devam etmektedir. Ancak bu özel ateşkesi izole edip anlamına ve sürdürülebilirliğine bakacak olursak İsrail bu ateşkesi büyük bir baskı altında olmasaydı kabul etmezdi. Asıl soru şu: Bu baskı nereden geliyor? İsrail neden en azından Gazze'deki Filistinlilerin öldürülme yoğunluğunu azaltmayı kabul etti? Bugün birçok taraf, bu ateşkesin sağlanmasında belirleyici rol oynadığını iddia ediyor. Özellikle Mısır medyasında, Abdülfettah Sisi ve destekçileri bunun Mısır sayesinde gerçekleştiğini öne sürüyor. Suudiler, BAE hatta Türkiye bile bu konuda pay sahibi olduklarını söylüyor. Ancak son iki yılın tarihsel kayıtlarına bakarsanız bazı Arap ülkelerinin aslında İsrail ekonomisini ayakta tutarak İsrail'in Gazze'de yürüttüğü soykırımı dolaylı olarak sürdürdüklerini ve Gazze ya da genel olarak Filistinlilerle ne sembolik ne de pratik anlamda dayanışma gösterdiklerini görürsünüz. Peki bu baskı gerçekten nereden geliyor? Batılı hükümetlerden mi? Evet, bazı hükümetler diğerlerinden daha iyi davrandı – özellikle İspanya, kısmen Belçika (son dönemde), İtalya (her ne kadar bu, hükümet düzeyinde değil toplum düzeyinde olsa da) ve Norveç gibi ülkeler. Ancak nihayetinde asıl baskı Filistinlilerin kendilerinden geldi. Ve bence bu nokta son derece önemli çünkü Filistin üzerine yapılan tartışmalar genellikle çok sınırlıdır; kibar ortamlarda neyi söyleyip neyi söyleyemeyeceğimiz, hangi ifadelerin bazı grupların hassasiyetlerini incitmeyeceği gibi çerçevelerle kısıtlanır – ister ana akım toplumda ister medyada ister akademide olsun. Fakat gerçek şu ki: Eğer Filistin halkı direnmeseydi eğer Filistin halkı yerinde dimdik durmasaydı eğer Filistin halkı Refah sınır kapısına yığılıp Mısır'a “Lütfen sınırı açın, hayatlarımızı kurtaralım” diye yalvarsaydı, bu ateşkes gerçekleşmezdi. Bence o durumda Gazze'nin kaderi kalıcı biçimde mühürlenmiş olurdu. Gazze'nin hikâyesinin son bölümü Jared Kushner, Binyamin Netanyahu, Itamar Ben-Gvir gibi isimlerin kaleminden yazılırdı. Bu, Filistin halkının silinmesinin hikâyesi olurdu. Bu ateşkes, Gazze'de yaklaşık çeyrek milyon hatta muhtemelen daha fazla Filistinlinin kanı pahasına sağlanmıştır. Ancak günün sonunda, bu durum İsrail'e şunu öğretti: “Sumud” yani direnişte sebat, kararlılık Batı ülkelerinin sahip olduğu tüm ateş gücünden çok daha güçlüdür.

Ö.D.: Bir sonraki sorum şu olacak: Donald Trump'ın söyleminde bir değişim oldu. Başlarda Gazze'yi bir emlak cennetine dönüştürmek gibi şeylerden bahsediyordu. Şu an bu açıklamalarından çok daha farklı bir noktadayız.

Bu ateşkes, Gazze'de yaklaşık çeyrek milyon hatta muhtemelen daha fazla Filistinlinin kanı pahasına sağlanmıştır. Ancak günün sonunda, bu durum İsrail'e şunu öğretti: “Sumud” yani direnişte sebat, kararlılık Batı ülkelerinin sahip olduğu tüm ateş gücünden çok daha güçlüdür.

Sizce bu değişim ne anlama geliyor? Buna bir soru daha eklemek istiyorum. Gazze ve Batı Şeria'da yaşananlar, Donald Trump'a Ortadoğu'ya dair bir düzen önerisi sunmak için zemin sağlamış gibi görünüyor. Sizce bu düzen ne anlama geliyor? Eğer bunu Ortadoğu için daha geniş bir plan olarak görürsek sizin yorumunuz nedir?

R.B.: Tarihsel olarak küresel düzeyde ABD ve bölgesel düzeyde İsrail, çoğu zaman birlikte, siyasi olayların zamanlamasını, doğasını ve sonuçlarını belirler. Savaşları başlatırlar; Irak Savaşı'ndan kısa bir süre sonra, sanırım Rumsfeld, “İsrail her zaman İran'ı bombalayabilir ve dünya da ortaya çıkan karmaşa ile ilgilenir” gibi bir şey söylemişti. Ama önemli olan şudur ki, 7 Ekim'de yaşananlar, çatışma tarihinin ilklerindendi. Filistinliler ne İsrail'in ne ABD'nin ne NATO'nun ne de tüm Batılı müttefiklerin öngörebileceği bir şekilde inisiyatif gösterdi. Son iki yılda olan biten bence Filistinlilerin ve direnişin dayattığı bu denklemi tersine çevirmeye yönelik bir çabaydı; İsrail'in yeniden inisiyatifi ele alabilmesini sağlamaya yönelik bir girişim. Bu, Filistin ve Ortadoğu'da iki yıllık inisiyatif geri kazanma çabasıydı ve başarısız oldular. Aslında, Şarm el-Şeyh Zirvesi'ne ve Trump'ın “tarihin en büyük barış anlaşması” olarak adlandırdığı ve Ortadoğu'daki 3-5 bin yıllık sorunları çözdüğünü iddia ettiği anlaşmaya bakarsanız... Trump, ilk Kenanlıların Arabistan'dan Levant'a nasıl geldiğini anlatıyor. Ama bu ayrıntıları bir kenara bırakırsak yaratmaya çalıştıkları stereotip, onların inisiyatifi yeniden ele geçirme çabasıydı: “Biz kontrolü ele alıyoruz. Hamas silahsızlanmazsa onu yok ederiz. Filistinliler uslu durmalı. Araplar hizaya girmeli.” Ama tüm bunlar, son yaşanan olayların oluşturduğu tarihsel sürece ters düşüyor. Gerçek şu ki Filistinliler inisiyatif taşımaya devam ediyor.

Ö.D.: Trump ve Netanyahu ilişkisine dair de bir şeyler söylemek ister misiniz?

Trump'ı ve söylemini düşündüğümüzde, kendisi kazananları seven, kaybedenlerden hoşlanmayan bir lider olarak Netanyahu'ya bol zaman ve milyarlarca dolar destek verdi. Ancak sonuçta Donald Trump'ın zihninde Ne-

Bu kaybın sonuçları sadece Netanyahu için değil, İsrail ile işgal altındaki Filistinliler arasındaki ilişki açısından da belirleyici olacak. Görüldü ki işgal altındaki Filistinliler artık kolay bir hedef değil ve özgürleşme savaşını, nihayetinde Filistin'in kurtuluşuna yol açacak olan türden bir liderlik yapabilecek kapasiteye sahipler.

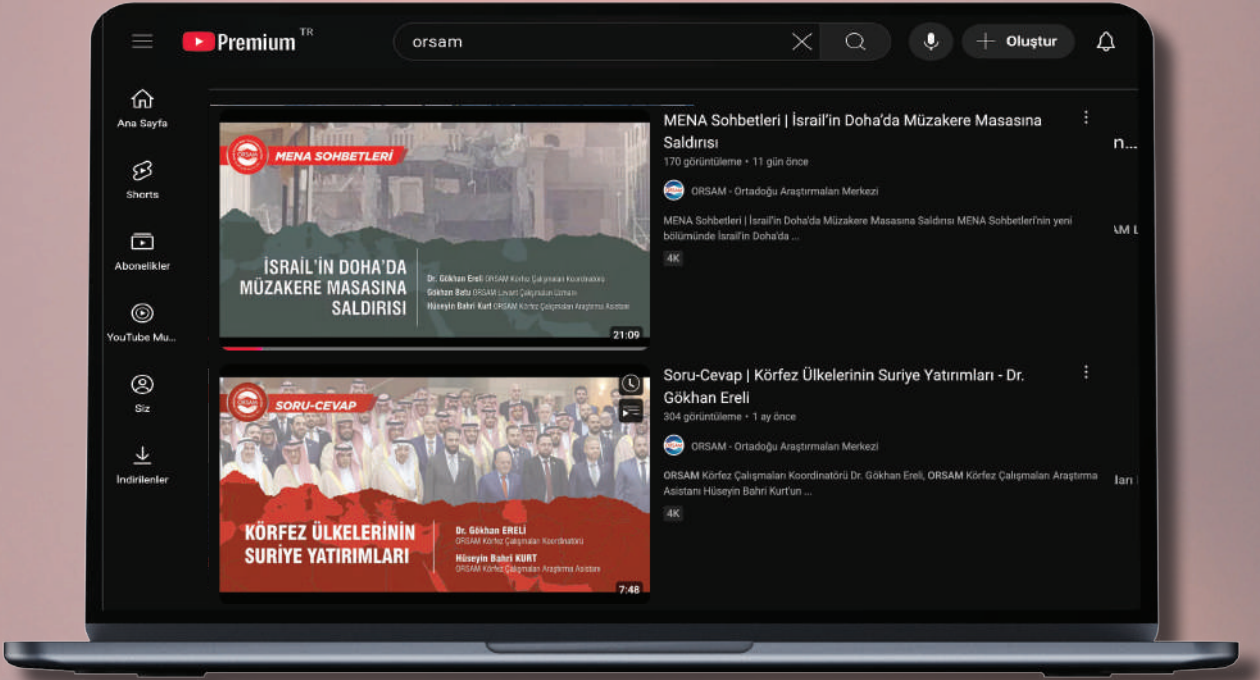
tanyahu bir kaybeden olarak görünüyordu; hem de İsrail, siyonizm ve Batı emperyalizmi açısından bir yük, bir sorumluluk olarak. İşte bu yüzden, İsrail ve ABD ilişkilerinde de tarihi bir değişim görüyoruz. Uzun yıllar boyunca İsrail, ABD ile ilişkisini ayrıcalıklı bir müşteri rejiminden Amerikan dış politikasını yönlendiren bir aktöre dönüştürmeye çalıştı. Bunu Netanyahu'nun Obama döneminde ABD Kongresi'ne gidip her iki tarafı da hitap ettiği dönemde gördük. Kendi başkanları ise saklanıyordu ve Netanyahu Amerika'nın şartlarını dikte ediyordu. Bunu şimdi olanlarla kıyaslayın: Trump, Witkoff, Jared Kushner ve diğerlerini yanına alarak İsrail'e gidiyor, İsrail kamuoyuna konuşuyor ve İsrail toplumunun iç politikasını kontrol ediyor. Bence bu, iki ülke ve İsrail'in Batı dünyası ile ilişkisi açısından temel bir değişim olacak. Şimdi olan bu gerçek bir süreç ve kimse bunu durduramaz. Öte yandan, Trump'ın "yeni Ortadoğu'yu yaratan ve yöneten adam" gibi görünmesi bir tür sahte gerçeklik. Hatırlayalım "yeni Ortadoğu" terimi Irak Savaşı öncesi Amerikan yönetimleri tarafından yaratılmıştı. Irak Savaşı sırasında bu yoğun bir şekilde dile getirildi: "Yeni Ortadoğu'yu yeniden yaratıyoruz" vs. Ama bu yeni Ortadoğu'daki en zayıf taraf olan Gazze, direniş, Filistin halkı ve Lübnan'dan Yemen'e kadar en fakir ülkelerdeki devlet dışı aktörler pek çok şeyi şekillendiriyor. Ve küresel çapta Filistin'e dair yeni bir bilinç yükseliyor. Soykırımın başlangıcından bu yana birçok ülkeye ve şehre gittim; gördüğüm şey, ilk hafta veya ilk bir-iki aydaki deneyimlerden tamamen farklı. Filistin etrafındaki bilinç ve dayanışma, yeni siyasi oluşumları yeniden yaratıyor. Örneğin İtalya'da, marjinalleşmiş sendikalar artık çok etkili siyasi aktörler hâline geliyor; toplumu organize edebiliyor ve iki milyon insanı sokağa çıkarabiliyorlar. Evet, bunu Gazze için yaptılar ama aynı zamanda Gazze de onlar için bir güç oldu. Gazze, küresel dayanışmayı ve evrensel adalet arayışını yeniden ateşliyor. Sonuç olarak soru şu: Amerikalılar, İsraililer ve diğerleri inisiyatifini yeniden ele geçirebilecek mi? Bu sözde yeni Ortadoğu'yu yeniden yaratabilecek veya canlandırabilecekler mi, yoksa soykırımın yarattığı bu yeni ivme

küresel bilinci şekillendirmeye devam mı edecek?

Ö.D.: Son bir soru: Netanyahu ve İsrail genel olarak bunu kendi zaferleri olarak pazarlıyor ancak İsrail iç siyasetinde birçok şey değişti. Peki siz bu konuda ne söylersiniz? İsrail iç siyasetinde neler oluyor?

R.B.: Netanyahu ve İsrail şu an bana Arap rejimlerinin geleneksel söylemini hatırlatıyor; yani yenilgi bir şekilde zafere dönüştürülebilir. Aslında bu, Ortadoğu'yu tanımlayan bir durum. İsrail genellikle zafer ilan ettiğinde, gerçekten de zafer kazanmış olur. Ama şimdi İsrail zihniyetinde bir kayma yaşandığını görüyoruz. Bu zafer vurgusu aşırı derecede abartılıyor ve İsrail toplumuna bu bilinç aşılanmaya çalışılıyor. Bence İsraililer çok iyi biliyorlar ki kaybettiler. Ve bu sadece Smotrich ve Ben Gvir gibi isimlerin görüşü değil; İsrail medyasındaki hem sağ hem sol kesimlerdeki askerî ve siyasi analistler de aynı görüşü paylaşıyor: "Bu turu kaybettik." Bu kaybın sonuçları sadece Netanyahu için değil, İsrail ile işgal altındaki Filistinliler arasındaki ilişki açısından da belirleyici olacak. Görüldü ki işgal altındaki Filistinliler artık kolay bir hedef değil ve özgürleşme savaşını, nihayetinde Filistin'in kurtuluşuna yol açacak olan türden bir liderlik yapabilecek kapasiteye sahipler. Bu artık biz Filistinliler için daha kesin bir gerçek ama destekçilerimiz için her zamankinden daha belirgin..

ORSAM, “MENA Sohbetleri” ve “ORSAM Güncel” başlıklarıyla bölgesel krizlere, diplomatik ziyaretlere ve güvenlik gündemlerine dair kısa fakat derinlikli analizler sunmaktadır.

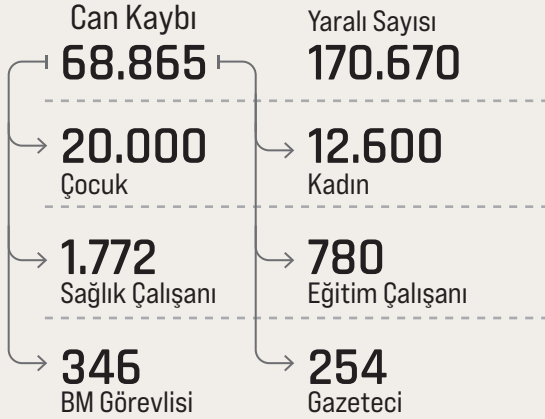
Güncel gelişmeleri yakından takip etmek için kanalımıza abone olabilirsiniz.

youtube.com/@OrtadoguArastirmalariMerkezi

7 EKİM'DEN BU YANA İSRAİL'İN FİLİSTİN VE BÖLGE ÜLKELERİNE SALDIRILARI

7 Ekim 2023'te başlayan savaş sonrasında İsrail'in askerî operasyonları yalnızca Gazze ve Batı Şeria ile sınırlı kalmadı. Hava saldırıları, suikastlar ve topçu atışları; Lübnan, Suriye, İran, Yemen ve Katar dâhil bölgenin diğer ülkelerine de yayıldı. Kayda geçen toplam 42.576 İsrail saldırısı sonucunda binlerce kişi hayatını kaybetti, on binlercesi yaralandı; yerleşim alanları ile enerji, iletişim ve ulaşım altyapıları ağır zarar gördü.

GAZZE

BATI ŞERİA

➤ LÜBNAN

Toplam saldırı
15.998

Silahlı çatışma
372

Can kaybı
~4.100

Yaralı sayısı
~17.000

➤ KATAR

Toplam saldırı
10 füze

Can kaybı
6

Yaralı sayısı
4

➤ SURIYE

7 Ekim 2023 –
8 Aralık 2024

Toplam saldırı
345

Can kaybı
490

Yaralı sayısı
479

Devrim
sonrası

Hava & topçu saldırıları
1.065

Kara operasyonları
663

Can kaybı
**33 sivil + yüzlerce
Suriye askeri**

➤ YEMEN

Toplam saldırı
69

Can kaybı
122

Yaralı sayısı
350-500

➤ İRAN

12 Gün Savaşı
bağlamında

Toplam saldırı
508

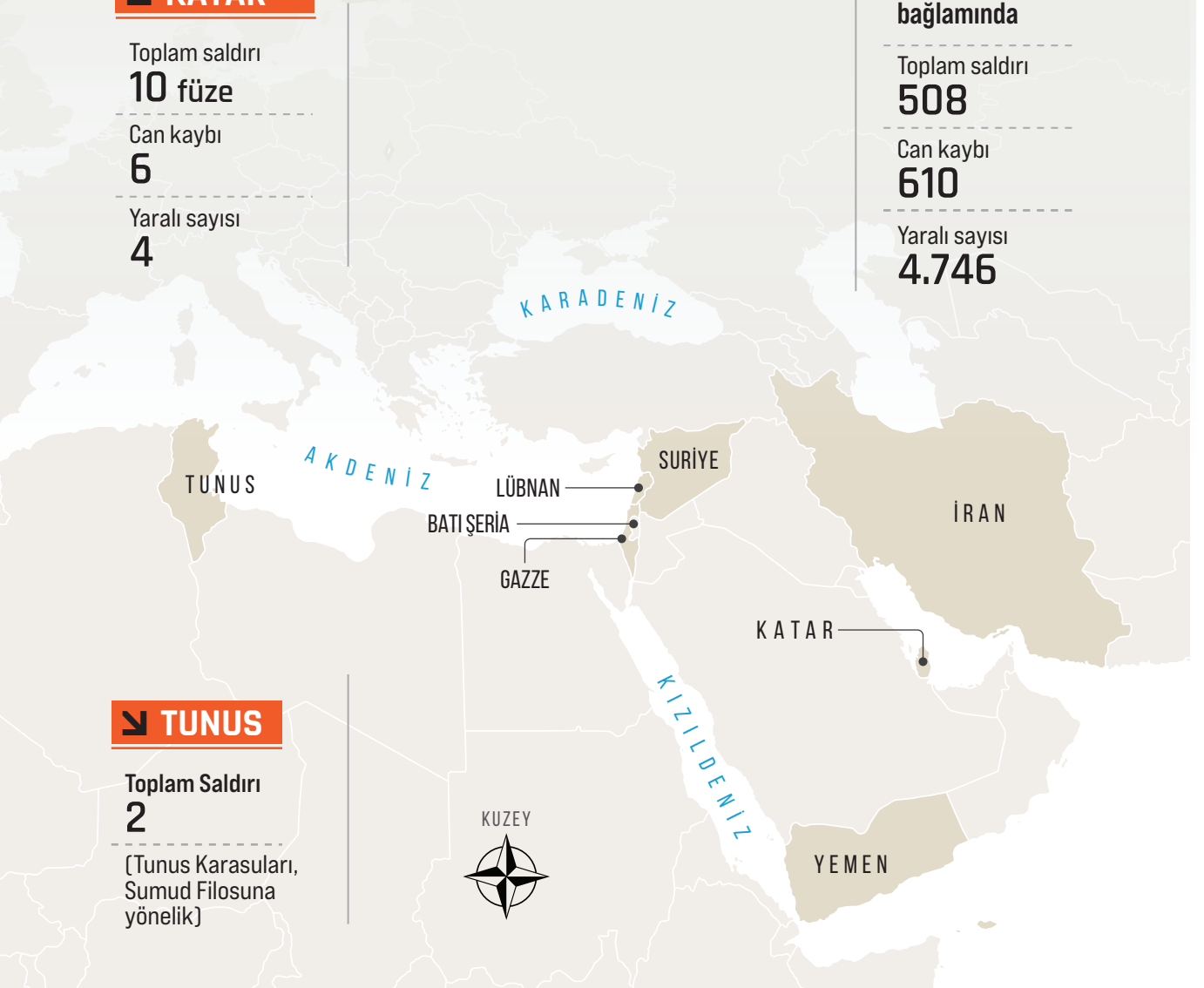
Can kaybı
610

Yaralı sayısı
4.746

➤ TUNUS

Toplam Saldırı
2

[Tunus Karasuları,
Sumud Filosuna
yönelik]

Lübnan'da Hizbullah'ın Zorlu Silahsızlanma Süreci

DR. ÇAĞRI KOŞAK
Anadolu Ajansı

Lübnan'da uzun ve yıpratıcı bir iç savaşın ardından yapılan Taif Anlaşması, ülkede güven ve huzurun yeniden tesis edilmesi amacıyla silahsızlanma sürecini öngörmekteydi. Ancak İsrail işgali sebebiyle bu süreçten muaf tutulan Hizbullah'ın 2024'teki işgal sonrasında etkisiz kalması sonrasında yine silahsızlandırılması gündeme gelmiştir. Cumhurbaşkanı Joseph Avn ve Başbakan Nevvaf Selam liderliğinde yeni hükümet, otoritesini ve egemenliğini sağlamak amacıyla iki önemli vizyon sunmuştur: İsrail işgalinin sona erdirilmesi ve devletin silah tekeli sağlanması. Birbirinden zor olan bu iki vaat aynı zamanda süreçte ilerlerken iki görevin başarılması Lübnan devletinin istikrarının sağlanması ve bekası açısından belirleyici olabilecek kadar ehemmiyet arz etmektedir.

Gazze'deki soykırım savaşının başlamasıyla birlikte İsrail'e karşı saldırılar başlatan Hizbullah, Suriye'de Esed rejiminin adeta milis gücü haline geldikten sonra eski gücünden ve popülaritesinden uzak bir konumdayken İsrail saldırıları ve işgalinin ardından Lübnan'da "sınır muhafızı" konumunu yitirdiği görülmektedir. Hizbullah ve İsrail arasında kontrollü bir gerilim şeklinde seyreden hava saldırıları; İsrail'in çağrı cihazı operasyonu, Hasan Nasrallah başta olmak üzere lider kadrosuna yaptığı suikastlar ve Lübnan'ın güneyini işgalle birlikte adeta bir savaş hâlini almıştır. 2006 yılındaki savaştan çok uzak bir görüntü çizen Hizbullah, Litani Nehri'nin güneyine yapılan saldırı ve işgale karşı ciddi bir mücadele vermesine rağmen İsrail askerlerinin işgalini engelleme başarısını gösterememiştir. Suriye'de yaşanan devrim ve Esed rejiminin düşmesiyle birlikte İran'dan ikmal yolu kapanan

Başbakan Nevvaf Selam liderliğinde yeni hükümet, otoritesini ve egemenliğini sağlamak amacıyla iki önemli vizyon sunmuştur: İsrail işgalinin sona erdirilmesi ve devletin silah tekeli sağlanması.

Hizbullah'ın mali ve silah kaynaklarında yaşadığı sıkıntılar paralelinde ülke içerisindeki gücünün ve itibarının zedelendiği söylenebilir.

İsrail'in geçen yıl yaptığı işgal operasyonu Lübnan'ın güneyinde derin ve acı izler bırakırken 27 Kasım 2024 tarihinde yapılan ateşkes anlaşmasına rağmen İsrail hava saldırıları başta olmak üzere 5 bini geçtiği belirtilen ateşkes ihlallerine devam etmektedir.¹ Ateşkes anlaşmasının ara bulucusu ve garantörü konumundaki ABD tarafından Ankara Büyükelçisi ve Suriye Özel Temsilcisi Tom Barrack, Lübnan hükümetini Hizbullah'ın silahsızlanmasına zorlayıcı açıklamalarda bulunurken bu durum Hizbullah'ın silahsızlandırma sürecinin dış baskıyla yürütülmesi şeklinde değerlendirilmektedir. Tek taraflı olarak devam eden ateşkes anlaşmasına uymayan İsrail aynı zamanda silahsızlanma sorunu üzerinden Lübnan iç siyasetine müdahale eden bir konumdadır.

Yaklaşık iki yıl hükümet değişimi

kriziyle karşı karşıya bulunan Lübnan'da Maruni Hristiyan kimliğine sahip Eski Genelkurmay Başkanı Joseph Avn'un cumhurbaşkanlığı ve Uluslararası Adalet Divanı'daki başkanlık görevinden ülkesi için gelen Müslüman Sünni kökenli Nevvaf Selam'ın başbakanlığı uyumlu bir yönetim sergilemektedir. Teknokrat ağırlığıyla öne çıkan kabinenin Hizbullah örgütünün silahsızlanma kararına karşı tavrına rağmen bunu başarabilmeleri ülkede 2019'dan bu yana hâlen devam eden ekonomik buhran göz önünde bulundurulduğunda kritik ve zorlu bir izlenim vermektedir. İsrail, saldırılarına bahane olarak Hizbullah'ın silahlı gücünün varlığını gösterirken Hizbullah ise silahlarını bırakmamasına gerekçe olarak İsrail'in

1 Ahmad Sanjab, İsrail irtakabet majzara fi Kafr al-Rumman junubi Lubnan, El Watan News, 2 Kasım 2025.

Lübnan'a saldırmaması ve işgal ettiği bölgelerden geri çekilmesini şart koşmaktadır. Lübnan hükümeti ise Hizbullah ve İsrail arasındaki çatışmanın sona ermesi ve işgalin bitmesi adına sabırlı bir yönetim izlerken ordunun güçlendirilmesi ve reform yapma noktasında gerek iç sıkıntılardan gerek uluslararası baskılar süreci zorlaştırmaktadır.

Hizbullah'ın Lübnan'daki Tahakkümü

Lübnan'da iç savaşın kendine özgü şartları içerisinde küçük grupların birleşmesiyle ortaya çıkan Hizbullah, 1980'li yıllarda İsrail'in Lübnan'ı işgali ve saldırıları sonucunda toplumsal bir meşruiyet zeminini kazanmış; aynı dönemde İran

tarafından ideolojik bir şekilde yeniden yorumlanan Şiilik anlayışı üzerinden de kendisine düşünsel ve ideolojik bir dayanak oluşturmuştur. Lübnan'da 1975'ten sonra dinî ve etnik gruplar arasında çıkan kanlı iç savaştan "devlet içinde devlet" olarak çıkan Hizbullah, kuruluş yıllarından itibaren ABD ve İsrail hedeflerine karşı eylemler yapmasıyla bilinmekte, bu iki ülke başta olmak üzere birçok ülke tarafından terör örgütü kabul edilmektedir.²

İç savaş sonrası ülkede toparlanma çabalarının sembol ismi olarak bilinen Refik Hariri'nin 2005 yılında suikast ile öldürülmesinde şüpheler Suriye'deki Esed rejimi ve Hizbullah üzerinde yoğunlaşırken 2006 Lübnan Savaşı'nda İsrail'i hezimet

İsrail'in geçen yıl yaptığı işgal operasyonu Lübnan'ın güneyinde derin ve acı izler bırakırken 27 Kasım 2024 tarihinde yapılan ateşkes anlaşmasına rağmen İsrail hava saldırıları başta olmak üzere 5 bini geçtiği belirtilen ateşkes ihlallerine devam etmektedir.

2 "What Is Hezbollah?", CFR, 29 Ekim 2024.

Tek taraflı olarak devam eden ateşkes anlaşmasına uymayan İsrail aynı zamanda silahsızlanma sorunu üzerinden Lübnan iç siyasetine müdahale eden bir konumdadır.

uğratamasa da stratejik hedeflerine ulaşmasını engelleme başarısını göstermesi ve İsrail'in Lübnan topraklarına yönelik ilerleyişine set çekilmesi, asimetrik bir savaş ortamında başarı olarak kabul edilmiştir.³ Hizbullah ise bu süreçte bölünmüşlük içerisinde bocalayan Lübnan siyasetinde askerî gücüne siyasi ve ekonomik güç katarak nüfuzunu artırmıştır. Bu sebepten Hizbullah'ın Lübnan meclisindeki gücü sadece milletvekili ve bakan düzeyinde olmamış, farklı parti ve kökenden siyasetçilere etki edebilmiştir. Bu noktada Eski Cumhurbaşkanı Mişel Avn'ın Hizbullah ile yaptığı Mar Mikhael Anlaşması ile başlayan stratejik ortaklığı yerinde bir örnek olarak gösterilebilir.

Hizbullah, Genel Sekreteri Hasan Nasrallah'ın 1992 yılından bu yana sürdürdüğü liderliği altında yalnızca Lübnan'da değil, tüm Ortadoğu'da etkili bir örgüt ve siyasi hareket hâline gelmiştir. Bu süreçte İran tarafından şekillendirilen "Direniş Ekseni"nin en etkin askerî ve siyasi unsurlarından biri olarak bölgedeki diğer yapı ve gruplara eğitim, lojistik ve operasyonel destek sağladığı ifade edilmektedir. Zira Hizbullah ve İran arasındaki eksenin tarihi diğer vekil güçlerden eski olmakla birlikte Hizbullah'ın diğerlerinden daha organize, ekonomik ve ideolojik açıdan güçlü olmasının yanı sıra İsrail'e karşı mücadele etmesi bakımından meşruiyetiyle öne çıkmaktadır.⁴ Yine bu sebepten ötürü, 2011'de başlayan Arap Baharı ile Suriye'de Esed rejimi-

nin zora girmesi üzerine İran'ın bölgedeki etkisinin bir tezahürü olarak Hizbullah devreye girerken ülkede adeta Esed rejiminin paramiliter bir gücü hâline gelmiştir.⁵ Hizbullah'ın İsrail'e karşı yürüttüğü direniş stratejisinden sapmasına neden olan bu gelişme, örgütün Suriye iç savaşındaki rolü nedeniyle Şii topluluklar dışındaki çevrelerde sahip olduğu popülaritenin olumsuz bir imaja dönüşmesine yol açmıştır. Uzun vadede ise bu durum, İsrail'e karşı askerî ve siyasi kapasitesinin zayıflaması bakımından Hizbullah açısından ciddi bir dezavantaj teşkil edecektir.

Silahsızlanmanın Konjonktürü

Hamas'ın askerî kanadı İzzeddin el-Kassam Tugayları öncülüğünde Filistinli direniş grupları tarafından 7 Ekim 2023'te Aksa Tufanı Operas-

yonu ile başlayan süreç sonrasında, Filistin'den sonra en çok etkilenen ülkenin Lübnan olduğu görülmektedir. İsrail'in bu süreçte sürekli olarak saldırılarına maruz kalan Lübnan'ın güneyinde Hizbullah güçleri ve İsrail ordusu arasında yaşanan düşük yoğunluklu çatışmalar, 2024 yılının yaz aylarından itibaren yerini İsrail'in askerî ve istihbarî çerçevede yürüttüğü operasyon, saldırı ve işgaline bırakırken Lübnan ve elbette Hizbullah üzerinde sarsıcı bir etki bırakmıştır.

Hizbullah mensuplarının kullandıkları özel çağrı cihazlarına İsrail dış istihbarat teşkilatı Mossad tarafından daha öncesinden planlanan bir operasyonla yerleştirilen patlayıcılar kullanılarak 17 Eylül ve 18 Eylül 2024'te yapılan saldırıların, örgüt içerisinde sadece kayıplar ve yaralılar bakımından değil aynı zamanda psikolojik açıdan da sarsıcı bir et-

3 "Lessons of the 2006 Israeli-Hezbollah War", CSIS, 14 Kasım 2007.

4 Vishnu Prakash Mangu, "Iran's Proxy Network: The Role of Hamas, Hezbollah, and the Houthis in Shaping Regional Balance of Power", *International Journal of Humanities Social Science and Management (IJHSSM)*, Temmuz - Ağustos, 2025.

5 "Intelligence Superiority Places the Escalation Between Israel and Hezbollah at a Turning Point", *Strategiics*, 25 Eylül 2024.

kiye yol açtığı söylenebilir.⁶ Ayrıca Hizbullah'ın kalesi olarak bilinen başkent Beyrut'un Dahiye bölgesine İsrail'in düzenlediği suikastlar silsilesinde önce 30 Temmuz 2024'te Nasrallah'ın sağ kolu Fuad Şükür'ün, sonrasında 27 Eylül'de yer altındaki sığınağında bulunan Hizbullah lideri Nasrallah'ın "80 tonluk bombalı saldırıyla" öldürülmesi dehşet verici düzeyde bir şiddetin kullanıldığını göstermektedir.⁷ Nasrallah'ın halefi olarak bilinen Haşim Safiyuddin'in de 3 Ekim'de yine bir saldırıda hayatını kaybetmesiyle Hizbullah'ın üst kademesi ciddi bir sarsıntı yaşamıştır.

BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararına rağmen ve UNIFIL'in (Birleşmiş Milletler Lübnan Geçici Görev Gücü) varlığına karşın, İsrail'in 1 Ekim 2024'te Litani Nehri güneyini işgal etmesi yalnızca Lübnan sınırının ciddi biçimde ihlali anlamına gelmemiş; aynı zamanda bölgedeki siviller için kitlesel katliam, yağma ve yıkımı beraberinde getirmiştir. 27 Kasım'da-

ki ateşkeske kadar 3 binden fazla hava saldırısına uğrayan Lübnan topraklarında, 4 bine yakın kişinin hayatını kaybettiği, 16 bin 500 kişinin yaralandığı ve 1 milyon 200 bin kişinin yerinden edildiği açıklanmıştır.⁸ Lübnan'ın güneyinden 27 Kasım'da yapılan ateşkeske rağmen 18 Şubat 2025'te büyük oranda çekilen İsrail, 5 noktada işgali sürdürmektedir ve bu durum Lübnan siyasetini hâlen etkileyen konuların başında gelmektedir.

Böylelikle Taif Anlaşması'ndan İsrail ile mücadele ettiği gerekçesiyle muaf tutulan, bu sayede ülke içerisinde silahlı gücünü siyasi ve ekonomik gücüyle perçinleyen Hizbullah, İsrail ile son iki yılda yaşanan çatışmalardan aldığı ağır darbeler neticesinde binlerce mensubunun yanı sıra lider kadrosunu yitirerek bu süreç sonucunda moral motivasyon anlamında da ciddi yaralanmıştır. İsrail ile mücadele misyonundan Suriye iç savaşıyla sapan Hizbullah'ın, Lübnan'ın güneyinde İsrail'e karşı "kalkan" ve "caydırıcı güç" olarak tanımlanan konumunu İsrail'in bilhassa 2024'teki saldırıları ve işgali sonrasında, hâlen her gün devam eden saldırılarıyla daha fazla kaybettiği, askerî gücünün ise İsrail'in Lübnan topraklarına saldırı konusunda adeta "kullanışlı araç" hâline dönüştüğü söylenebilir.

Hizbullah'ın bölgedeki konumu açısından da paralel gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Öncelikle İsrail-

ABD'nin İsrail konusunda tarafsız bir ara bulucu olarak hareket etmediği gibi ateşkesin devamı ve İsrail'in Lübnan'dan çekilmesi konusundaki tavrının yanı sıra Lübnan ordusunun güçlendirilmesi isteksizliği Beyrut yönetiminin "silahları devletin tekeline almak" yönündeki çabalarını boşa çıkardığı söylenebilir.

il saldırıları ve ABD'nin tehditleriyle İran'ın bölgedeki etkisinin sınırlandırıldığı bu dönem, Hizbullah'ın maddi ve lojistik anlamda desteklenmesi noktasında ciddi bir engel teşkil etmektedir. Hizbullah'ın paramiliter bir orduya dönüştüğü Suriye'de, Esed rejiminin 8 Aralık 2024'teki devrimle çöküşü,

6 "Mossad: Patlatılan çağrı cihazları Gazze saldırılarından önce Lübnan'a ulaşmıştı", *Anadolu Ajansı*, 25 Şubat 2025.

7 "New footage said to capture airstrike that killed Hezbollah chief Nasrallah in bunker", *The Times of Israel*, 7 Şubat 2025.

8 "Israel-Hezbollah conflict 2023/24: UK and international response", *House of Commons Library*, 12 Aralık 2024.

örgüt açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur. Bu gelişmeyle birlikte Lübnan'a uzanan lojistik hattını kaybeden Hizbullah, Suriye'deki varlığını sürdürme kapasitesini büyük ölçüde yitirmiş ve bölgedeki nüfuzunu tamamen kaybetme noktasına gelmiştir. Suriye'de Ahmed Şara liderliğindeki yeni hükümetin Lübnan sınırına yaptığı operasyonlarla Hizbullah mensupları hedef alınarak bölgedeki etkisi ciddi biçimde törpülenmiştir. Şam yönetiminin Esed rejiminin kalıntısı olarak gördüğü Hizbullah'a karşı mücadelesinin çeşitli düzeylerde sürdüğü görülmektedir.⁹

ABD'nin Havucu ve İsrail'in Sopasıyla Silahsızlanma Süreci

Lübnan ve İsrail arasında 27 Kasım'da ABD ve Fransa'nın ara buluculuğunda yapılan ateşkes anlaşması, Suriye'deki devrim ve Lübnan'da yeni kurulan hükümet, "silahların devlet tekeline alınması" konusunda müsait bir ortam hazırlarken İsrail işgali ve tehdidinin sürmesinin yanı sıra Beyrut yönetiminin üzerindeki dış baskıların yoğunlaşmasının bu süreci karmaşık hâle getirdiği söylenebilir. Çünkü ateşkes anlaşması uyarınca Lübnan topraklarından çekilmesi gereken İsrail'in bölgedeki varlığı Hizbullah'ın silahlı mücadelesi için meşruiyet sunarken İsrail ise Hizbullah'ın varlığını bahane ederek Lübnan topraklarında saldırılara devam etmekte ve işgal ettiği noktadaki kontrolünü sürdürerek yeniden işgal edebileceği yönünde sinyaller vermektedir. Bu noktada ABD'de Donald Trump dönemiyle birlikte Hizbullah'ın silahsızlandırılması konusunda Beyrut yönetiminin üzerindeki baskı oluşmasının yine Hizbullah'ın söylemlerini destekleyen bir etkiye yol açması söz konusudur.

Esasen ateşkes anlaşması ile BM'nin 1701 sayılı kararı, Litani Nehri'nin güneyinde herhangi bir silahlı gücün bulunmamasını öngörmektedir. Ancak Hizbullah, bölgedeki askerî varlığını İsrail'in saldırganlığına karşı koyma iddiasıyla meşrulaştırmakta ve bu durumu kendi varlığının

gerekesi olarak sunmaktadır. Lübnan siyasetinin parçalı yapısı ve Lübnan ordusunun etkisizliği ise Hizbullah başta olmak üzere silahların tekele alınmasını zorlaştırmaktadır. Cumhurbaşkanı Avn ve Başbakan Selam liderliğindeki Lübnan hükümeti ise bu zorluklara karşı İsrail işgalini sonlandırma ve silahları devlet tekeline alma çabalarını sürdürmektedir.

Trump yönetiminin Lübnan konusundaki yetkili isimlerinden Ankara Büyükelçisi ve Suriye Özel Temsilcisi Thomas Barrack'ın 19 Haziran'da "silahların yalnızca devletin denetiminde toplanması" önerisi tartışmalara yol açan diplomatik bir adım olurken 7 Ağustos'ta Lübnan Bakanlar Kurulu, ülkedeki tüm silahların devlet tekeline alınması yönünde karar almıştır. Hizbullah'ın silahlarının da devlet tekeline alınmasını kapsayan bu karara karşı Hizbullah lideri Naim Kasım, "Silahlarımızı İsrail'e teslim etmeyeceğiz" mesajını vermiştir.¹⁰ İsrail ise ekim ayı içerisinde Hizbullah mensuplarının yanı sıra Lübnan'ın güneyinde yeniden inşa çalışmalarını ve kamu görevlilerini hedef alırken İsrail kabinesi 30 Ekim'de toplanarak Lübnan'a saldı-

rıları yoğunlaştırma ve Beyrut'a saldırma yönünde karar alırken bunun sebebi olarak Hizbullah'ın yeniden güçlenme çabalarını göstermiştir.¹¹

ABD'nin İsrail konusunda tarafsız bir ara bulucu olarak hareket etmediği gibi ateşkesin devamı ve İsrail'in Lübnan'dan çekilmesi konusundaki tavırının yanı sıra Lübnan ordusunun güçlendirilmesi konusundaki isteksizliği Beyrut yönetiminin "silahları devletin tekeline almak" yönündeki çabalarını boşa çıkardığı söylenebilir. Tel Aviv yönetiminin, Gazze'deki ateşkesin ardından Lübnan'da güç kaybeden Hizbullah'ın silahsızlandırılma sürecine odaklanarak dikkatini yeniden kuzeye yönelttiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Lübnanlı Dürzi lider ve eski İlerici Sosyalist Parti Başkanı Velid Canbolat'ın, ocak ayında Hizbullah'a "silahları bırakarak siyaset yapma" çağrısında bulunmasına karşın¹² ağustos ayında ABD heyetinin Lübnan üzerindeki baskısını "Bu bir İsrail diktesidir." sözleriyle eleştirerek silahların devlet tekeline devredilmesi sürecine itiraz etmesi, Hizbullah'ın karmaşık ve dirençle karşılanan silahsızlanma sürecinin özlü bir yansıması niteliğindedir.

9 "Al-Irth al-Sha'ik: Taswiyat al-Malaffat al-Muallaqa fi al-'Alaqt al-Suriyya-al-Lubnaniyya wa Ab'aduha al-Iqlimiyya", EPC, 8 Ekim 2025.

10 "Hizbullah: 'Silahlarımızı İsrail'e teslim etmeyiz'", NTV, 3 Temmuz 2025.

11 "Israel tightens grip on northern border, threatens to target Beirut – the details", LBC, 2 Kasım 2025.

12 "Walid Junblat li- 'Okaz': Muqbiluna 'ala hurubin kubra.", OKAZ, 27 Ocak 2025.

ORSAM PODCAST SERİSİ

www.orsam.org.tr

İsrail-Filistin Savaşı: Nobel Barış Ödüllü Bir Coğrafyada Savaşın Ekonomisi, Ekonominin Savaşı

DOÇ. DR. HAKAN USLU
Samsun Üniversitesi

Barış için ödüllendirilen bir coğrafyada, 2023 yılının Ekim ayında yeniden alevlenen İsrail-Filistin Savaşı sadece siyasi ya da askerî bir çatışma değil aynı zamanda insanlığın ekonomik ve vicdani bir sınavı hâline gelmiştir.

Son beş yıl, küresel sistemin peş peşe krizlerle sarsıldığı bir dönemdi. 2019'da ABD-Çin ticaret savaşıyla başlayan küresel gerilim ve 2020'de tüm dünyaya yayılan pandemi ekonomik dengeleri altüst etti. Ardından gelen Rusya-Ukrayna Savaşı ise enerji ve gıda piyasalarını derinden etkiledi. Bu zincirin son halkasında, Ortadoğu'da yaşanan İsrail-Filistin Savaşı hem bölgesel hem de küresel ekonomiyi derinden etkilemektedir. Bu savaşın taraflarının geçmişte Nobel barış ödülüne layık görülmesi ise bugün yaşanan trajediyi daha da acı bir ironiye dönüştürmektedir. Barış için ödüllendirilen bir coğrafyada, 2023 yılının Ekim ayında yeniden alevlenen İsrail-Filistin Savaşı sadece siya-

si ya da askerî bir çatışma değil aynı zamanda insanlığın ekonomik ve vicdani bir sınavı hâline gelmiştir. Bu ödülün gölgesinde, Gazze'de yaşananlar, insanlık vicdanını derinden yaralamaktadır. Savaşın başlangıcından bu yana binlerce çocuğun ve kadının hayatını kaybetmesi, yıkılan binalar ve zaten savaş öncesinde dahi halkının üçte ikisinin açlık sınırında yaşadığı Gazze'deki dram, küresel dikkatin acilen bu insani krize çevrilmesi gerektiğini göstermektedir. Daha da vahimi, Birleşmiş Milletler Komisyonunun Eylül 2025'te yayımladığı raporda belirttiği üzere, İsrail'in Gazze Şeridi'nde SOYKIRIM eylemlerini gerçekleştirmiş olması, bu çatışmanın ekonomik sonuçlarını analiz ederken bile öncelikle bir

insanlık dramı olduğunu aklımızdan çıkarmamamız gerektiğini hatırlatmaktadır. Gazze de yaşanan yıkımın sadece insani boyutu değil, ekonomik maliyeti de hesaplanamayacak kadar büyüktür. Fakat birçok açıdan öncelikle bölge ekonomilerini ve küresel piyasaları derinden etkileyen bu yıkımı bazı önemli ekonomik göstergeler üzerinden incelemek savaşın insani, politik ve küresel sistem üzerindeki kalıcı, uzun vadeli ve görünmeyen sonuçlarını çözümlenmeye yardımcı olacaktır. Bu nedenle bu makale savaşın enerji fiyatları, gelir, enflasyon, turizm, tedarik zincirindeki bozulma gibi ekonomik göstergeler üzerindeki etkilerini makro perspektiften incelemektedir.

Savaşın Enerji Piyasaları ve Ticarete Etkisi

Ortadoğu, küresel enerji arzı için hayati bir merkezdir. Dünya Enerji İstatistikleri İnceleme Merkezi verilerine göre 2024 yılında bölgede 1,4 milyar ton (yaklaşık 30 milyon varil) petrol üretilmiştir ki bu dünya üretiminin yaklaşık yüzde 31'ine tekabül etmektedir. Enerji rezervleri açısından bakıldığında da dünya kaynaklarının yüzde 45'inden fazlasına Ortadoğu ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla bu coğrafyadaki her türlü jeopolitik istikrarsızlık, küresel enerji fiyatlarını anında etkileme potansiyeli taşır. 7 Ekim 2023'teki Hamas saldırılarının hemen ardından, petrol varil fiyatları hızla 90 doların üzerine çıkmış ve Avrupa doğal gaz fiyatları bir anda tarihi bir artış yaşamıştır. Her ne kadar piyasalar başlangıçtaki bu şoku çabuk atlatıp Brent petrolü aynı yılın sonunda 75 dolara geriletse de 2024 başında İran ile İsrail arasında tırmanan gerginlikler fiyatları yeniden yukarı çekmiştir. Özellikle ABD güçlerinin İran'ın ana nükleer tesislerine saldırmasıyla yaşanan kısa süreli büyük sıçrama, bölgedeki bir gerilimin ne denli hızlı ve büyük bir fiyat artışına neden olabileceğinin somut bir göstergesi olmuştur. Burada politika yapıcıların anlaması gereken kilit nokta şudur: Petrol ve enerji fiyatlarındaki bu artışlar, küresel çapta enflasyonu tetikleyen en önemli unsurlardan biri hâlinindedir. Çünkü yükselen enerji maliyetleri doğrudan üretim maliyetlerini artırır ve tedarik zincirinin her aşamasını olumsuz etkileyerek tüketiciye yansıyan fiyat artışlarını hızlandırır. Zaten pandemi sonrası

Enerji rezervleri açısından bakıldığında da dünya kaynaklarının yüzde 45'inden fazlasına Ortadoğu ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla bu coğrafyadaki her türlü jeopolitik istikrarsızlık, küresel enerji fiyatlarını anında etkileme potansiyeli taşır.

toparlanmaya çalışan küresel ekonomi, son 2 yıldır yaşanan savaş ile bu enflasyon baskısıyla da mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Gazze Savaşının Ekonomik Yanlışlıkları

Savaşın doğrudan ekonomik etkilerinden biri hiç kuşkusuz büyüme oranlarındaki düşüş ve dış ticaretteki gerileme olmuştur. İsrail ekonomisi 2024'te neredeyse durma noktasına geldi. Ülkenin GSYH artışı yüzde 0,3 civarına geriledi. Filistin tarafında ise resmî istatistik bulmak zor ama bazı tahminlere göre GSYH yüzde 25 oranında daraldı. Dünya Bankası verilerine göre Filistin'de millî gelir 2023 yılında yaklaşık 18 milyar dolar iken 2024 yılında tahmini millî gelir 13 milyar dolar civarına gerilemiştir (kişi başı gelir yaklaşık 5.300 dolardan 3.800 dolara gerilemiştir). Çatışma, İsrail'in bölge ülkeleriyle olan dış ticaretini de kökten değiştirmiştir. 2024 yılında İsrail'in dünya geneline yaptığı ihracat 15 milyar dolar civarında sabit seyrederken Ortadoğu ülkelerine yaptığı ihracat yüzde 60 oranında azalarak 647 milyon dolardan 255 milyon dolara düşmüştür. Benzer şekilde, Ortadoğu ülkelerinden yapılan ithalat yüzde 40 oranında azalmıştır. Bu düşüş, bölge ülkelerinin İsrail'e karşı uyguladığı ticari tepkinin bir sonucudur. Bu duruma Türkiye de önemli bir örnek teşkil etmektedir. 2023'ün 3. çeyreğinde Türkiye'nin İsrail'e ihracatı 1,4 milyar dolar iken bu miktar 2024'ün ilk çeyreğinde 1,2 milyar dolara gerilemiş ve 2024'ün

3. çeyreği itibarıyla Türkiye'den İsrail'e mal satışı neredeyse tamamen durdurulmuştur. 2025 yılında ise birçok Ortadoğu ülkesinin İsrail'le olan dış ticareti neredeyse sıfırlanmıştır. Bu tablo, jeopolitik krizlerin kısa sürede ticari ilişkileri ne denli radikal bir şekilde değiştirebildiğini, bölgesel ticaret ağlarının çözülmeye başladığını, ülkelerin politik pozisyonlarını ekonomik ilişkilerin önüne koyduğunu göstermektedir.

Gazze'deki savaşın etkileri sadece yerel ticaretle sınırlı kalmamıştır. Savaşın yayılma riski, küresel tedarik zincirleri üzerinde de ciddi baskı yaratmıştır. Özellikle savaşın Mısır'a sıçrama tehlikesi, Afrika ve Avrupa ülkelerine Çin'den gelen mal trafiğinin ana damarı olan Süveyş Kanalı'nı riske atmıştır. Ayrıca İran ile savaş ihtimali, dünya toplam ürün tedariklerinin yüzde 20'sinin yapıldığı kritik bir geçiş noktası olan Hürmüz Boğazı'nı tehlikeye atmıştır. Bu alandaki veriler, bu gerilimlerin küresel tedarik zinciri baskısını artırdığını açıkça göstermektedir. Bu bozulmalar, nakliye maliyetlerini yükselterek ve teslimat sürelerini uzatarak nihayetinde yine ülkelerdeki enflasyon oranlarını yukarı çekmiştir.

Yatırımların ertelenmesi de savaşın önemli bir yan etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Artan belirsizlik ve riskler nedeniyle, birçok girişimci ve şirket, yeni yatırımlarını ertelemek zorunda kalmıştır. Yatırımlara yönelik veriler de bölgedeki ekonomik aktivitenin yavaşladığını ve yatırım iştahının azaldığını göstermektedir. Üreticiler, savaşın ne kadar süreceğini öngöremedikleri için bu bölgedeki sermaye harcamalarını minimuma indirmiştir. Öte yandan, çatışmaların ekonomik sonuçlarına dair beklentiler ve risk algısı, İsrail'in kredi notunu bile etkilemiştir. 2024 yılında ülkenin kredi notu, savaşın maliyetleri nedeniyle ilk kez düşürülmüştür. Sırasıyla Moody's, S&P ve Fitch, ülkenin notunu düşürerek yatırım yapılabilirlik statüsünün bile tehlikeye girmesi olasılığını gündeme getirmiştir. Çatışmanın en şiddetli döneminde, kredi temerrüt swap (CDS) piyasalarında İsrail devlet borcunun çöp kategorisine düşürülme olasılığı bile fiyatlanmıştır. "İlginç" bir karşıtlık olarak savaş endüstrisi bu durumdan kârlı çıkmıştır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan savunma hissele-

ORSAM PODCAST SERİSİ

EYLÜL 2025

www.orsam.org.tr

BİR İSRAİL ÖLÇÜ BİRİMİ OLARAK 200 METRE

“Bizler Kurban Değiliz, Hayatta Kalmayı Başaranlarız...”

Ameen Nayfeh (Film Yönetmeni)

EMİNE DENİZ KAYA

Marmara Üniversitesi

Batı Şeria'da bir Filistinli için hayat, coğrafyanın parçalanmış yapısının yanı sıra siyasetin çizdiği sınırlarla yaşanır. Mesafeler metreyle değil, izinlerle, duvarlarla ve keyfi engellerle ölçülür. Gündelik yaşamın dokusunu, çok katmanlı bir işgal sistemi belirler ve yönetir. Batı Şeria'daki bu işgal sisteminin birçok bileşeni olmasına karşın sistemin merkezinde yerleşimler yer alır ve bütün sistem onun etrafında şekillenerek ona hizmet eder. Bunu yaparken diğer taraftan Filistinlilerin bölgede normal bir yaşam sürme imkânını da ortadan kaldırır. Şöyle ki yer-

leşimleri birbirine bağlayan yol sistemi, yerleşimler arasında bir bütünlük oluşturmaya hizmet ederken Filistinlilerin köylerini, topraklarını ve yerleşim alanlarını parçalayarak toplulukları gettolara hapseder. Filistinliler bu yolları kullanamaz hatta bu yolların etrafında bile dolaşamazlar. Hem bu yollar hem de yerleşimler, Filistinlilerin “kamulaştırma” adı altında gasp edilen kendi toprakları üzerine kurulur. Dahası daha fazla arazi elde edilmesi için Filistinlilerin ev dâhil iş için kullandıkları her türlü yapının yıkılmasını içeren yıkım politikası uygulanır.

Tüm bu fiziksel genişlemenin (yerleşimler ve yollar) güvenliğini sağlamak ve yerleşimcilerin daha rahat hareket edebilmesini temin etmek ise ancak Filistinlilerin daha çok hareket kısıtlamasına maruz bırakılmasıyla mümkün olur. Dolayısıyla işgal sisteminin en dayanılmaz halkalarından biri olarak hareket kısıtlaması karşımıza çıkar. Batı Şeria'yı ahtapot gibi saran kontrol noktaları, her adım başında farklı türlerdeki yol engelleri ve ufku kesen Ayrım Duvarı, bir Filistinlinin bir yerden başka bir yere gidebilmesini zorlaştırır. Ancak bir Filistinlinin hayatında "zor" kavramı da zihinlerimizdeki alışlagelik anlamıyla kullanılmaz. Kontrol noktalarındaki keyfi uygulamalar, saatlerce sebepsiz beklemeler, 15 dakika sürebilecek bir yolun saatler sürmesi ve günün sonunda gidilecek o yere varılacağına bir garantisi olmaması Batı Şeria'da yaşamak. Dolayısıyla Filistinliler arasında "Ne zaman gelersin?" diye bir soru sorulmaz çünkü bunun net bir cevabı hiçbir zaman olmayacaktır.

Bu şartlarda "normal" bir yaşam sürdürme çabası, bu absürt gerçeklik içinde her gün yeniden sınanır. Rutinler, izinlere, kimlik kontrollerine ve öngörülemeyen bekleyişlere tabidir ve en temel ihtiyaçlar bile bürokratik bir labirentin içinde kaybolabilir. Ameen Nayfeh'in yazıp yönettiği *200 Metre* filmi, bu acı ironinin tam kalbine yerleşir. Film, fiziksel olarak birbirine çok yakın ancak aralarındaki Ayrım Duvarı nedeniyle kilometrelerce uzağa düşen bir aile babası olan Mustafa'nın hikayesine odaklanır.

Batı Şeria'da İsrail yerleşimlerini birbirine bağlayan yol sistemi, yerleşimler arasında bir bütünlük oluşturmaya hizmet ederken Filistinlilerin köylerini, topraklarını ve yerleşim alanlarını parçalayarak toplulukları gettolara hapseder.

Mustafa'nın oğlunun hastaneye kaldırılmasıyla başlayan ve sadece 200 metrelik mesafeyi aşmak için çıktığı zorlu yolculuk, filmin ana anlatısını oluşturur. *200 Metre*, bir yol filmi anlatısını kullanarak aslında yolun var olmadığını, mekânın bir tahakküm aracına dönüştüğünü, mesafe kavramının evrensel bir tanımlaması olmadığını ve bir Filistinli için "normal" bir hayatın imkânsızlığını sarsıcı bir dille gözler önüne serer.

Filmin bu sarsıcı dili, uluslararası alanda da karşılık bulmuştur. Uluslararası prömiyerini Eylül 2020'de 77. Venedik Uluslararası Film Festivali'nde yapan film, BNL Halkın Seçimi Seyirci Ödülü'nü kazanarak başladığı festival yolculuğunda büyük beğeni topladı. Mısır'daki el-Gouna Film Festivali'nde FIPRESCI Ödülü ve başrol oyuncusu Ali Süleyman'a En İyi Erkek Oyuncu ödülünü getirirken 2021 Uluslararası Hindistan Film Festivali'nde (IFFI) ICFT UNESCO Gandhi Madalyası da dâhil olmak üzere katıldığı birçok festivalden ödülleriyle dönmüştür.

Bu analizi derinleştirmek ve filmin anlattığı "absürt gerçeklik" katmanlarını daha iyi anlamak amacıyla, filmin yönetmeni Ameen Nayfeh ile bir röportaj gerçekleştirdik. Nayfeh'in filmin motivasyonuna ve karakterlerin yolculuğuna dair paylaştığı görüşler, filmin ana anlatısını ve hikâyenin altında yatan gerçekliği daha iyi anlamamıza yardımcı oldu.

Bir Duvar İki Balkon

Filmin ilk bölümü aynı zamanda hikâyenin temellerinin atıldığı kısımdır. İlk sahneden itibaren izleyici Ayrım Duvarıyla karşı karşıya kalır. Ayrım Duvarı köy, kasaba ve yerleşimlerini birbirinden ayıran, Filistin topraklarının parçalanmasına hizmet eden işgal yapısından biridir. Filistinlilerin sadece İsrail ve Doğu Kudüs tarafına geçişlerini engellemekle kalmaz Batı Şeria içindeki geniş alanlara da erişimi engeller. Dolayısıyla filmde de duvar sadece bir arka plan unsuru değil, bir aileyi gerçek anlamda fiziksel ve duygusal olarak ikiye bölen merkezî bir karakter olarak sunulur. Mustafa'nın eşi Salva ve çocukları duvarın İsrail tarafında yaşamaktadır. Zaman zaman Mustafa'nın yanına Tulkerim'e gelseler de ailenin yaşam merkezî İsrail tarafındadır. Mustafa ailesinin yaşadığı İsrail tarafına geçemez. Çünkü işgal sisteminde izin rejimi geçerlidir. İşgal altındaki tüm topraklardaki Filistinlilerin İsrail, Doğu Kudüs ve hatta Batı Şeria'nın bazı bölgelerine geçiş için İsrail'den izin alması gerekir. Filmde de bu durumun etkisi çok net bir şekilde görülür. Mustafa ve ailesi karşılıklı olarak iki farklı hayat yaşamak zorunda kalırlar. Evleri karşılıklıdır ancak Ayrım Duvarı tarafından ayrılmışlardır.

Mustafa'nın oğlunun hastaneye kaldırılmasıyla başlayan ve sadece 200 metrelik mesafeyi aşmak için çıktığı zorlu yolculuk, filmin ana anlatısını oluşturur. 200 Metre, bir yol filmi anlatısını kullanarak aslında yolun var olmadığını, mekânın bir tahakküm aracına dönüştüğünü, mesafe kavramının evrensel bir tanımlaması olmadığını ve bir Filistinli için "normal" bir hayatın imkânsızlığını sarsıcı bir dille gözler önüne serer.

Ailenin birbiriyle iletişimi karşılıklı balkonlardan telefonlaşarak ve ışık yakıp söndürerek sürdürdükleri dokunaklı bir ritüele indirgemıştır. Aslında baba ve çocukların ışık ritüelleri güçlü bir metafordur. Ameen Nayfeh, ışık oyununu "kelimeler olmadan çok daha fazlasını anlatabilecek bir metafor. Böylece ışık sinyalleri fikri ortaya çıktı." ifadeleriyle anlatıyor. Kelimelere ihtiyaç duymadan birbirlerini görebilecekleri kadar yakınlar ancak bir o kadar da birbirlerine dokunamayacakları kadar uzaktalar.

Duvarın yarattığı bu duygusal ayrılık, filmin anlattığı acının sadece bir yüzüdür. Diğer yüzü ise işgalin Filistinlileri ekonomik olarak nasıl kısıtladığı ve hayatta kalmak için onları neye mecbur bıraktığıdır. İsrail tarafına geçmek için inşaatta çalışma izni alan Mustafa'nın, bir İsrailinin

evinin yapımında çalıştığını görürüz. Bu durum açıkça işgal sisteminin kuşatıcılığını ortaya koyar. Mustafa, sistemin parçası olmamaya ne kadar dirense de bir noktada buna mecbur kalır. Sistem, işgal edileni kendi çarkının bir dişlisi hâline getirir ve adeta onu, işgalcinin konforu için hizmet etmeye zorlar. Mustafa'nın o inşaatta çalışması basit bir iş değildir. Bu, ailesine ulaşma arzusu ile kendi halkını ezen bir yapıya hizmet etmenin yarattığı korkunç bir çelişkidir. Ancak bu bir seçim değil, bir mecburiyettir. Çünkü sistem, varlığını sürdürmek için tam da bu çaresizlikten beslenir. Bireyi işsiz bırakır, hareket alanını kısıtlar, onu bir kapana kısıtır ve sonra tek çıkış yolu kendi işgaline kendi eliyle hizmet etmeye zorlar.

Bu sistemin bireyi kısırdığı tek alan ekonomi değildir. İşgal, aynı zamanda gündelik hayatın her anını ve en temel hak olan hareket özgürlüğünü de hedef alır. Filmde, bu fiziksel kısıtlamanın en somut tezahürü olarak kontrol noktaları karşımıza çıkar. Kontrol noktaları, Batı Şeria'nın pek çok bölgesine yerleştirilen İsrail'in Filistinlilerin hareketlerini kontrol altına alması ve kısıtlamasını sağlayan işgal araçlarıdır. Filistinliler gündelik hayatını devam ettirmek için doktora, işe, okula, akraba ziyaretine ve hatta bir kitapçıya gidebilmek için çoğu zaman en az bir kontrol noktasından geçmek zorunda kalırlar. Kontrol noktalarında aşağılanma küçük düşürme ve fiziksel şiddetin yanı sıra uzun bekleyişlere maruz kalırlar. Filmde bu duruma Mustafa'nın işe gitme sürecinde şahit oluruz. Bizim için "doğal" bir rutin olabilecek işe gitme eylemi bir Filistinlinin hayatında hiç de öyle değildir. Hava aydınlanmadan kontrol noktasına ulaşıp yüzlerce insanla birlikte sıraya girmek zorundadır. Uzun sıralara belirsiz bekleyişler eşlik eder. Her şey usulüne uygun olabilir ancak gerekli izin belgelerine sahip olmasına rağmen geçip geçemeyeceğinin bir garantisi yoktur hiçbir zaman da olmayacaktır. Bu belirsizlik, insanın kendi hayatı üzerindeki en ufak bir ayrıntıda dahi kontrol sahibi olmadığını gösterir. Dolayısıyla bu, fiziksel bir işgalin ötesinde, zamanın, rutinlerin ve hayatın ta kendisinin de işgal edilmesidir aynı zamanda.

Filmin bu giriş bölümü bize şunu net bir şekilde anlatır; Mustafa'nın çıkacağı yolculuk sadece A noktasından B noktasına gitmek olmayacaktır.

Belirsizliğe Yolculuk

Filmin ana konusu Mustafa'nın oğluna araba çarpması ve ameliyata alınmasıyla başlar. Mustafa'nın çok karmaşık veya imkânsız bir amacı yok tek amacı hasta oğlunun yanına gidebilmek. Hayatta her zaman öngöremediğimiz ve aniden ortaya çıkan olaylar olur. Ancak işgal altında yaşıyorsanız bunun sonuçları normalinden daha yıkıcı olacaktır.

Mustafa, oğlunun yanına ulaşmak için tekrar kontrol noktası ve izin rejimi engeliyle karşı karşıya kaldığında, kimliğinin süresi dolduğu için geçişine izin verilmez. Bu an, işgal sisteminin Filistinlileri coğrafi ve hukuki olarak nasıl parçaladığını ortaya koyar: Gazze, Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yaşayanlar farklı kimliklere sahiptir ve Batı Şeria'daki Filistinlilere verilen yeşil kimlik kartları Filistin Otoritesi tarafından düzenlense de tüm nüfus kayıt sistemi ve seyahat izinleri üzerindeki nihai kontrol İsrail'in elindedir. Bu kimlikler bir Filistinlinin nerede yaşayacağını, hangi yolları kullanacağını ve Kudüs'e girip giremeyeceğini tayin ederek hareket özgürlüğünü sistematik olarak kısıtlar. Mustafa'nın karşı karşıya kaldığı da bu soğuk gerçekliktir; geçmesine izin vermeyen bir asker olsa da asıl engel karşınızda kim olduğunu bilmediğiniz, itiraz edemeyeceğiniz, yüzü olmayan bir sistemdir. Bu bürokratik sistem "acil durumları" veya insani krizleri tanımaz sadece izinleri ve barkodları tanır, bu yüzden Mustafa'nın babalığı o camın arkasında tamamen hükümsüz kalır. Resmî yolların tıkanıldığını gören Mustafa, gayri resmi bir geçişe mecbur kalır ve böylece oğlunun yanına kaçak olarak gitmeye çalıştığı tehlikeli yolculuğuna tanıklık ederiz. İşgal sistemi, yasal ve insani yolları öylesine imkânsız hâle getirir ki insanları sevdiklerine ulaşmak için meşru bir seçeneği olmayan illegal rotalara mecbur bırakır.

Oğluna ulaşmak için karmaşık bir yolculuğa çıkan Mustafa ve farklı amaçlarla İsrail veya Doğu Kudüs'e geçmek is-

Ayırım Duvarının yarattığı duygusal ayrılık, filmin anlattığı acının sadece bir yüzüdür. Diğer yüzü ise işgalin Filistinlileri ekonomik olarak nasıl kısıkaca aldığı ve hayatta kalmak için onları neye mecbur bıraktığıdır.

teyen kişiler aynı minibüste bir araya gelirler. Bu kişilerin aslında Filistin toplumunun farklılığını da temsil ettiği yansıtılmıştır. Kifah, işgale karşı öfke dolu, idealist genci simgeler onda işgalin uyandırdığı öfke boyutunu net bir şekilde görürüz. Ancak filmin en trajik ironilerinden biri Kifah'ın da İsrail'e çalışmaya gidiyor olmasıdır. Bu, sistemin acımasızlığını ortaya koyar. İnsanları, nefret ettikleri ve onurlarını kıran bir yapıya ekonomik olarak muhtaç bırakır. Bir diğer yolcu olan Rami ise işgalin yarattığı sürekli kaygı ve korku hâlini temsil eder. Rami'nin yol boyunca yaşadığı panik ataklar, bu kaçak yolculuğun ne kadar tehlikeli ve sinir yıpratıcı olduğunu izleyiciye doğrudan hissettirir. Alman film yapımcısı olarak karşımıza çıkan Anne karakterini ise Nayfeh şöyle anlatıyor: "200 Metre'yi yazmaya başladığımda, Anne karakteri ilk başta anlatı amaçlıydı – hikâyeyi ilerletmek, Filistinli bir karakterin asla sormayacağı soruları sormak için bir araçtı. Ancak onu daha da geliştirdikçe, daha büyük bir fikrin yansımaları hâline geldi. O, iyi niyetle gelen ancak Filistinlilerin günlük gerçekliğini aynı şekilde anlamayan ve aynı riskleri paylaşmayan yabancıları – aktivistleri, gazetecileri hatta İsrail solcularını – temsil ediyor. Niyetleri iyi ancak eylemleri, bağlamı veya sonuçları tam olarak kavrayamadıkları için zarar veriyor."

İşte yönetmenin bahsettiği ve Anne gibi dışarıdan bakanların tam olarak kavrayamadığı bu «bağlam» yolculuk boyunca kendini işgalin somut boyutlarıyla gösterir. Yer-

“200 Metre’yi yazmaya başladığımda, Anne karakteri ilk başta anlatı amaçlıydı – hikâyeyi ilerletmek, Filistinli bir karakterin asla sormayacağı soruları sormak için bir araçtı. Ancak onu daha da geliştirdikçe, daha büyük bir fikrin yansımaları hâline geldi. O, iyi niyetle gelen ancak Filistinlilerin günlük gerçekliğini aynı şekilde anlamayan ve aynı riskleri paylaşmayan yabancıları – aktivistleri, gazetecileri hatta İsrail solcularını – temsil ediyor.”

leşimler, kontrol noktaları, yol kenarında sözlü tacizde bulunan yerleşimciler ve farklı anlamlara gelen plakalar... Örneğin filmde Mustafa'nın arabası olduğunu görürüz ancak o araba 200 metre ötedeki oğlunu ziyarete gitmesi için hiçbir işleve sahip değildir. Çünkü işgal yönetiminde iki farklı plaka türü vardır. Bunlardan sarı olan plakalar İsraililere verilen plakalardır ve her yerde hareket özgürlüğü geçerlidir. Filistinlilerin sahip oldukları beyaz plakalar ise Batı Şeria'da kısıtlı alanlarda kullanılabilir Doğu Kudüs ve İsrail tarafına geçişleri yasaktır. Kontrol noktalarından geçişleri genelde kolay olmaz. Dolayısıyla Mustafa'nın arabasının işlevi sadece ona yaşama hakkı verilen alan kadar sınırlıdır. Duvarın diğer tarafına geçebilmesi için bir sarı plakaya ihtiyacı vardır. Filmde de Mustafa ve diğer yolcuları İsrail tarafına geçirmek için sarı plakalı araçların gelmesi tesadüf değildir. O araçların asıl gücü motorundan değil, o plakanın renginden alır. Yani yaşamın her bir

detayı apartheid sisteme hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir. Hiçbir ayrıntı boşuna veya işgal için işlevsiz değildir. Ancak bu sistemin işlevi, sadece fiziksel ve bürokratik kontrol sağlamakla da sınırlı değildir. İşgal aynı zamanda bu fiziksel kontrolü meşrulaştıran ve normalleştiren bir işgalci zihniyeti de üretir. Filmde, bu zihniyetin işgal edilene karşı algısı da güçlü bir şekilde işlenmiştir. Yolculuk sırasında karşılaştıkları gezici kontrol noktası, işgalcinin zihinsel yapısını ve meşrulaştırma mekanizmalarını göstermesi açısından kritik bir sahnedir. Asker, Anne'ye sorar; “Filistinlilerden hoşlanıyor musun? Şiddeti seviyorsun” Bu provokatif soru, basit bir sorgulamanın ötesinde bir anlam taşımaktadır. Sistematik şiddetin asıl mağduru olan Filistinliler, “şiddetin kaynağı” olarak işgalcinin zihninde yeniden kodlanır. Bu durumun sunuluş biçimi ise sistemin kendi eylemlerini aklamasına hizmet eder: Eğer Filistinliler doğaları gereği “şiddet yanlısı” ise onlara uygulanan baskı, kısıtlama ve kontrol de “gerekli” ve “hak edilmiş” bir önlem olarak sunulur. Film, bu kısa diyalogla, işgalin sadece fiziksel ve bürokratik değil aynı zamanda anlatsal bir tahakküm olduğunu da güçlü bir şekilde vurgular.

Film, bu baskı sisteminin belki de en trajik sonucunu yani bizzat Filistin toplumunun kendi iç dokusunu nasıl zedelediğini de gösterir. Doğu Kudüs'e ulaşmak için Ramallah'da Ayrım Duvarı'nı tırmanarak karşı tarafa geçmeyi denerler. Ancak orada bulunan Filistinlilerin buna engel olarak para vermeden geçemezsiniz burası bizim duvarımız diyerek karşı çıkışları izleyiciyi dramatik bir gerçekle yüzleştirir. İşgal sadece fiziksel bir engel veya dışsal bir baskı değil aynı zamanda Filistin toplumunun kendi içindeki dokusunu zedeleyen çok boyutlu bir yıkımdır.

Her Gün Mücadelenin İlk Günü

Filmin ortaya koyduğu yıkım sadece toplumsal çürüme ile sınırlı kalmaz. İşgalin yarattığı travma aynı zamanda farklı kuşakların bu gerçeklikle nasıl başa çıktığı konusunda da derin ayrılıklar yaratır. Bu kuşaklar arası fark en yalın hâliyle, yolculuğun sonuna doğru Anne'nin İsraili olduğu-

nun ortaya çıkmasıyla verilmeye çalışılmıştır. Anne'nin İbranice bildiği ve bir tarafının İsraili olduğu ortaya çıkınca Kifah ve Mustafa'nın duruma farklı tepkiler verdiğini görürüz. Mustafa daha sakin ve olağan karşılarken Kifah oldukça öfkelidir ve kendini kandırılmış hisseder. Yine filmin yönetmeni Nayfeh bu durumu şu şekilde açıklar;

"Mustafa'nın Anne'ye tepkisiyle, nesiller arasındaki farkı göstermek istedim. Hikayedeki genç adam, Anne'nin İbranice konuştuğunu ve İsrail'le bağlantıları olabileceğini fark edince, onu hemen reddeder. Onun için bu, yolun sonu demektir – güvenmek mümkün değildir. Ancak Mustafa farklı tepki veriyor. O, eskiden her gün iş için İsrail'e geçen, İsraililerle işveren veya komşu olarak etkileşimde bulunan ve duvarın var olmadığı zamanları hatırlayan eski nesilden. O daha esnek – mutlaka daha bağışlayıcı değil, ama farklı bir deneyimle şekillenmiş"

Ne var ki Mustafa'nın bu farklı deneyimle şekillenmiş esnekliği bile, o 200 metrelik mesafenin yüzlerce kilometrelik bir kabusu dönüştüğü gerçeğini değiştirmeye yetmez. Mustafa nihayet hastaneye ulaştığında, filmin ve Batı Şeria'daki yaşamın özeti tek bir cümlede saklıdır. Salva'ya sarıldığı an, Mustafa'nın fısıltısı her şeyi anlatır: "Özür dilerim... Kontrolümde değildi..."

Mustafa'nın kişisel yolculuğu bu çaresizlik ve sistemin acımasızlığı karşısındaki yenilgi anıyla zirveye ulaşsa da filmin son sahnesi bireysel yenilginin ötesinde, kolektif bir dayanıklılık mesajı sunar. Yolculuk bitmiştir yeni bir gün başlamıştır ancak aslında hiçbir şey değişmemiş ilk günkü gibi orada yeniden yaşanmayı beklemektedir. Filmin son sahnesinde duvarı ayıran bir ailenin iki yakada ışık festivaline şahitlik ederiz. O ışık şöleni sevginin mesafeleri ve engelleri aşarak yok ettiğinin göstergesidir. Nayfeh son sahneyi şöyle anlatmaktadır;

"...Ama bu sadece görsel bir an değil, bir metafor. Mustafa sonunda ışıkları yaktığında, duvarı artık görmüyoruz; duvar artık yok. Benim için o an, Mustafa gibi insanlar – Filistinliler – sevdikleriyle bağlantılarını sürdürmek ve topraklarında yaşamaya devam etmek için her türlü engeli ve zorluğu aşacak-

"Benim için 200 Metre, hayatımızı şekillendiren sürekli mesafe ve ayrılık hissi gibi o ağırlığı paylaşmakla ilgili. Bu bir mağduriyet filmi değil, dayanıklılık filmi. Hikayedeki Filistinliler asla 'İşgal altındayız' veya 'Acı çekiyoruz' demiyorlar. Bunu sadece hayatlarından hissediyorsunuz."

ları anlamına geliyor..."

Nihayetinde 200 Metre, Batı Şeria'daki yaşamı tüm çıplaklığıyla ortaya koyarken bunu bir drama çevirmeden, Filistinlileri kurban rolüne büründürmeden, olanı olduğu gibi aktarır ve tüm bu duyguları hissetmesi için izleyiciye alan bırakır. Bu noktada son sözü yine filmi yazıp yöneten Ameen Nayfeh'e bırakmak yerinde olacak;

"(Filistinlileri anlatan filmlerde) Her zaman büyük sürprizler, dramatik olaylar veya gerçeküstü karakterler vardı. Daha basit, daha dürüst bir şey yapmak istedim – sıradan insanlar ve onların günlük mücadelelerini anlatan, melodramdan ziyade duygusal gerçeklerle anlatılan bir film... Sonu geleneksel anlamda trajik olmasa da – kimse ölmüyor, "olağanüstü" bir şey olmuyor – birçok kişi ağladı. Yine de derin bir yere dokundu, çünkü uzun süredir yaşadığımız sessiz bir acıyı taşıyor... Benim için 200 Metre, hayatımızı şekillendiren sürekli mesafe ve ayrılık hissi gibi o ağırlığı paylaşmakla ilgili. Bu bir mağduriyet filmi değil, dayanıklılık filmi. Hikayedeki Filistinliler asla "İşgal altındayız" veya "Acı çekiyoruz" demiyorlar. Bunu sadece hayatlarından hissediyorsunuz. Ve benim iletmek istediğim mesaj da bu: Biz mağdur değiliz, hayatta kalmayı başaranlarız..."

Geçmişten Günümüze Filistin'i Okumak

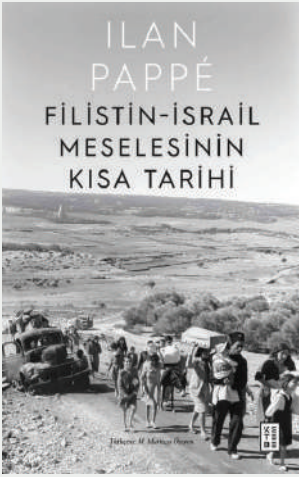
İREM YAŞAR

İstanbul Üniversitesi Radyo,
Televizyon ve Sinema Bölümü
Lisansüstü Öğrencisi

ABD başta olmak üzere Batılı ülkeler, son dönemde Gazze ve İsrail arasındaki çatışmalarda sık sık ateşkes çağrısında bulunsalar da 10 Ekim 2025'te yürürlüğe giren ateşkesin her geçen gün İsrail tarafından ihlal edildiği görülmektedir. Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar ve küresel kamuoyu ise "iki devletli çözüm" ve "sivillerin korunması" yönündeki çağrılarını yinelemeye devam etmektedir. Ancak ne devletlerin ne de uluslararası örgütlerin bu barış çağrılarının, söylem düzeyinin ötesine geçtiğini

söylemek mümkün. Gerçekten etkili adımlar atılmış olsaydı, bugün hâlâ Gazze'den gelen saldırı ve sivil kayıplar haberleriyle sarsılmazdık.

Peki 1917'den günümüze uzanan Filistin davasını ne kadar iyi biliyoruz? Bu meseleyi tarihsel bağlamıyla doğru anlayıp yorumlayabilmek özellikle bugün, her zamankinden daha büyük bir önem taşımaktadır. Filistin ve Kudüs gibi konulara derinlemesine ilgi duyan, bu alanda kendini geliştirmek isteyen okurlarımız için meseleyi farklı açılardan ele alan özel bir okuma listesi hazırladık.

Filistin-İsrail Meselesinin Kısa Tarihi İlan Pappé

Yaşadığımız hakikat sonrası (post-truth) dönemde, Filistin'de olup bitenleri anlayabilmek için bu toprakların geçmişini bilmemiz büyük önem taşıyor. İsraili tarihçi ve siyaset bilimci İlan Pappé'nin 2024'te yayınladığı Filistin-İsrail Meselesinin Kısa Tarihi isimli eser, Gazze'de yaşananları ve İsrail'in bu saldırgan tutumunu anlamlandırabilmek için yazılmış bir rehber niteliğindedir. Pappé, İsrail'in ulusal tarih

inşası kapsamında kurgulanan tarih mitlerini sorgulayan yani kendi ülkesinin tarihini süzgeçten geçiren yeni nesil tarihçilerden biri. Arşivleri titizlikle inceleyen ve sorgulayan yazar, eserinde siyonizmin doğuşundan, 1882'de Filistin'e gelen ilk siyonist yerleşimcilere; Filistinlilerin ilk direnişlerinden, Filistin meselesine ilişkin uluslararası yaklaşımlara kadar uzanan geniş bir tarihsel çerçeveyi ele alıyor. Bugün Gazze'de yaşanan trajedinin köklerine ışık tutan bu kapsamlı anlatı, abartısız ama çarpıcı diliyle okuyucuların Filistin meselesine bambaşka bir bilinçle yaklaşmalarını sağlıyor.

Filistin Yüz Yıllık Savaş: Yerleşimci Kolonyalizmin ve Direnişin Tarihi 1917-2017 Rashid Khalidi

Filistin ve İsrail arasındaki çatışmanın tarihine göz atmak için okunması gereken bir diğer eser, Rashid Khalidi'nin kaleme aldığı Filistin'in Yüz Yıllık Savaşı: Yerleşimci Kolonyalizmin ve Direnişin Tarihi (1917-2017) adlı kitap. Dünyaca tanınan Ortadoğu tarihçisi Khalidi, 2020 yılında yayımlanan bu eserinde hem akademik bir tanık hem de bu tarihsel sürecin içinde yer alan bir gözlemci olarak karşımıza çıkıyor. Khalidi'nin hem arşiv malzemelerinden hem de aralarında belediye baş-

kanları, hâkimler, akademisyenler, diplomatlar ve gazetecilerin bulunduğu Filistinli aile üyelerinden edindiği bilgilerle hazırladığı bu kitap, iki halkın ulusal hareketlerinin ortaya çıkışını gözler önüne seriyor. Anlatı, Filistin'e karşı önce siyonist hareket tarafından başlatılan ardından İngiltere ve Almanya'nın desteğiyle İsrail tarafından sürdürülen kolonyalist savaşı aktarırken; aynı zamanda Filistinli liderlerin hatalarına da dikkat çekerek tarafsız ve çok boyutlu bir muhasebe sunuyor. Çatışmanın her iki tarafının tarihine ve kaygılarına odaklanan bu özgün çalışma, günümüzde Filistin-İsrail meselesine benzersiz bir perspektif kazandıran önemli eserlerden biri olarak öne çıkıyor.

Filistin Sorunu

Edward W. Said

Filistin denildiğinde, kuşkusuz, çağının en etkili edebiyat, siyaset bilimi ve sosyoloji profesörlerinden biri olan Edward W. Said akla gelir. Said, 1979'da yayımladığı *Filistin Sorunu* kitabı ile halkının mücadelesini ve bu konudaki kapsamlı bilgi birikimini, kendisinin de saygın bir mensubu kabul edildiği Batı merkezli düşünce dünyasının odağına sundu ve bu alanda referans kabul edilen bir esere imza attı. Batı'nın Doğu hakkındaki emperyalist ve sömürgeci kültürel ve düşünsel akımlarının tanımlandığı

ve eleştirildiği eseri *Oryantalizm* ile kendisini geniş kitlelere tanıtan Said, Filistinlilerin ve onları destekleyen bütün unsurların terörist veya aşırı-likçi olarak yaftalandığı bir dönemde Filistin halkının ve kültürünün varlığını güçlü bir şekilde dile getirebildi. Bu açıdan dikkatle okunması gereken *Filistin Sorunu*, siyonist devlet inşasının sürecinin aslında Filistinli Araplara karşı girişilmiş bir topraksızlaştırma ve sömürgeleştirme süreci olduğunu bu bağlamda da Filistin'de yaşananların yalnızca iki toplum arasında bir çatışma değil, sömürgecilğe ve yayılmacılığa karşı verilen bir mücadele olduğunu yüksek bir sesle dile getiriyor.

Zeytin Ağaçlarının Arasında-Filistin Direniş Edebiyatından Portreler

Peren Birsaygılı Mut

Eser Filistin meselesini farklı bir disiplin üzerinden okumamızı mümkün kılıyor. Edebiyatın toplum üzerindeki etkisi ve kültürü şekillendirmedeki rolü yadsınamaz. Ancak kuşkusuz toplumların tüm özellikleri de edebiyata yansır; bu da edebiyatı toplumları anlamamanın en önemli yollarından biri hâline getirir. Ortadoğu edebiyatı üzerine çalışmalar yapan Peren Bir-

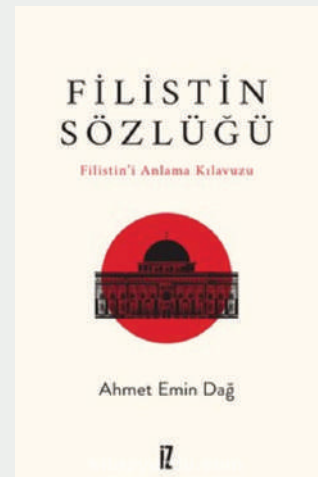
saygılı Mut, *Filistin Direniş Edebiyatından Portreler* adlı eserinde tam da bunu yapıyor: Filistin'i anlamak için Filistin direniş edebiyatını ve bu edebiyattan önemli portreleri okuyucuyla buluşturuyor. Zira bir toplumu anlamak için yalnızca politik bir bakış açısına sahip olmanın yeterli olduğunu savunmak, at gözlüğü takmaktan farklıdır. Gabriel García Márquez'i, José Saramago'yu okumadan Latin Amerika'yı; Cengiz Aytmatov'u anlamadan Asya'yı; Dostoyevski'yi ve Tolstoy'u okumadan Rusya'yı anlamak mümkün müdür?

Filistin Sözlüğü: Filistin'i Anlama Kılavuzu

Ahmet Emin Dağ

Filistin'i ve Filistin davasını anlayabilmek için yalnızca günlük manşetleri takip etmek yeterli değildir. Üç semavi dinin de kutsal mekânlarına ev sahipliği yapan bu coğrafyayı kavrayabilmek, tarihsel bir derinlik gerektirir. Bu toprakların geçmişini anlatan pek çok kitaba başvurduğumuzda, okuyucu olarak çoğu zaman

karmaşık kavramların arasında gezinip bu kavramlar arasındaki bağları çözümlenmeye ihtiyaç duyarız. Ahmet Emin Dağ'ın kaleme aldığı *Filistin Sözlüğü: Filistin'i Anlama Kılavuzu*, bu ihtiyaca cevap veren bir eser niteliğinde. Sıradan anlatımların ötesine geçen bu kitap, siyonizmden Filistin davasının aktörlerine kadar geniş bir yelpazede sunduğu bilgilerle adeta bir başucu kitabı olarak öne çıkıyor.

Bitmeyen İhanet: Emperyalizmin Gölgesinde Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk Berdal Aral

İsrail ordusu, Gazze Şeridi'nde ateşkes ve esir takası anlaşmasını sürekli olarak ihlal etmeye devam ederken Filistin sorununun küresel sistemde nasıl ele alındığını da – daha doğrusu nasıl tahakküm altına alındığını – anlamak önemli konulardan biri hâline geldi. Bu bağlamda okunabilecek değerli kaynaklardan biri, Prof. Dr. Berdal Aral tarafından kaleme alınan *Bitmeyen İhanet: Emperyalizmin Gölgesinde Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk* kitabıdır. 2019 yılında yayımlanan bu kitap, Filistin sorununu tarihsel bağlam içinde uluslararası hukuk perspektifinden

derinlemesine analiz ediyor. Aral, Filistin meselesini Arap dünyasının Osmanlı sonrası dönemde emperyalist güçlerin etkisi altına girmesiyle ilişkilendirirken uluslararası hukuk analizlerini de disiplinlerarası bir yaklaşımla yapıyor. Eserde ayrıca Filistin sorununa ilişkin küresel ölçekte hâkim olan akademik söylem de mercek altına alınıyor. Tarihsel arka plandan hukuki boyutlara uzanan bu çok yönlü eser, alan fark etmeksizin Ortadoğu ve Filistin meseleleriyle ilgilenen herkes için değerli bir başvuru kaynağı niteliği taşıyor.

Filistin Laboratuvarı: İsrail İşgal Teknolojilerini Dünyaya Nasıl İhraç Ediyor? Antony Loewenstein

Eser, İsrail'in Filistinliler üzerindeki baskı politikalarına bambaşka bir açıdan yaklaşmaktadır. Araştırmacı gazeteci Antony Loewenstein belgeler, röportajlar ve saha raporlarına dayandığı *Filistin Laboratuvarı: İsrail İşgal Teknolojilerini Dünyaya Nasıl İhraç Ediyor?* adlı kitabında, İsrail'in Filistin'deki yayılmacı politikasının ülke ekonomisine sağladığı katkıları gözler önüne seriyor. İsrail, Batı Şeria ve Gazze'nin işgali sırasında Filistin'i yalnızca askerî donanımlarını test ettiği bir alan olarak kullanmakla kalmadı aynı zamanda yüz tanıma, gözetleme ve biyometrik tarama gibi dijital veri teknolojilerinde deneyim kazanarak bu alandaki kapasitesini de genişletti. Filistin'i adeta bir laboratuvar gibi kullanan İsrail, bugün askerî dona-

nım, gözetim sistemleri ve dijital veri teknolojileri konusunda küresel ölçekte güçlü bir endüstri hâline geldi. Loewenstein, İsrail'in dünyanın en sert çatışmalarını körükleyen casusluk teknolojileri ve savunma donanımları geliştirmede lider konuma ulaşmasının, ülkeye büyük bir ihracat kapasitesi kazandırdığını vurguluyor. Nitekim İsrail menşeli gözetim yazılımları, resmî olarak İsrail ürünlerine ambargo uygulayan ülkelere dahi satılmış durumdadır. Bu vaziyet, İsrail'in yalnızca işgal altındaki Filistin'deki apartheid rejimini sürdürmesine değil aynı zamanda dünya genelinde demokrasiyi zayıflatmasına da neden oluyor.

Siyonizm ve Filistin Sorunu (1800-1923)

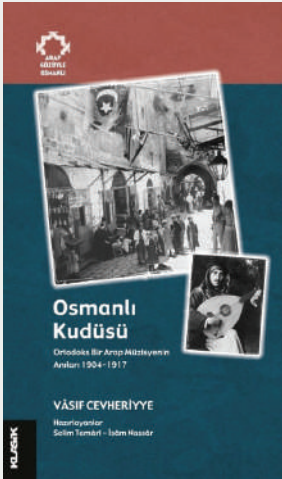
Mim Kemal Öke

Filistin sorununun tarihsel seyrini anlayabilmek ve Ortadoğu'da bugüne dek süregelen çözümsüzlüğün en önemli nedenlerinden biri olarak görülen Siyonizm olgusunu derinlemesine kavrayabilmek için okunabilecek bir diğer kitap Siyonizm ve Filistin Sorunu. Mim Kemal Öke tarafından kaleme alınan bu kitap, yazarın doktora yıllarına uzanan akademik bir birikimin ürünü. Öke, siyonizmin doğuşu ile Filistin sorununun ortaya çıkış ve gelişimini ele alırken aynı zamanda bu süreçlerde II. Abdülhamid Han'dan İttihatçılara kadar Osmanlı yönetici elitinin konuya dair tutumlarını ve çabalarını da ayrıntılı biçimde inceliyor.

Cihan Harbi ve Yeni Filistin- Salim Tamari

Salim Tamari'nin 2021'de yayımlanan Cihan Harbi ve Yeni Filistin adlı eseri, Filistin'in yakın tarihine önemli bir pencere açıyor. Kitap, Filistin topraklarının "Osmanlı Filistinini" kimliğinden koparak yeni bir ulusal benlik inşa etmeye başladığı dönemi mercek altına alıyor. Tamari, Birinci Dünya Savaşı sırasında Filistin'in Osmanlı İmparatorluğu'na tutunma çabalarını, savaşın hem bölgede hem de Osmanlı toplumunda tetiklediği siyasi, kültürel ve insani dönüşümleri inceliyor. Bu incelemeyi yaparken hem arşiv belgeleri ve tarihsel araştırmalar gibi akademik kaynaklardan hem de özel aile evrakları ve otobiyografiler gibi kişisel anlatılardan yararlanıyor. Ortaya çıkan tablo, Filistin'in dönüşüm sürecini tarihsel ve insani yönleriyle adeta belgesel bir roman atmosferinde okuyucuya aktarıyor.

Osmanlı Kudüsü Ortodoks Bir Arap Müzisyenin Anıları 1904-1917- Vasıf Cevheriyye

Kudüslü Ortodoks Arap müzisyen Vasıf Cevheriyye'nin hatıratından oluşan bu eser, Kudüs'ün Osmanlı yönetiminden ayrılışına kişisel hikâyeler aracılığıyla tanıklık etmemizi sağlıyor. Okuyucular, Cevheriyye'nin anılarında şehirde yaşayan Müslüman, Hristiyan, Yahudi ve Levanten toplulukların gündelik yaşamlarından kesitler

bulurken; düğün ve eğlence kültüründen dinî ritüellere, çarşı-pazar ortamlarından sağlık hizmetlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede bu kadim kentnin sosyal dokusunu keşfediyor. Siyasi tarihin ötesine geçerek Kudüs'ü bir şehir olarak anlamak isteyenler için vazgeçilmez bir kaynak niteliği taşıyan eser aynı zamanda dönemin Filistinlilerinin Osmanlı'dan kurtulma umutlarının nasıl Britanyalıların ihanetiyle sonuçlandığını ve ülkelerinin adım adım Siyonist yerleşimlere açıldığını acı bir gerçeklikle gözler önüne seriyor. [OX](#)

Künefe ama “Gazze usulü”: Kuşatma ve Açlık Arasında Filistin Mutfağını Yaşatmak

AYŞE BETÜL BAL

ORSAM İngilizce Redaktörü,
Ortadoğu Analiz Dergisi Yardımcı Editörü

Renad yemek yaparken kuşatma altındaki hayatın küçük anlarını da paylaşıyor: Günlerce temiz suya erişememek, bir zamanlar mutfaklarının temelini oluşturan tavuk ya da sebzeyi haftalarca bulamamak.

Instagram akışında gezinirken karşıma çıktı Renad: Koyu saçlı, yüzü ışıltılı gülümseyen bir kız çocuğu... Video çekerek yemek yapıyordu. Instagram’da sevdiğim ve alışık olduğum bir konseptti bu ancak onunki farklıydı: Evet, Renad “Gazze usulü” yemek pişiriyordu. Yani en temel malzemelerle -İsrail bombardımanının onlar için gündelik bir gerçekliğe dönüştüğü bir dünyada- çoğunlukla yardım kolilerinden çıkan erzakla, en sıradan yemekleri hazırlıyordu.

Gazze’nin orta kesimindeki Deyr el-Belah’ta yaşayan 11 yaşındaki Renad Attallah, Instagram’da @RenadFromGaza adıyla biliniyor ve çoktan binlerce takipçi toplamış durumda. Sayfasında Gazze’ye özgü sumak bazlı bir yahni olan sumakiyye, basbousa ve maktube gibi geleneksel Filistin yemeklerinin yanı sıra buzlu kahve veya ev yapımı “Bounty” çikolata yapımı gibi küçük keyifleri de paylaşıyor.

Instagram hesabı kuşatma altındaki kente Türk Kızılayı tarafından gönderilen gıda yardım paketini açtığı

“kutu açılımı” videosundan sonra viral oldu. Bu video, 7 Ekim’den bu yana İsrail bombardımanının en ölümcül tırmanışlarından birini yaşayan Gazze Şeridi adına çok şey anlatıyordu.

Renad yemek yaparken kuşatma altındaki hayatın küçük anlarını da paylaşıyor: Günlerce temiz suya erişmemek, bir zamanlar mutfaklarının temelini oluşturan tavuk ya da sebze haftalarca bulamamak. Onun paylaşımları, gazeteciler ve medya çalışanlarının İsrail güçleri tarafından kasıtlı olarak hedef alınması sebebiyle giderek daha tehlikeli hâle gelen bir alanda, çok az kişinin tanıklık edebildiği günlük hayatta kalma mücadelesine açılan bir pencere sunuyor. Dünyanın büyük kısmı ise sahada olup bitenleri ancak kendi ya da sevdiklerinin yaşamı pahasına aktarabilen medya mensuplarının anlatısı sayesinde öğrenebiliyor.

Kaldı ki Renad, işgal altındaki hayatın ve açlığın nasıl görüldüğünü dünyaya sosyal medya aracılığıyla göstermeye çalışan pek çok Gazzeliden biri. Bölgedeki gıda krizi sadece savaşın bir sonucu da değil; kasıtlı bir politikanın ürünü: Yiyecek, su ve ilacın işgal altındaki topraklara girişinin İsrail tarafından sistematik biçimde kısıtlanması.

El Cezire’ye verdiği bir röportajda Renad, “Yemek videolarını hep çok sevmişimdir,” diyerek şöhretinin “tesadüf” olduğunu söylüyor. Hesabı birlikte yönettiği kız kardeşiyle, Gazze’nin çoğunda hâlâ bulunabildiğini düşündükleri en basit malzemeleri özellikle seçtiklerini anlatıyor. “Basit olsalar bile,” diyor, “bir sorumluluk hissediyorum. Çünkü su bile bulamayanlar olduğunu biliyorum.”

Öte yandan beni Renad’a çeken, masamın başına oturup bu yazıyı yazdıran şey de tam olarak bu videolardı: Bombardıman altındaki mülteci kamplarında kaydedilmiş Renad görüntülerinde, ondan daha iyi ya da kötü durumda olan -hatta belki artık hayatta olmayan- binlerce

Bölgedeki gıda krizi sadece savaşın bir sonucu da değil; kasıtlı bir politikanın ürünü: Yiyecek, su ve ilacın işgal altındaki topraklara girişinin İsrail tarafından sistematik biçimde kısıtlanması.

Filistinli çocuğun hiç bilinmeden yok olup giden hayatına dair kesitler vardı. Bunlar bana uzun yıllardır kimlik ve gurur kaynağı olan bir alanın yani Filistin mutfak kültürünün, bugün bazı akademisyenlerin “gastro-koloniyalizm” diye adlandırdığı sürecin hedefi hâline geldiğini de hatırlattı: Yerel mutfağın ya tamamen silinmesi ya da yeniden adlandırılması yoluyla daha geniş bir sömürgeci projenin parçasına dönüştürülmesi.

Zeytin diyarı olarak bilinen, bereketli topraklara sahip Filistin bir zamanlar halkını bollukla beslerdi. Bugün, aynı toprak bir bahçeden çok toplu bir mezarlığı andırıyor onlar için. İsrail, el koyduğu topraklardan elde ettiği ürünleri “Made in Israel” etiketiyle tüm dünyaya ihraç ediyor.

Ancak 7 Ekim’den iki yıl sonra varılan ateşkesten sonra bile Gazze’deki Filistinliler açıklıkla mücadele ediyor. Zira İsrail yeni bir kısıtlama politikasına geçerek temel gıda ve tıbbi ürünleri engellerken “temel olmayan” malların girişine izin veriyor.

Gazze Hükümet Medya Ofisi, yakın zamanda yaptığı açıklamada süt ürünleri, sebzeler, yumurta, kırmızı et, tavuk, besin takviyeleri dâhil 350’den fazla temel gıda

Ateşkes öncesinde yayımlanan Entegre Gıda Güvenliği Aşama Sınıflandırması (IPC) raporları, kıtlık için gerekli üç eşikten ikisinin zaten aşılmış olduğunu ortaya koyuyordu. FAO, WFP ve UNICEF ise kapsamlı bir insani müdahale için zamanın hızla daraldığı uyarısında bulunmuştu.

maddesine hâlâ erişilemediğini bildirdi. Buna karşılık gazlı içecekler, işlenmiş atıştırmalıklar ve çikolata gibi düşük besin değerli ürünlerin girişine izin veriliyor. Üstelik bu ürünler, İsrail'in tedarik zincirleri üzerindeki kontrolü nedeniyle normal fiyatın on beş katına varan tutarla satılıyor.

Ekim 2023'ten bu yana İsrail ordusunun aralıksız yürüttüğü saldırılar sonucunda yaklaşık 69 bin Filistinli öldü 170 binden fazlasını yaralandı. Saldırıları ancak 10 Ekim'de, ABD Başkanı Donald Trump'ın "20 Maddelik Barış Planı" kapsamında yürürlüğe giren ateşkesle kısmen durdu.

BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisine (OCHA) göre ateşkesken bu yana Gazze'nin güneyindeki insani koşullar bir nebze iyileşti; daha önce günde tek öğünle hayatta kalan aileler artık iki öğüne ulaşabilir hâle geldi. Ancak Gazze'nin kuzeyinde durum hâlâ felaket düzeyinde; kıtlık eşliğindeki gıda güvensizliği devam ediyor.

Ateşkes öncesinde yayımlanan Entegre Gıda Güvenliği Aşama Sınıflandırması (IPC) raporları, kıtlık için gerekli üç eşikten ikisinin zaten aşılmış olduğunu ortaya koyuyordu. FAO, WFP ve UNICEF ise kapsamlı bir insani müdahale için zamanın hızla daraldığı uyarısında bulunmuştu.

Bu koşullar altında ve Renad gibi sayfaların arasında yeterince gezinip Filistin mutfağının hafıza ve direnişle bağını daha iyi anlamaya çalıştıktan sonra Türkiye'de yaşayan Ramallahlı bir yüksek lisans öğrencisi olan arkadaşım ile konuştum. Bana ailesinin hem kendileri hem de

misafirleri için hazırladığı; memleketlerinin verimli topraklarına kök salmış geleneksel tarifleri anlattı. Onunla sohbetimizden yola çıkarak her ay pişirmeyi planladığım birkaç yemek seçtim. Zira bu artık benim için küçük bir hatırlama ve dayanışma eylemine dönüştü. Aynı zamanda aşağıda onun yardımıyla derlediğim tariflerle sizin de aynısını yapmanızı tavsiye ediyorum.

Bunlar İsrail'in son yıllarda dünyaya "İsrail humusu," "İsrail falafeli," ya da "İsrail şakşukası" gibi isimlerle tanıtmaya çalıştığı Filistin mutfağının ürünleri. Bu masum bir yeniden markalaştırma çabası değil; Gazze halkını tarih sahnesinden silerken aynı zamanda bölgenin tarihini yeniden şekillendirme, sahiplerinin izlerini ve toprakla olan bağlarını, Filistin ile özdeşleşmiş yemeklerini silme girişimi.

Maftoul

Maftoul, "Filistin kuskusu" olarak da bilinen, iki temel unsurdan oluşan lezzetli bir yemek. İlki el yapımı, yuvarlanmış bulgur taneleri olan *maftoul*; ikincisi ise nohut, soğan ve baharatlarla zenginleşen, üzerine servis edilen tavuklu bir yahni. Arkadaşımın anlattığına göre özellikle kış aylarında Filistin topluluklarında çok popüler. Taneler, özel olarak tasarlanmış çift katmanlı tencerelerde pişiriliyor. Alt bölmedeki et ve sebze karışımının buharı, delikli üst bölmeden yükselerek *maftoulu* pişiriyor. Üst bölüm süzgeç gibi çalışıyor ve buharın yalnızca tanelerin arasından geçmesini sağlıyor. Bu teknik, yemeğin kendine özgü dokusunu ve aromasını koruyor.

Musakhan

Musakhanın, Filistin'in kuzeyindeki Tulkerim ve Cenin gibi kentlerde ortaya çıktığı belirtiliyor. Geleneksel olarak sonbaharda, zeytin hasadını kutlamak için hazırlanıyor ve mevsimin ilk sıkım zeytinyağı kullanılıyor. Baharatlanmış, fırınlanmış tavuk; karamelize soğan ve zeytinyağı içinde pişirilmiş, sumakla tatlandırılmış tabun ekmeğinin üzerinde servis ediliyor. Musakhan, Filistin'in tarımsal mirasını ve özellikle zeytinyağına dayalı mutfak kültürünü yansıtır.

Maklube

Gazze'de balıkla hazırlandığında *sayadiye* olarak da bilinen, *maqluba*, *makloubeh* gibi bölgeden bölgeye de

ğışerek farklı şekillerde telaffuz edilen bu klasik Filistin yemeği; baharatlı pirinç, et ve sebzelerin dikkatle kat kat dizildiği bir tencerede pişiyor. “Maklube,” yani “ters çevrilmiş” adını geleneksel servis şeklinden alıyor: Yemek piştikten sonra tencere, servis tabağına ters çevrilerek aktarılır böylece muhteşem bir tabak düzeni ortaya çıkar. Kökeninin, adı bu şekilde ilk kez Selahaddin Eyyubi döneminde kullanıldığı aktarılan bir geleneğe dayandığı belirtiliyor.

Akub

Akub, Cenin çevresinde, Celile Dağları'nda ve Nablus'ta yetişen dikenli bir bitki. Yöre halkı bitkiyi çeşitli şekillerde hazırlıyor: Kimi yumurtayla kızartıyor, kimi yoğurtla pişiriyor; çorbalara katılıyor ya da maklubeye ekleniyor. Nablus'ta akub çok değerli; yıl boyunca pişiriliyor ve genellikle dondurularak saklanıyor. Bu bitkiyi toplamak ve ayıklamak aynı zamanda sosyal bir aktivite; tıpkı arkadaşının çocukken büyükannesine yaptığı gibi komşular bir araya gelerek bu bitkiyi birlikte topluyor.

Freekeh

Freekeh, Ortadoğu mutfağında yüzyıllardır kullanılan, çok yönlü ve besleyici bir tahıl. Levant ve Kuzey Afrika kökenli bu tahıl Filistin'de tavuklu dolmalarda, kuzu etli çorbalarda, sebzeli yemeklerde veya salatalarda servis ediliyor. Çoğu zaman pirince daha sağlıklı bir alternatif olarak görülüyor.

Mabrousheh

Mabrousheh, üç katmandan oluşan geleneksel bir Filistin tatlısı: Hamurlu bir taban, bölgeye özgü portakal veya çilek gibi meyvelerden yapılan reçel katmanı ve üstte ufalanmış hamurla hazırlanıyor. Fırında pişirilen bu tatlı, yapımı oldukça basit olmasına rağmen oldukça lezzetli. “Mabrousheh” adı ise pişirmeden önce üstüne rendelenmiş hamur parçalarının serpilmesini ifade eden “rendelenmiş” anlamına geliyor.

Sumakiyye

Gazze'nin imza yemeklerinden olan sumakiyye özellikle Ramazan Bayramı'nda büyük miktarlarda hazırlanıp eş dostla, komşularla paylaşılır. Sumak ve tahinin verdiği griye çalan rengi ilk bakışta alışılmadık gelebilir ama tadı son derece lezzetlidir. Bütün sumak taneleri bulunamadığında, öğütülmüş sumak da rahatlıkla kullanılabilir.

Kıdreh

“Çömlek” anlamına gelen kıdreh, el-Halil'e özgü sevilen bir yemek. Sarımsaklı pirinç, nohut ve kuzu eti, geleneksel olarak toprak bir güveçte pişirilir; bu da yemeğe benzersiz bir lezzet katar. Geleneksel toprak kap veya odun fırını olmasa bile, özgün tadı koruyarak harika bir kıdreh yapmak mümkün.

Nablus Künefesi

Künefe bugün tüm Ortadoğu'da popüler olan bir tatlı; irmik ve şerbetle tatlandırılmış peynir katmanlarından oluşuyor. Kökeni Filistin'in Nablus kentine dayanıyor ve oraya özgü Nablusi peyniriyle hazırlanıyor. Dışı çıtır, içi peynirli bu muhteşem tatlı, karşı konulması güç bir lezzete sahip ve Türkiye de dâhil bölge ülkelerinde ufak farklılıklarla hazırlanılarak servis ediliyor. . ❗

Bunlar İsrail'in son yıllarda dünyaya “İsrail humusu,” “İsrail falafeli,” ya da “İsrail şakşukası” gibi isimlerle tanıtmaya çalıştığı Filistin mutfağının ürünleri. Bu masum bir yeniden markalaştırma çabası değil; Gazze halkını tarih sahnesinden silerken aynı zamanda bölgenin tarihini yeniden şekillendirme, sahiplerinin izlerini ve toprakla olan bağlarını silme girişimi.

7 Ekim'i Hatırlamak: Tartışmalı Anılar ve Süregelen Sonuçlar

Aşağıdaki yazı, uluslararası hukuk profesörü, siyaset bilimci ve insan hakları savunucusu Richard Falk tarafından TRT WORLD için kaleme alınan “Remembering October 7: Contested Memories and Continuing Consequences” başlıklı makalenin kısaltılarak tercüme edilmiş hâlidir. Falk bu yazısında, uluslararası toplumun 7 Ekim'e ve sonrasındaki gelişmelere verdiği tepkinin zaman içinde nasıl değiştiğini üç evre içinde inceleyerek değerlendirmektedir.

7 Ekim 2023, iki yıl önce yaşanan olayların yorumlanışında anlamı ve etkileri hâlâ merkezi bir rol oynayan ve günümüzü etkilemeye devam eden bir gündür.

7 Ekim olayı hâlâ tartışmalar, yanıtlanmamış sorular ve üzerinde uzlaşılabilen gerçeklerle çevrilidir:

Saldırı, esas olarak Filistin direnişinin bir eylemi olarak mı görülmelidir? Yani bu eylem, İsrail'in (ve destekçilerinin) uluslararası gözlem altında yapılan 2006 seçimlerinde Hamas'ın zaferinin sonucuna saygı göstermeyi reddetmesine bir gönderme mi yapmaktadır?

Yoksa saldırı, uzun süredir devam eden baskılara – yani önde gelen Batılı yetkililerin “dünyanın en büyük açık hava hapishanesi” olarak tanımladığı sert, keyfi ve cezalandırıcı kuşatma dâhil olmak üzere – ve apartheid niteliğindeki politikaların yarattığı koşullara bir tepki olarak mı ortaya çıktı; ayrıca İsrail'in sivil ölümlere ve

yaygın yıkıma yol açan Gazze'ye periyodik aralıklarla düzenlediği askeri müdahalelerle daha da ağırlaştırılan bir duruma tepki miydi?

Yoksa 7 Ekim, İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog'un ifade ettiği gibi Hamas'ın ve hatta tüm Gazze halkının “barbar doğasını” ortaya koyan, sebepsiz bir saldırı olarak mı hatırlanmalıdır?

Yoksa İsrail, saldırıdan önceden haberdar mıydı ve bu saldırının gerçekleşmesine, “Büyük İsrail” Siyonist Projesi'ni tamamlamak için – yani İsrail'in toprak egemenliğini Gazze, işgal altındaki Batı Şeria ve Doğu Kudüs'e kadar genişletmek amacıyla – bilerek mi izin verdi? Bu süreçte dehşete kapılmış kitleler hâlinde Filistinlilerin bölgeyi terk etmesini teşvik ederek Filistin'in devlet olma hayalini sonsuza dek gömmeyi mi hedefledi?

Ya da en kesin biçimde İsrail'in 7 Ekim'e yanıtı, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın önde gelen liberal demokrasi-

lerinin suç ortaklığını ve uluslararası hukuk ile BM'nin hukuk uygulama ve suçluları hesap verebilir kılma konusundaki zayıflığını ortaya çıkaran, gerçek zamanlı olarak yürütölen bir soykırım kampanyası mıydı?

Bu belirsizlik karşısında, 7 Ekim'e verilen tepkilerin zaman içindeki evrimini izlemek mümkündür. Bu evrim hem devam eden şiddet ve yıkıma yönelik uluslararası tepkilerdeki değişimlerde hem de İsrail, Hamas, ABD ve Avrupa'daki ortaklarının benimsediği tutumlarda kendini göstermektedir.

(...)

(...)

(...)

2023'ten 2025'e uzanan dönemdeki önemli gelişmeleri incelemek, bu belirsizliği aydınlatmaya yardımcı olabilir.

Birinci Evre: 7 Ekim'den Sonraki Aylar – İsrail'in Şüpheden Yarar Sağlaması

Başbakan Binyamin Netanyahu ve Eski Savunma Bakanı Yoav Gallant da dâhil olmak üzere İsraili liderler saldırıya verdikleri ilk tepkilerde bile soykırımcı bir dil kullanmış olsalar da İsrail'in eylemlerini tanımlamak için bu ilk evrede "soykırım" terimini kullanmak tabu olarak görölmüştür.

(...)

Gallant, 9 Ekim'de yayımlanan bir kararnameyi sıkça alıntılanan şu sözlerle duyurdu: "Gazze Şeridi'ne tam bir kuşatma emri verdim. Ne elektrik olacak ne yiyecek ne yakıt... İnsan görünömlü hayvanlarla savaşıyoruz ve buna göre hareket ediyoruz."

Takip eden aylar boyunca hastaneler, okullar, ibadethaneler, kültürel miras alanları, insani yardım konvoyları ve UNRWA barınakları gibi hukuken yasak hedeflerin de

vrulmasını içeren ve ayırım gözetmeyen yıkım göz önüne alındığında, Gallant'ın soykırım niyetini yansıtan bu sözler uygulanan taktiklerde açıkça kendini göstermiştir.

Buna rağmen uluslararası arenada İsrail başlangıçta şüpheden fayda sağladı. Etkili küresel medya platformları ve hatta sivil toplum, bir terör örgütü tarafından gerçekleştirilen sebepsiz bir saldırı anlatısını büyük ölçüde benimsedi ve İsrail'in meşru müdafaa iddiasını destekledi.

Bu hoşgörü döneminde yalnızca sınırlı sayıda protesto gerçekleşti ve Avrupa'daki eski sömürgeci güçlerden ve müttefik ülkelerden gelen destek, İsrail'in diplomatik konumunu daha da güçlendirdi.

Bu "soykırım balayı" dönemi, Uluslararası Adalet Divanının (UAD), Güney Afrika'nın İsrail'in Soykırım Sözleşmesi'ni ihlal ettiğine dair başvurusu üzerinde yargı yetkisini teyit etmesiyle ani bir şekilde sona erdi.

Mart 2024'te neredeyse oybirliğiyle alınan geçici bir kararlar ihtiyati tedbirler ilan edildi. ABD'nin, Uluslararası Adalet Divanının girişiminin "hukuki bir dayanağı olmadığına" dair resmi açıklamalarıyla pekişen İsrail'in meydan okuyan tutumu, dünya genelinde protestoları ve Batı dışı hükümetlerden gelen muhalefeti tetikledi.

İkinci Evre: UAD/CMK Kararları ve Ateşkes Veto Hakları

Zaman geçtikçe, ilk şokun yarattığı travma geride kalırken uluslararası ilgi Gazze'deki insani krize, Filistinlilerin maruz kaldığı acılara ve İsrail'in şiddetinin meşru güvenlik kaygılarıyla bağlantılı olduğuna dair inandırıcı herhangi bir iddianın yokluğuna – dolayısıyla uygulanan zulmün boyutuna – yöneldi.

İsrail'e yönelik artan eleştiriler özellikle İsrail'i destekleyen ülkelerde protestolara yol açtı ve bu protestolar çoğunlukla anti-demokratik hükümet yanıtlarıyla karşılandı.

İsrail'in meşruiyet kaybı, 2024 yılında Uluslararası Adalet Divanının (UAD) Filistin topraklarının işgalinin yasallığına ilişkin verdiği önemli Danışma Görüşü sonrasında daha da arttı. Bu görüşte, Birleşmiş Milletler ve üye devletlerin, UAD'nin temel kararını uygulama konusunda hem kolektif hem de bireysel hukuki sorumluluk taşıdığı vurgulanıyordu. Karara göre İsrail, Uluslararası İnsancıl Hukuku ihlalleri nedeniyle Gazze dâhil olmak üzere Filistin topraklarını yönetme yetkisini artık yitirmişti.

(...)

Bu evrede İsrail'in hukuk ve ahlakın sembolik alanındaki meşruiyeti zayıfladı ve bu durum birçok yerleşimci-sömürgeci bağlamda belirleyici bir etken oldu. İsrail'in işgali, giderek daha fazla yerleşimci sömürgecilik perspektifinden soykırım işleyen bir sistem olarak görülmeye başlandı ve ülke giderek "haydut" ya da "parya" devlet olarak nitelendirilmeye başlandı.

Üçüncü Evre: Pillay Raporu, Trump Diplomasisi ve 7 Ekim Sonrası Zihniyetin Yeniden Canlanması

2025'te yaşanan çeşitli gelişmeler, soykırım sürecini daha da ilerletti ve 7 Ekim olayının önemi kısmen gölgede bıraktı.

Eski Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Navi Pillay liderliğindeki BM Soruşturma Komisyonu,

2025 yılının ortalarında İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarının soykırım teşkil ettiği sonucuna vardı. Bu bulgu, BM Özel Raportörü Francesca Albanese'nin İsrail'in yerleşimci-sömürgeci projesini ve soykırımı başvurma pratiğini sınırlandıran üç raporunu tamamlayıcı nitelikteydi.

ABD, eşi benzeri görülmemiş bir şekilde tepki vererek Albanese'ye yaptırım uyguladı; son raporunu sunmak üzere ülkeye girişini yasakladı ve soykırım konusundaki uluslararası mutabakata karşı çıkararak cezalandırıcı bir tutum benimsedi. Üstelik bu tutum, maaş almayan bir BM hakikat arayıcısı görevlisine karşı hukuken tartışmalı, cezalandırıcı bir eylem niteliği taşıyordu. ABD ayrıca BM'deki ateşkes girişimini veto ederek İsrail'in açıkça destek veren tek müttefiki olarak giderek daha az popüler hâle gelen rolünü bir kez daha ortaya koydu.

Bu arada, ABD Başkanı Donald Trump da İsrail'i karşısına almadan Gazze'deki çatışmayı sona erdirmeye konusunda son derece kişisel bir taahhütte bulundu ve bu süreçte Arap ve Müslüman çoğunluklu ülkelerin desteğini sağladı.

(...) Trump Planı'nın merkezinde, Hamas'ın yanıt vermesi için belirlenen 72 saatlik bir süre bulunuyordu. Hamas açısından bu, son derece zor bir tercih anlamına geliyordu: Zaten büyük bir baskı altında yaşayan Gazze halkı, iş birliğiyle bir nebze nefes alabilirdi ancak reddetme kararı neredeyse kesin olarak hayatta kalan Filistinliler arasında derin bir insani acı ve umutsuzluk yaratacaktı.

Bu zehirli ikilem, Hamas tarafından geçici olarak onurlu bir biçimde çözüme kavuşturuldu. Ancak İsrail, ağır can kayıplarına yol açan hava saldırılarını sürdürdü. Bu durum, İsrail içindeki görüş ayrılıklarını yansıtmakla birlikte Trump'ın, çatışmayı sona erdirmeye planı uygulanırken tüm askerî operasyonların durdurulması yönündeki baskısını görmezden geldiğini gösteriyor olabilir.

7 Ekim 2023'ten bu yana İsrail/Filistin dinamiklerinin her alanında pek çok değişim yaşanmış olsa da önümüzdeki iki yıla ilişkin beklentileri gölgeleyen dört işlevsiz süreklilik devam ediyor: ABD'nin İsrail'e koşulsuz desteği; Filistinlilerin kendi kendilerini temsil etme süreçlerinden dışlanmaları ve öz belirlenim haklarının inkârı; Hamas'a "terörist" etiketi yakıştırılmasının genel kabul görmesi ve siyonist ideoloji ile İsrail yönetiminin apartheid yapılarında Filistinlilerin insanlıktan çıkarılması.

Bu sorunlara uygun düzenlemeler yapıldığında, 7 Ekim'e ilişkin revizyonist bir yorum ancak o vakit hak ettiği saygıyı görecektir. **IA**

7 Ekim 2023'ten bu yana bölge; meşruiyet krizleri, değişen güç dengeleri, güvenlik riskleri ve küresel aktörlerin rekabetinin derinleştiği çalkantılı bir dönemden geçiyor. Bu dosya; Gazze'de savaşın hukuki ve siyasi boyutlarından İsrail iç siyasetindeki dönüşümlere, Filistin'in geleceğine ilişkin senaryolardan İran, Çin ve Rusya gibi bölge dışı aktörlerin stratejik hesaplarına kadar geniş bir yelpazede Ortadoğu'nun son iki yılını kapsamlı biçimde ele alıyor.

Bizden Haberler

ORSAM'DA NELER OLDU?

Eylül ve Ekim 2025 döneminde ORSAM, bölgesel gelişmeleri çok boyutlu biçimde ele alan yoğun bir etkinlik takvimi yürüttü. Bu süreçte düzenlenen paneller, çalıştaylar ve kongreler; Ortadoğu'dan Afrika'ya, Körfez'den Doğu Akdeniz'e uzanan geniş bir coğrafyada güvenlik, diplomasi, ekonomi ve toplumsal dönüşüm başlıklarını kapsadı. Kurum, farklı ülkelerden akademisyenleri, uzmanları ve karar vericileri bir araya getirerek bölgesel iş birliği, istikrar ve barış süreçlerini tartışmaya açtı.

Aynı dönemde yürütülen temas ve yayın faaliyetleriyle ORSAM, ulusal ve uluslararası platformlarda görünürlüğünü artırdı. Kitap fuarı, akademik zirveler ve uluslararası konferanslara katılımın yanı sıra yayımlanan kapsamlı analizler, dosyalar ve bakışlar ile kurum hem akademik hem de stratejik üretkenliğini sürdürdü. 7 Ekim saldırılarının ikinci yılına ilişkin kapsamlı bir dosya yayımlayarak bölgedeki gelişmeleri, analiz çalışmaları ile İsrail'in yerleşim politikalarını ve Batı Şeria'daki yeni dinamikleri, Irak Parlamento seçimlerindeki aktörleri ve vilayetleri ele aldı. ORSAM bu dönemde de bölgesel gelişmeleri yakından izleyen, bilgi üreten ve paylaşan öncü bir düşünce kuruluşu olma konumunu pekiştirdi.

PANELLER VE ÇEVİRİM İÇİ ETKİNLİKLER

> 12 Eylül 2025

“İsrail’in Katar Saldırısı ve Bölgesel Çıkarımlar” Paneli

İsrail'in Katar'a yönelik saldırısının ve bölgesel sonuçlarının değerlendirildiği panel 12 Eylül 2025'te çevrim içi olarak gerçekleştirildi. Panelde saldırının Ortadoğu'daki dengeler üzerindeki etkilerini ve bölgesel aktörlerin olası tepkileri tartışıldı. Panelin moderatörlüğünü Gökhan Ereli üstlenirken konuşmacılar arasında Veysel Kurt, Betül Doğan Aktaş ve Gökhan Batu yer aldı.

> 18-19 Eylül 2025

“Yeni Dünya Düzeninde Türk Dış Politikası: Diplomasi, Güvenlik, Sistem ve Kimlik” Uluslararası İlişkiler Kongresi

İstanbul Medeniyet Üniversitesi - Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) ortaklığında ve Ziraat Katılım'ın destekleriyle düzenlenen kongre, Türk dış politikasının yeni dünya düzenindeki konumunu diplomasi, güvenlik, sistem ve kimlik boyutlarıyla ele aldı. Kongrenin açılış konuşmalarını Prof. Dr. Özden Zeynep Oktav, ORSAM Başkanı Dr. Kadir Temiz, Prof. Dr. Faruk Bal, Prof. Dr. Gülfettin Çelik ve Prof. Dr. Oktay Tanrısever gerçekleştirdi. Kongrede ayrıca Dr. Kadir Temiz başkanlığında düzenlenen “Ortadoğu’da Çatışma ve Barış” başlıklı ORSAM özel oturumuna Dr. Oytun Orhan, Dr. Gökhan Ereli, Dr. Kaan Devicioğlu, ve Feyzullah Tuna Aygün katılım sağladı.

> 24 Eylül 2025

“Küresel Stratejilerin Odağında Afrika Boynuzu ve Güncel Dinamikler” Paneli

ORSAM tarafından düzenlenen panel, 24 Eylül 2025'te gerçekleştirildi. Panelde Afrika Boynuzu'nun jeopolitik, güvenlik, ekonomik ve diplomatik boyutları ile Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilişkileri ele alındı. Açılış konuşmalarını Dr. Hakkı Uygur ve Dr. Kadir Temiz'in ve yaptığı panel, Dr. Kaan Devicioğlu'nun moderatörlüğünde yürütüldü. Konuşmacılar arasında Abdihab Sheikh Abdisamed (Somali), Gizachew Asrat (Etiyopya), Cliff Omandi Okwany (Kenya) ve Dr. Elem Eyryce Tepeciklioğlu (Türkiye) yer aldı.

> 24 Eylül 2025

“İsrail’in Güvenlik ve Strateji Arayışı” ORSAM Kitap Söyleşileri

ORSAM Kitap Söyleşileri kapsamında “İsrail’in Güvenlik ve Strateji Arayışı” başlığı ile Ortadoğu Yayınları tarafından çıkartılan kitabın değerlendirildiği söyleşi 24 Eylül tarihinde çevrim içi olarak gerçekleştirildi. Söyleşide akademisyenler ve uzmanlar tarafından, İsrail'in güvenlik anlayışı ve uygulamaya koyduğu stratejiler kapsamlı bir şekilde konuşuldu. Panelin moderatörlüğünü Oytun Orhan üstlenmiş olup; konuşmacı olarak Seher Bulut, Umut Uzer, Orhan Karaoğlu, Hüsnâ Taş Yetim, Gökhan Ereli, Tunç Demirtaş ve Ersin İçöz katılım sağlamıştır.

> 8 Ekim 2025

“Terörsüz Türkiye ve Bölgesel Yansımaları: Terörsüz Ortadoğu” Paneli

8 Ekim 2025'te ORSAM'da düzenlenen “Terörsüz Türkiye ve Bölgesel Yansımaları: Terörsüz Ortadoğu” paneli, ORSAM Başkanı Dr. Kadir Temiz'in moderatörlüğünde gerçekleştirildi. Panelde Roj Girasun, Doç. Dr. Hatem Ete, Doç. Dr. Serhan Afacan ve Dr. Oytun Orhan konuşmacı olarak yer aldı. Katılımcılar, PKK'nın silah bırakma sürecinin Türkiye'nin yanı sıra Irak, İran ve Suriye'deki yansımalarını değerlendirerek sürecin bölgesel barış ve iş birliği açısından taşıdığı önemi vurguladı.

> 13 Ekim 2025

“Irak Parlamentosu Seçimleri Öncesi Siyasi Atmosfer” Paneli

Irak'ta yaklaşan parlamento seçimleri öncesinde ülkenin siyasi dinamiklerinin değerlendirildiği çevrim içi panel, 13 Ekim'de gerçekleştirildi. Panelin açılış konuşmasını ORSAM Başkanı Dr. Kadir Temiz yaptı.

Feyzullah Tuna Aygün'ün moderatörlüğünde gerçekleşen etkinlikte, Sara Allavi, Muhammed Hurşit Hüseyin ve Dr. Sercan Çalışkan konuşmacı olarak yer aldı. Panelde, Irak'taki mevcut siyasi atmosfer, seçim sürecine etki eden iç ve dış faktörler ile olası senaryolar ele alındı.

MENA SOHBETLERİ SERİSİ

> 10 Eylül 2025

Atama Krizi ve Kerkük'te Seçim Öncesi Yeni Gerilimler

Kerkük'te son dönemde yükselen tansiyon ve Altunköprü'deki atama tartışmaları, hem Irak'ın iç siyasi dengeleri hem de Türkmen toplumunun temsil kabiliyeti açısından dikkatle takip edilmesi gereken bir gelişme olarak öne çıkmaktadır. ORSAM Türkmen Çalışmaları Uzmanı Dr. Selçuk Bacalan ve ORSAM Irak Çalışmaları Araştırmacısı Dr. Sercan Çalışkan Kerkük'te yükselen tansiyonu ve Altunköprü'deki atama tartışmalarını değerlendirdi.

> 1 Ekim 2025

Trump'ın Gazze Barış Planı ve Olasılıklar

ORSAM Levant Çalışmaları Koordinatörü Dr. Oytun Orhan ve ORSAM Levant Çalışmaları Uzmanı Gökhan Batu, “Trump'ın Gazze Barış Planı ve Olasılıklar” başlıklı bölümde planın içeriğini ve temel unsurlarını ayrıntılı biçimde ele aldı. Uzmanlar, söz konusu planın yalnızca İsrail-Filistin çatışması açısından değil, aynı zamanda bölgesel güç dengeleri, Arap dünyasındaki diplomatik konumlanmalar ve ABD'nin Ortadoğu politikasındaki yeni yönelimler bakımından da önemli sonuçlar doğurabileceğini vurguladı. Değerlendirmede, planın uygulanabilirliği, Filistin tarafının tutumu, Körfez ülkelerinin yaklaşımı ve bölgesel barış sürecine olası etkileri çok boyutlu bir perspektifle incelendi.

> 4 Ekim 2025

Irak-Türkiye Su İlişkilerinde Türkmen Diplomasisi

ORSAM Türkmen Çalışmaları Uzmanı Dr. Selçuk Bacalan ve ORSAM Irak Çalışmaları Araştırma Asistanı Yusuf Can Ayaz, bu bölümde Irak-Türkiye su ilişkileri bağlamında Türkmen diplomasisinin rolünü çok yönlü biçimde ele aldı. Uzmanlar, su meselesinin yalnızca teknik bir kaynak paylaşımı değil aynı zamanda siyasi temsil, kimlik ve bölgesel denge unsurlarıyla iç içe geçmiş stratejik bir konu olduğunu vurguladı.

> 9 Ekim 2025

Gazze'de Ateşkes

ORSAM Levant Çalışmaları Uzmanı Gökhan Batu ve Levant Çalışmaları Araştırma Asistanı Recep T. Teke, Gazze'deki ateşkes sürecini siyasi, diplomatik ve güvenlik boyutlarıyla ayrıntılı biçimde değerlendirdi. Sohbet, ateşkesin kalıcılığına ilişkin olasılıklar, bölgesel aktörlerin sürece yönelik tutumları, uluslararası ara buluculuk girişimleri ve İsrail iç siyaseti açısından ortaya çıkan yansımalar çok yönlü bir perspektifle ele alındı.

SORU-CEVAP SERİSİ

> 21 Ekim 2025

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez Turu

ORSAM Körfez Çalışmaları Koordinatörü Dr. Gökhan Erel, ORSAM Körfez Çalışmaları Araştırma Asistanı Hüseyin Bahri Kurt'un sorularını yanıtlarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez turunu siyasi, ekonomik ve diplomatik boyutlarıyla değerlendirdi. Erel, ziyaretin Türkiye'nin Körfez ülkeleriyle stratejik ilişkilerini derinleştirme açısından kritik bir dönemeç olduğunu vurguladı.

ÇALIŞTAYLAR

> 31 Ekim 2025

“Türkiye-Körfez İlişkileri ve Ateşkes Sonrası Körfez Güvenliği” Çalıştayı

ORSAM ve GISR tarafından ortaklaşa düzenlenen çalıştayda, Türkiye ile Katar arasındaki stratejik iş birliği ve Körfez bölgesinin geleceği ele alındı. Akademisyenler, uzmanlar ve karar vericiler, değişen bölgesel dinamikler ışığında Türkiye-Körfez ilişkilerinin güvenlik, diplomasi ve ekonomi boyutlarını kap-

samlı biçimde tartıştılar. Çalıştay sonunda ORSAM ve GISR, kurumsal iş birliğini güçlendirme, ortak araştırma ve etkinlikleri artırma ile bölgesel güvenlik konularında düzenli istişare mekanizmalarını sürdürme konusunda mutabık kaldılar.

STRATEJİK ZİYARETLER VE TEMASLAR

> 5 Eylül 2025

“Japonya Uluslararası İş Birliği Ajansı (JICA) ve MRA Foundation Heyeti’in Ziyareti”

Japonya Uluslararası İş Birliği Ajansı (JICA) ve MRA Foundation Heyeti 5 Eylül’de ORSAM’ı ziyaret etti. Görüşmede bölgesel gelişmeler ve geleceğe yönelik iş birliği imkânları görüşüldü.

> 24 Eylül 2025

“PKK’nın Silah Bırakma Süreci ve Bölgesel Yansımaları” Konuşması

ORSAM Başkanı Dr. Kadir Temiz, 24 Eylül 2025’te TBMM Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu’nda bir konuşma gerçekleştirdi. Konuşmada, PKK’nın silah bırakma süreci yalnızca bir güvenlik politikası değil; bölgesel yeniden yapılanma, devletleşme ve küresel dönüşüm bağlamında stratejik bir kırılma noktası olarak ele alındı.

> 7 Ekim 2025

“Kuveyt Ankara Büyükelçiliği Ziyareti”

Kuveyt Ankara Büyükelçiliği Misyon Şefi Yardımcısı Müsteşar Sultan Alaradah ve Kuveyt Büyükelçiliği Danışmanı Murad Sahlol ORSAM’ı ziyaret etti. Görüşmede, bölgesel gelişmeler ve geleceğe yönelik iş birliği imkânları ele alındı.

> 16-17 Ekim 2025

“Kuveyt Ankara Büyükelçiliği 5. Türkiye–Afrika İş ve Ekonomi Forumu Katılımı

ORSAM Kuzey ve Doğu Afrika Çalışmaları Koordinatörü Dr. Kaan Devcioglu, Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki ekonomik iş birliğini güçlendirmeyi amaçlayan 5. Türkiye–Afrika İş ve Ekonomi Forumu’na katıldı. Forum, kamu ve özel sektör temsilcilerini bir araya getirerek yeni ortaklık ve yatırım fırsatlarının geliştirilmesine katkı sağladı.

> 19-23 Ekim 2025

“Russia and the Middle East: In Search for New Models of Partnership” Konferansı

ORSAM Başkanı Dr. Kadir Temiz, 19-23 Ekim 2025 tarihlerinde Evgeny Primakov Dış Politika İşbirliği Merkezinin ev sahipliğinde Moskova’da düzenlenen “Russia and the Middle

East: In Search for New Models of Partnership” başlıklı konferansa katıldı. Konferansta “Syria in an Era of Transformation: The Future Through the Eyes of Regional and Global Actors” başlıklı oturumda konuşan Dr. Temiz, Suriye’nin dönüşüm sürecine ve bölgesel dinamiklere ilişkin değerlendirmelerini paylaştı.

YAYINLAR, TANITIMLAR VE AKADEMİK KATKILAR

> 3-12 Ekim 2025

Ortadoğu Yayınları 22. Ankara Kitap Fuarı’nda

ORSAM çatısı altında faaliyet gösteren Ortadoğu Yayınları, 3–12 Ekim tarihleri arasında düzenlenen 22. Ankara Kitap Fuarı’nda C-3 numaralı stantta okurlarıyla buluştu.

> 18 Ekim 2025

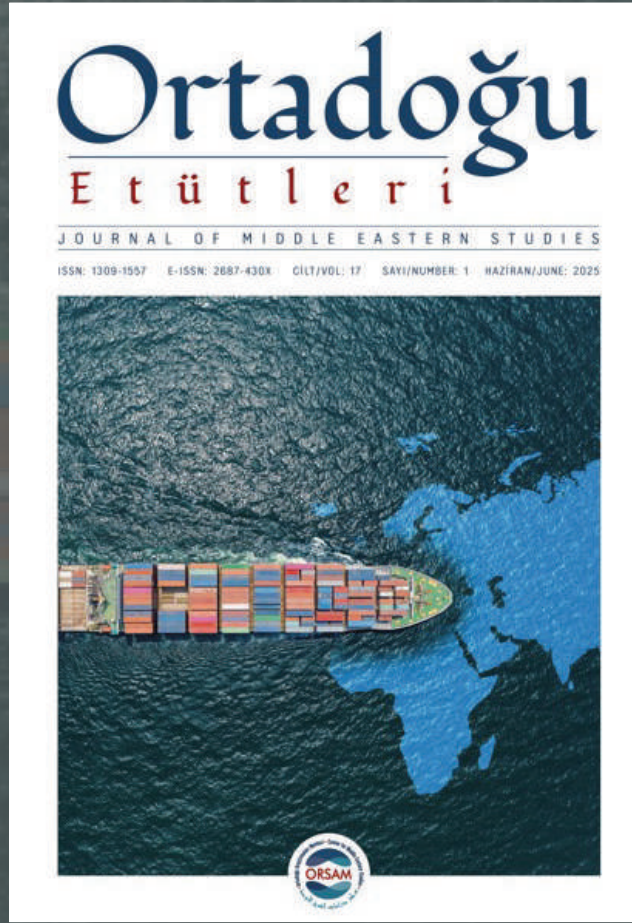
Galatasaray Üniversitesi Uluslararası Hukuk ve Diplomasi Kulübü tarafından düzenlenen” 2. Düşünce Kuruluşları Zirvesi” Katılımı

ORSAM Başkan Danışmanı Doç. Dr. Nurullah Çakmaktaş, 18 Ekim’de Galatasaray Üniversitesi Uluslararası Hukuk ve Diplomasi Kulübü tarafından düzenlenen 2. Düşünce Kuruluşları Zirvesi’nde, ORSAM’ın çalışmaları ve Ortadoğu araştırmalarının önemi üzerine bir sunum gerçekleştirdi.

ORTADOĞU ETÜTLERİ CİLT 17 SAYI 1

Bu sayıda Afrika'dan Kızıldeniz'e uzanan geniş bir coğrafyada, bölgesel rekabetten deniz güvenliğine, enerji hatlarından diplomatik çıkmazlara kadar pek çok güncel konuyu ele alan araştırmalar yer almaktadır.

www.orsam.org.tr

x.com/orsamorgtr /
OrtadoguAnalizD

instagram.com/orsamorgtr /
ortadoguanalizd

[facebook.com](https://facebook.com/orsamorgtr) /
orsamorgtr